T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI | ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU | DERS KİTABI

MASAL VE DESTANLARIMIZ

DERS KİTABI

5, 6, 7 ve 8. Sınıflar

1

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

MASAL VE DESTANLARIMIZ

1

DERS KİTABI

YAZARLAR

Zehra ÇİÇEK
Oktay OLGUN
Ezgi ŞAHİN

DEVLET KİTAPLARI
2024

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI .....: 9559
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ .....: 2001

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editörler

Prof. Dr. Başak UYSAL
Nevin ZORLU

Program Geliştirme Uzmanı

Eda Nur YÖNDEMLİ

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Hilal ZENCİRCİ

Rehberlik Uzmanı

Gülsema UYGUN

Görsel Tasarım

Emel ARICAN
Şeyma DONDURMACI
Gürsel KALİK

ISBN 978-975-11-7764-3

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 1.07.2024 tarih ve 105392459 sayılı yazısı ile 2024-2025 öğretim yılından itibaren Eğitim Aracı olarak kabul edilmiştir.
Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın sorumluluğunu kaldırmaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

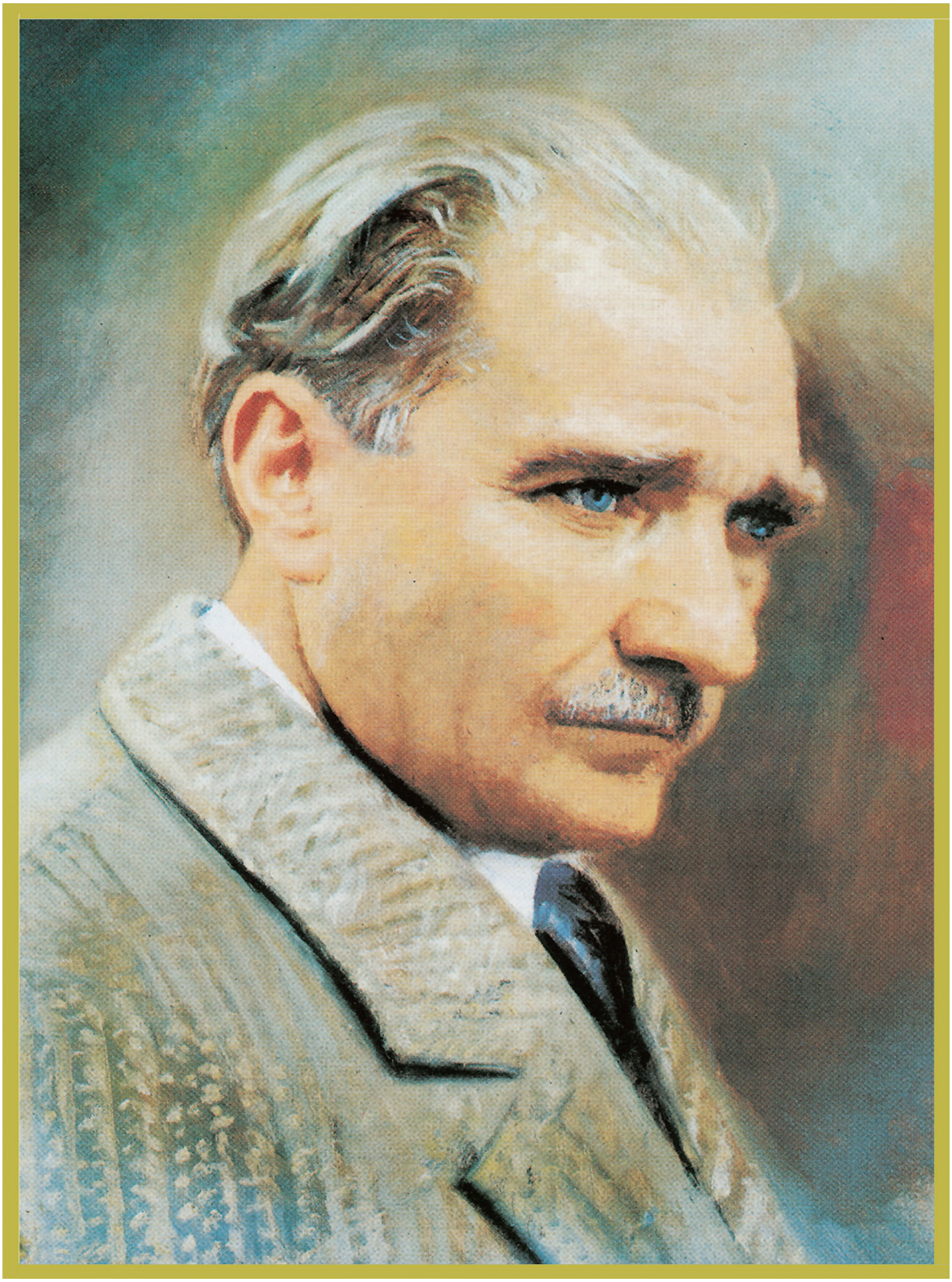

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

MASALLARIMIZ

PADİŞAHIN KIZLARI MASALI 12
YÜREKDEDE İLE PADİŞAH 20
TASA KUŞU 32
KELOĞLAN VE TARHANA TOZU 42
AKILLI EVLAT 52

DOĞAL DESTANLARIMIZ

OĞUZ KAĞAN DESTANI 64
DİRSE HAN OĞLU BOĞAÇ HAN DESTANI 78
GÖÇ DESTANI 86
MANAS DESTANI 94
KÖROĞLU DESTANI 102
DUHA KOCA OĞLU DELİ DUMRUL 116

YAPMA DESTANLARIMIZ

ATATÜRK KURTULUŞ SAVAŞI'NDA 130
MARAŞ'IN VE ÖKKEŞ'İN DESTANI 140
ÇANAKKALE ŞEHİTLERİNE 146
SULTAN MEHMET'İN GEMİLERİ 158

Sözlük 166
Kaynakça 175

ORGANİZASYON ŞEMASI

Ünite Kapakları

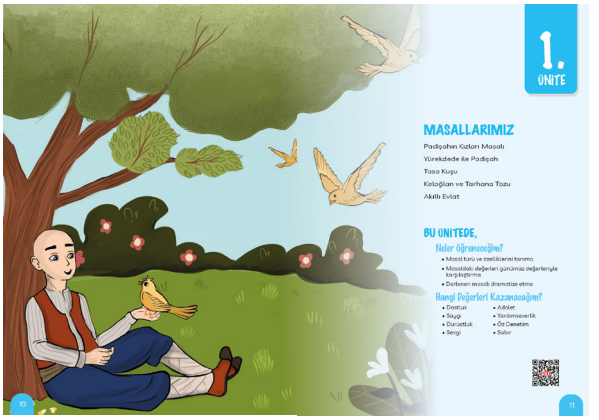

Ünite Adı ve Numarası

Metne Hazırlık Çalışması

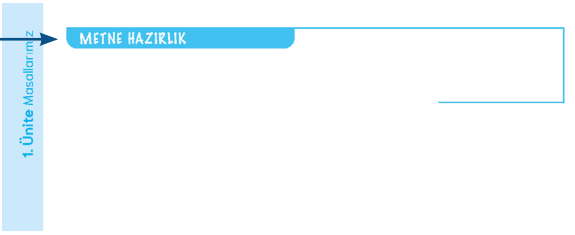

Metin Adı

Metnin Karekodu

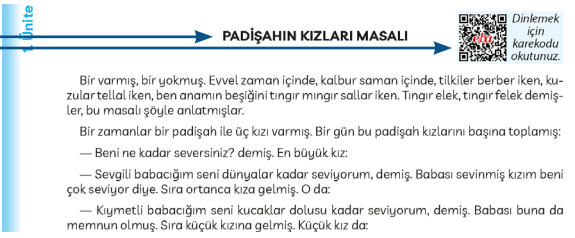

Metin Hakkında Bilgi

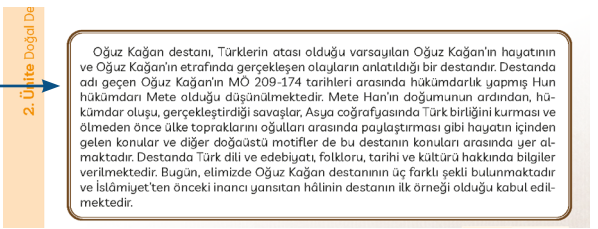

Metin Okuma Yönergesi

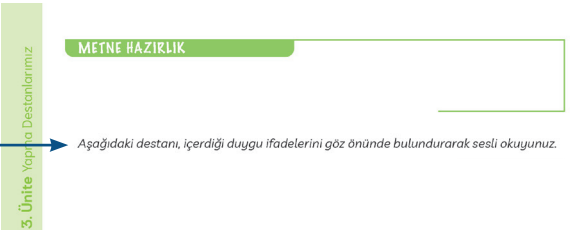

Metnin Karekodu

Metinle İlgili Etkinlikler

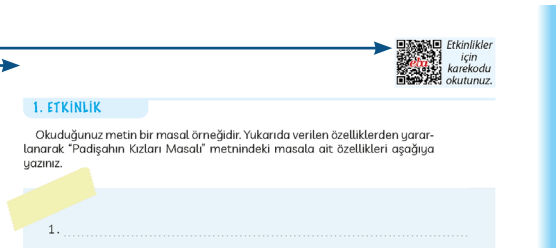
Etkinlikler için karekodu okutunuz.

1. ETKİNLİK

Okuduğunuz metin bir masal örneğidir. Yukarıda verilen özelliklerden yararlanarak "Padişahın Kızları Masalı" metnindeki masala ait özellikleri aşağıya yazınız.

1. .....

Metinle İlgili Sözlük

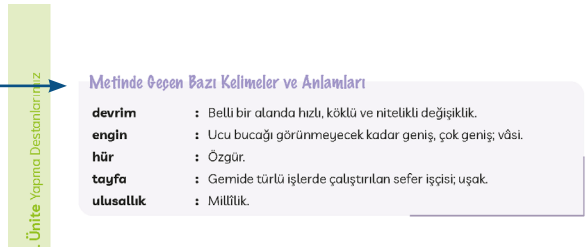
Ünite Yapma Destanlar Bizi

Metinde Geçen Bazı Kelimeler ve Anlamları

devrim	:	Belli bir alanda hızlı, köklü ve nitelikli değişiklik.
engin	:	Ucu bucağı görünmeyecek kadar geniş, çok geniş; vâsi.
hür	:	Özgür.
tayfa	:	Gemide türlü işlerde çalıştırılan sefer işçisi; uşak.
ulusallık	:	Millîlik.

Sembollerin Anlamları

Metin türü ve özelliklerini tanıma

Öğreniyorum

Çizim yaparak ifade etme

Çiziyorum

Etkinlik öncesi araştırma

Merak Ediyorum

Sözlü olarak ifade etme

Anlatıyorum

Sınıf içi canlandırma

Haydi Sahneye

Yazılı olarak ifade etme

Yazıyorum

1. ÜNİTE

MASALLARIMIZ

Padişahın Kızları Masalı

Yürekdede ile Padişah

Tasa Kuşu

Keloğlan ve Tarhana Tozu

Akıllı Evlat

BU ÜNİTEDE,

Neler Öğreneceğim?

- Masal türü ve özelliklerini tanıma
- Masaldaki değerleri günümüz değerleriyle karşılaştırma
- Derlenen masalı dramatize etme

Hangi Değerleri Kazanacağım?

- Dostluk
- Saygı
- Dürüstlük
- Sevgi
- Adalet
- Yardımseverlik
- Öz Denetim
- Sabır

METNE HAZIRLIK

Birine karşı hissetiğiniz sevgiyi nelere benzeterek ifade edersiniz? Açıklayınız.

PADİŞAHIN KIZLARI MASALI

Dinlemek için karekodu okutunuz.

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, tilkiler berber iken, kuzular tellal iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallar iken. Tıngır elek, tıngır felek demişler, bu masalı şöyle anlatmışlar.

Bir zamanlar bir padişah ile üç kızı varmış. Bir gün bu padişah kızlarını başına toplamış:

— Beni ne kadar seversiniz, demiş. En büyük kız:

— Sevgili babacığım seni dünyalar kadar seviyorum, demiş. Babası sevinmiş kızım beni çok seviyor diye. Sıra ortanca kıza gelmiş. O da:

— Kıymetli babacığım seni kucaklar dolusu (...) seviyorum, demiş. Babası buna da memnun olmuş. Sıra küçük kızına gelmiş. Küçük kız da:

— Muhterem babacığım seni tuz kadar çok seviyorum, demiş. Padişah küçük kızın cevabına çok sinirlenmiş. "İnsan hiç tuz kadar sevilir mi?" demiş, ardından küçük kızını muhafızlara teslim etmiş. Muhafızlar, küçük kızı kolundan tuttukları gibi zindana atmışlar.

Küçük kızın zindanda yatmasına dayanamayan bir muhafız, onu gizlice zindandan çıkarıp saraydan uzaklaştırmış.

Küçük kız yollara düşmüş. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş. Ben diyeyim yedi gün sen de kırk gün.

Sonunda bir köye varmış. Orada köyün zenginlerinden biri, onu evine almış. Gel zaman git zaman büyümüş, çok güzel bir kız olmuş. Güzelliği dillere destan olmuş. Yedi düvelden kızı istemeye gelenler olmuş. Kız bunları istememiş. Zengin adam, iyi kalpli biriymiş. Kıza sormadan onu kimseyle evlendirmemiş. Kız da kendisini istemeye gelenlerin hiçbirini beğenmemiş. Ta ki komşu ülkenin padişahının onu gelip istemesine kadar. Kızın güzelliğini duyan komşu ülkenin padişahının oğlu (...) gelip kızı babalığından istemiş. Padişah oğluna kız vermek herkese nasip olmaz. Mutluluktan az kalsın akıllarını kaybediyorlarmış. Şehzade kırk gün kırk gece düğün yaparak kızla evlenmiş.

Aradan bir hayli zaman geçtikten sonra kız, başından geçenleri kocasına anlatmış, "Babamı yemeğe çağıralım." demiş. Kocası da "Olur." demiş. Gereken hazırlıklar yapılmış, kızın padişah babası ziyafete çağrılmış.

Kızın padişah babası söylenen günde avanesiyle birlikte ziyafete gelmiş. Padişah ve beraberindekiler sofraya oturduğunda yemekler sırayla gelmeye başlamış. Ama kız, aşçısına bütün yemeklerin tuzsuz olmasını tembih etmiş. Padişah hangi yemeği yemek istese nafile! Yemeklerin hiçbirini yiyememiş. Tok oturup aç kalkmış. Padişah açlıktan kıvranınca küçük kızı şöyle demiş:

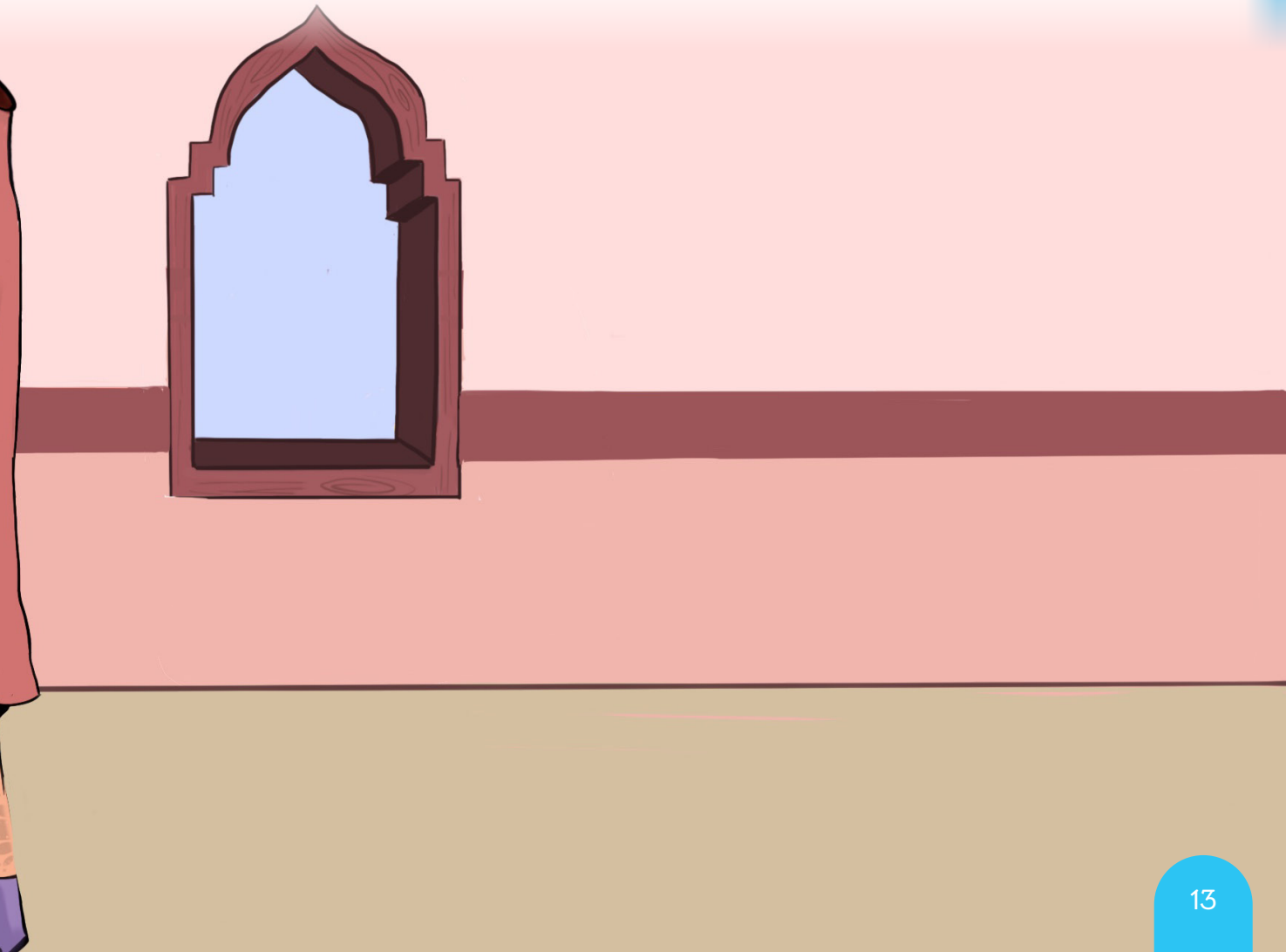

— Padişahım, duyduk ki siz tuzu sevmezmişsiniz. O yüzden yemekleri tuzsuz yaptık, demiş. İyice karnı acıkan padişah:

— Ne münasebet, tuzsuz yemek mi olur, demiş. Bunun üzerine küçük kız sabredemeyip:

— Seni tuz kadar seviyormuş dediği için küçük kızını zindanlara atmışsın, demiş. Padişahın söz söylemesine fırsat vermeden:

— İşte o küçük kız benim, (...) bütün yemekleri tuzsuz yaptırdım ki kıymetimi anlayasın, diye devam etmiş.

Padişah yaptığından utanarak küçük kızının boynuna sarılmış, kendisini affetmesini istemiş. Kız affetmez mi, zaten babasını çok seviyormuş. Babası da hem tuzun ne kadar kıymetli olduğunu anlamış hem de kızına kavuşmuş.

Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

Ali Fuat ARICI
İstanbul Masalları
(Kısaltılmıştır.)

Öğreniyorum

MASAL NEDİR?

Hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî türdür.

Masalı diğer anlatı türlerinden ayırt eden bazı özellikleri şunlardır:

- Yer ve zaman belirsizdir.
- Olaylar ve kahramanlar olağanüstü özellikler içerir.
- Yararlı, eğitici bir türdür.
- Kaynakları çok eski devirlere dayanan, söylendiği zamandan izler taşıyan bir edebiyat ürünüdür.
- Çoğunlukla kalıplaşmış bir tekerleme ile başlar, kalıplaşmış tekerlemelerle biter.
- Döşeme, serim, düğüm, çözüm ve dilek bölümlerinden oluşur.

Etkinlikler için karekodu okutunuz.

1. ETKİNLİK

Okuduğunuz metin bir masal örneğidir. Yukarıda verilen özelliklerden yararlanarak "Padişahın Kızları Masalı" metnindeki masala ait özellikleri aşağıya yazınız.

1. .....

2. .....

3. .....

4. .....

5. .....

2. ETKİNLİK

Masaldaki küçük kız yıllar sonra sarayına dönmüş. Uzun zaman geçtiği için odasının kapısını bulamamış. Okuduğunuz masaldan hareketle soruları doğru cevaplayarak ona yardım ediniz. Doğru çıkışı belirtilen yere yazınız.

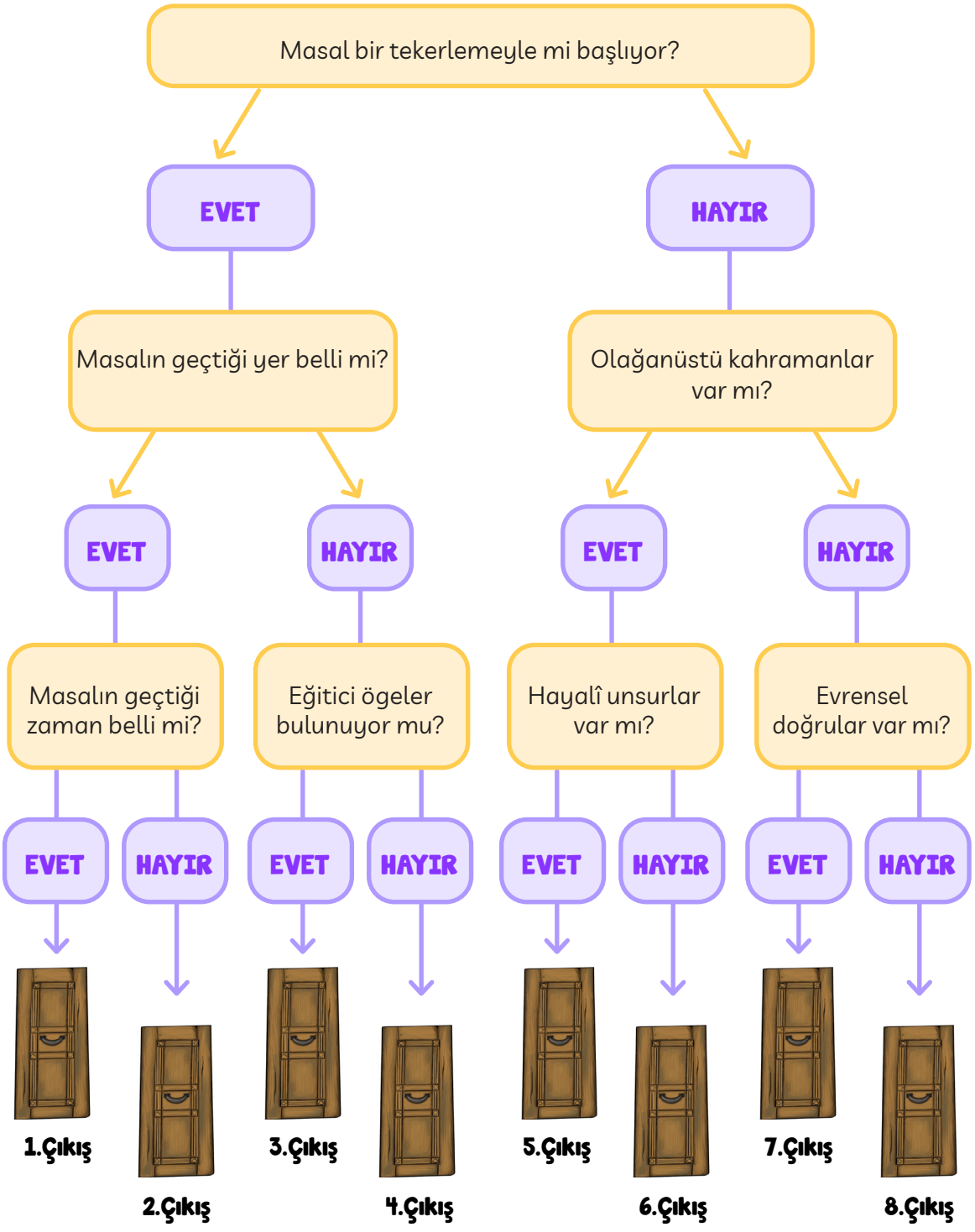

Cevap: .....

3. ETKİNLİK

Masaldaki temel unsurları belirleyerek yazınız.

Kişi ve Varlık Kadrosu

.....
.....
.....

Zaman

.....
.....
.....

Mekân

.....
.....
.....

Olay

.....
.....
.....

4. ETKİNLİK

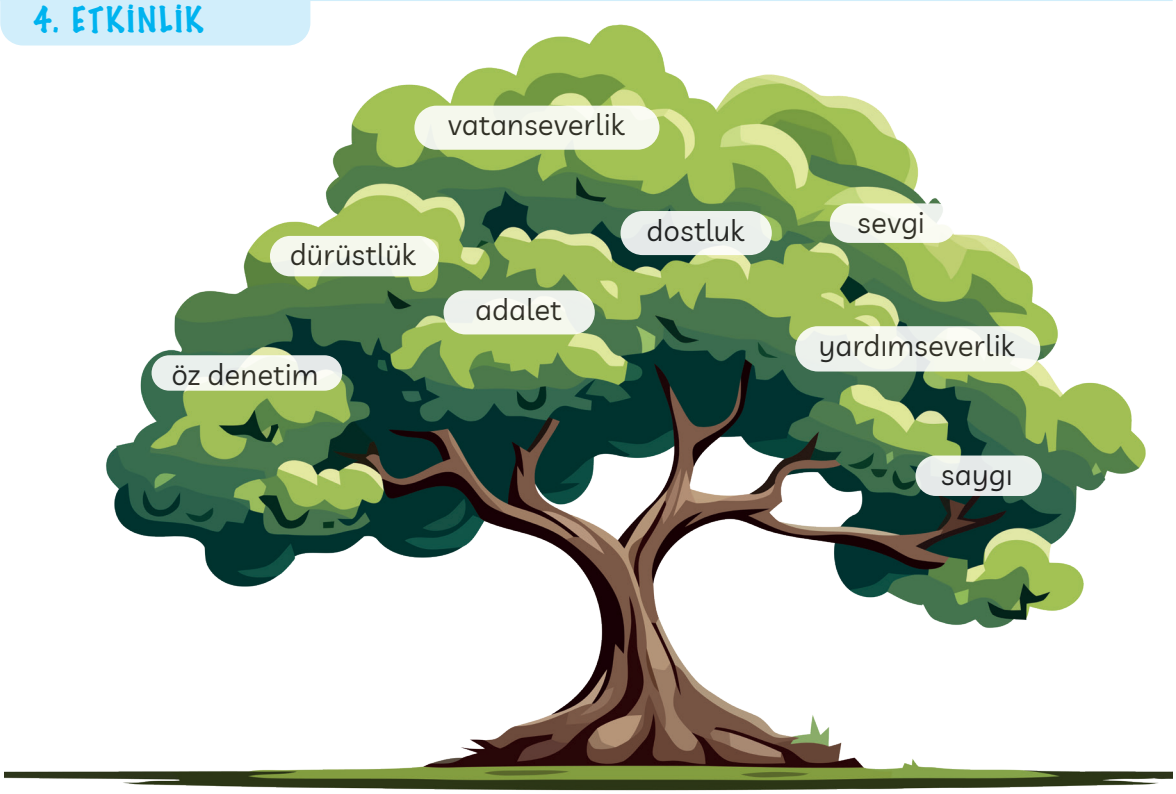

Yukarıda millî ve manevi değerlerimizden bazıları verilmiştir. Okuduğunuz masalda bu değerlerden hangileri yer almaktadır? Aşağıdaki bölümlere yazınız.

1. ..... 2. ..... 3. ..... 4. ..... 5. .....

5. ETKİNLİK

Aşağıdaki soruları masaldan hareketle cevaplayınız.

1. Padişahın kızları babalarının sorusuna karşılık hangi cevapları vermişlerdir?

.....

.....

2. Padişah, küçük kızın cevabına nasıl bir tepki vermiştir?

.....

.....

3. Padişahın verdiği tepkiler, kişiliği hakkında nasıl bir ipucu vermektedir?

.....

.....

4. Küçük kızın babasına tuzsuz yemekler hazırlatmasındaki asıl amaç nedir?

.....

.....

5. Sizce bu masalın anlatılma/oluşturulma sebebi nedir?

.....

.....

6. Okuduğunuz masalın filmi çekilmiş olsaydı bu filmin adı ne olabilirdi?

.....

.....

6. ETKİNLİK

Okuduğunuz masalın kahramanlarından biri olsaydınız babanıza sevginizi göstermek için neler yapardınız? Anlatınız.

7. ETKİNLİK

Çiziyorum

Okuduğunuz masal, kitap olarak basılsaydı kitap kapağı nasıl olurdu? Aşağıya kitap kapağı tasarımı yapınız.

METNE HAZIRLIK

"Aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz." atasözünden anladıklarınızı açıklayınız.

1. ETKİNLİK

Etkinlikler için karekodu okutunuz.

Okuyacağınız masalın başlık ve görsellerini inceleyiniz. Bunlardan hareketle masalın içeriği hakkında tahminde bulunarak aşağıya yazınız.

.....

.....

Dinlemek için karekodu okutunuz.

YÜREKDEDE İLE PADİŞAH

Birkaç asır önce köylerden birinde Yürekdede ve eşi Ayşe Nine yaşarlarmış. Yürekdede ve Ayşe Nine yaylaya göç etmeye niyet etmişler. Bir yatak, bir çadır, bir iki erzak torbası ve birkaç sahanları olduğundan eşyalarını bir saatte toplayıp develerine yüklemişler ve yola çıkmışlar. Yolda bir su kenarında çadırlarını kurup mola vermişler. Akşama doğru bir grup atlı yanlarına geldiğinde misafirlerimiz geldi diye çok sevinmişler. Misafirlerini en güzel

şekilde ağırlamak için sahip oldukları tek deveyi kesip yemek pişirmiş ve sofra kurmuşlar. Yedi kişiden oluşan bu misafirler aslında padişahın kendisi ve vezirleridir. Padişah tebdil-i kıyafet gezerek halkın sorunlarını anlamak istemiştir. Padişah, dedenin yüceliği karşısında ezilir ve onu şehre cuma namazına davet eder. Halkın gelip padişahtan ihtiyaçlarını istediğini kendisinin de ne dileği varsa istemesini söyler. Padişah ve vezirleri memnun bir şekilde Yürekdede'nin yanından ayrılır. Yürekdede cuma günü sabah namazını kılar kılmaz şehre doğru yola çıkar.

(Aşağıda Yürekdede ve padişahın şehirde karşılaştıkları bölümü okuyacaksınız.)

Dereler tepeler dağlar aşılınca Yürekdede varmış şehre.

Bulmuş Ulu Cami'yi.

Orada bakmış ki kalabalık çok mu çok.

Hayatında ilk kez görüyormuş böyle bir kalabalık.

Ve bakmış birden insanların tümü bir tarafa doğru teveccüh eder, kaynaşır.

Başını çevirmiş ki hemen biraz ileride padişah hazretleri.

Kimi bir iki laf etmek ister onunla kimi bir dilekçe uzatır.

İhtiyar bakakalmış şöyle. O hiç kımıldamayınca padişah da ona yaklaşır gibi olmasına rağmen, insanlar sarmış etrafını ve oradan uzaklaşır gibi olmuş.

Kalabalık artıp birbirini ezercesine teveccüh ettikçe inzibatlar kimseyi incitmeden usul usul açarlarmış padişahın önünü.

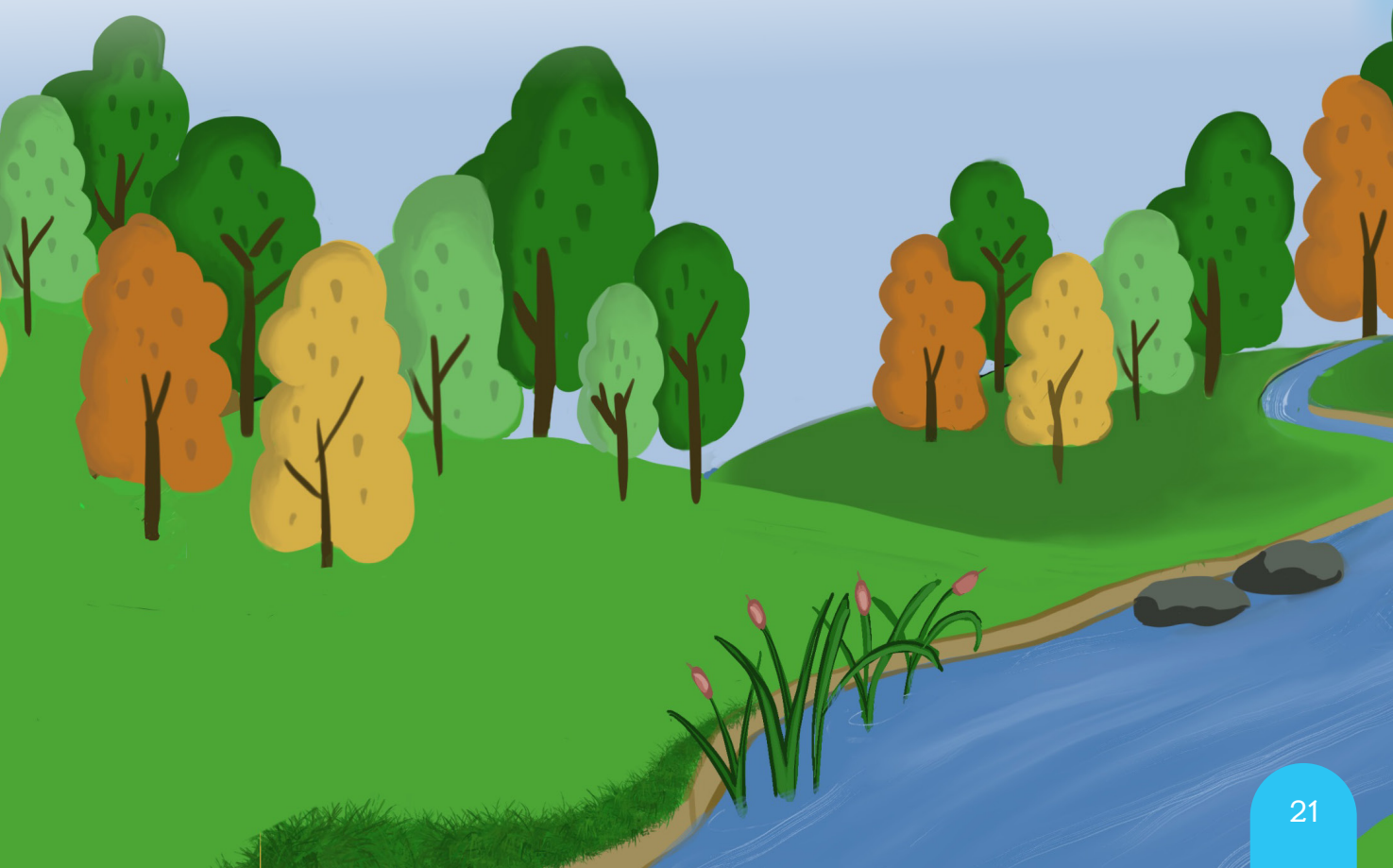

İhtiyar öyle beklemiş.

— Bu kalabalıktan bize sıra gelmez, demiş.

Bakmış uzun uzun, ille de padişahın yüzünü görüp hafızasına almak istemiş.

Dönüp anlatacak ya Ayşe Nine'ye. O böyle bakmıyor, bir yandan da:

— Ne kadar da çok ihtiyaç sahipleri. Bunların herhâlde tümü fakir mi fakir, dertli mi dertli. Hamd olsun her şeyimiz var, Allah'a şükür bize her bir şeyi bol bol vermiş (...).

Derken padişahın gözleri taa uzaktan kendisine takılmasın mı?

Öyle bir utanmış ki hemen başını öne indirmiş.

— Eh demiş, göz göze geldik, bir kez. Bu da yeter bize Allah'a şükür, bize böyle güzel, böyle adil bir padişah vermiş, gayrı gam yemem, iyi ki geldim de gördüm. (...)

İçeri girmişler.

Gürül gürül okunmuş ezan.

Namaz, hutbe derken huşu içinde kılınmış cuma.

Tesbihat, derken sıra gelmiş duaya.

Padişah el açmış Allah'a. Herkes ellerini açmış. Herkes dilemeye başlamış.

Bir ara Yürekdede kulak kabartınca padişahın duasını duymuş.

Şöyle diyormuş padişah:

— Ya Rabbi, sen kerimsin, rahimsin, yüceler yücesisin. Bana rızık ver. Bana sıhhat ver.

Şöyle dedi kendi kendine Yürekdede:

— Bunun da elinde bir şey yok. Ben de geldim ondan istemeye. Baksana o da bir başka padişahtan istiyor. Bense onunla sarayına gitmeye razı oldum. Bu doğru değil. Hemen çıkıp çadıra döneyim. Yol boyunca da, ağaçlarla çiçeklerle havayla suyla dost ola ola bütün hacetlerimi Allah'ıma açayım. Ben de yalnız ondan isterim. Yanımda şunun gibi ihsanı bol bir padişah da olsa, başkasından istemem. (...)

Yürekdede âdeta telaşla çıktı camiden.

Padişah, dua ederken bir ara Yürekdede'nin kulak kesilip başını uzattığını fehmetmişti.

Onun acele acele kalkıp çıkışını da. Hiç sesini çıkarmadı. Yürekdede'yi tanımıştı. Onun niçin kalkıp gittiğini de anladı.

Bu kez duasını nedametlerle doldurarak gözlerinden yaşlar dökerek Allah'a yepyeni bir ruh ve tazarruyla yalvarmaya başladı.

Bir yandan da:

— Yamanmışsın Yürekdede yamanmışsın, deyip duruyordu içinden.

Ayşe Nine akşamın alaca karanlığı çökerken Yürekdede'yi, kalın ağaç asasını omzuna almış, dimdik gelirken sevinçle, yoluna çıktı.

— Selamünaleyküm güzel hatunum, can yoldaşım.

— Ve aleykümesselam beyim efendim. Hoş geldin, sefalar getirdin, kalbime sürur verdin, neşeler getirdin.

— Nasılsın iyi misin? Bir yaramazlık yoktur inşallah.

— İyiyim Allah'a hamd ü senalar olsun. Seni gördüm de büsbütün iyi oldum, sevinç buldum. Bilmem ki Allah'a bu nimetlerinin şükrünü nasıl eda edeceğim.

Yürekdede'yle Ayşe Nine çadırın yanına kadar birlikte yürüdüler.

(...)

(Yürekdede akşam olmadan Ayşe Nene yanına varır, şehirde yaşadıklarını bir bir anlatır. Ertesi gün yaylaya doğru yola çıkarlar, dinlenmek için bir su kenarında mola verirler. Yürekdede çadırı kurmak için toprağı kazdığında bir küp dolusu altın bulur. Altınları şehirdeki fakirlere dağıtır ve kendisine sadece küçük bir deve alır. Sevinçle Ayşe Nine'nin yanına döner.)

Cahit ZARİFOĞLU
Çocuklarımızla Atlara Biniyorduk
(Kısaltılmıştır.)

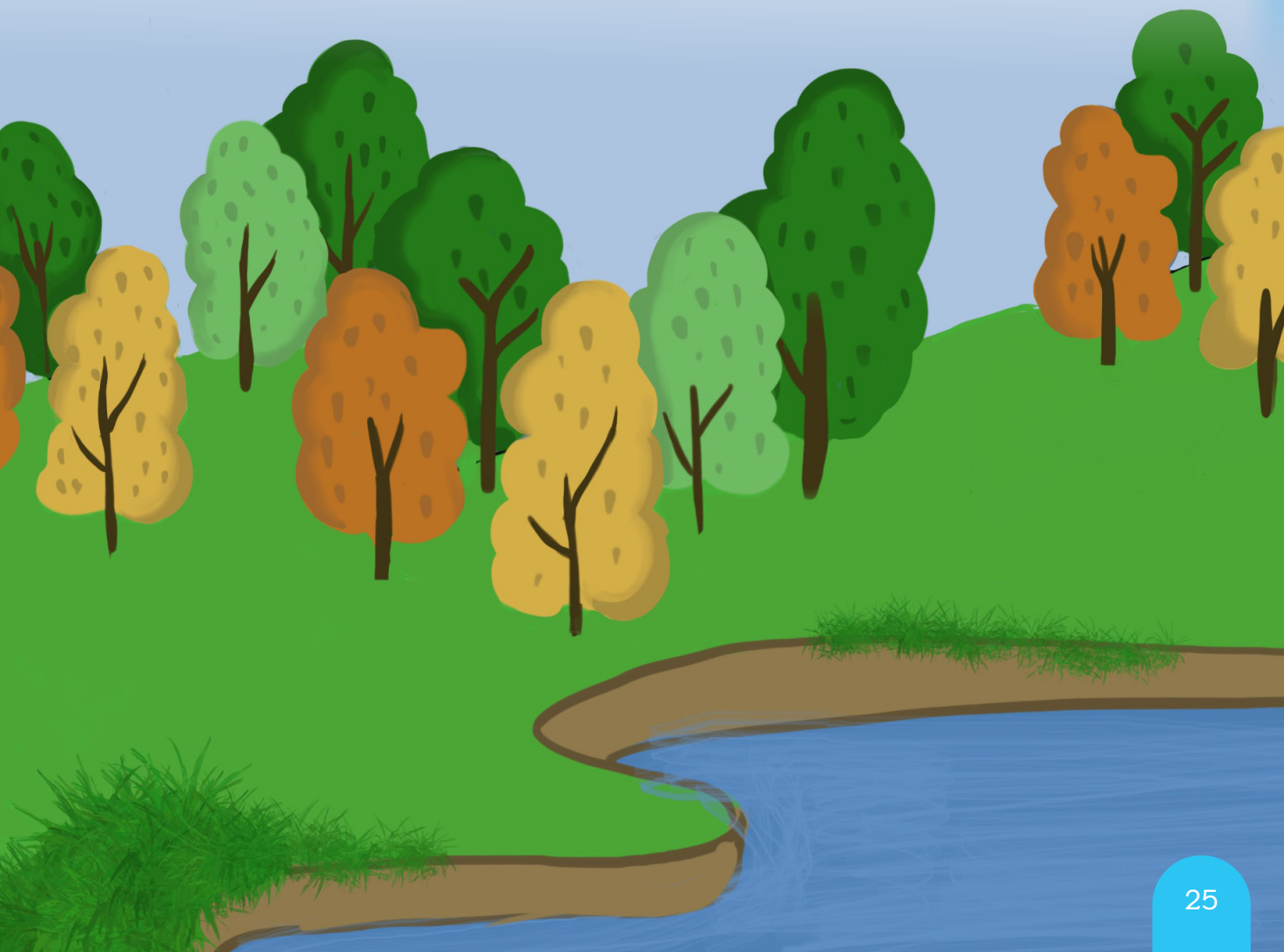

2. ETKİNLİK

Dilenmekten kaçınan kimseyi
Allah iffetli ve gönlü tok kılar.
Gönlü tok olanı
Allah başkasına muhtaç etmez.

Hz. Muhammed (SAV)

Verilen hadisişerif ile okuduğunuz masalda verilmek istenen mesaj arasında nasıl bir bağlantı kurulabilir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ETKİNLİK

Yürekdede camide padişahın duasını duyunca kendi kendine şunları söylemiştir:

— Bunun da elinde bir şey yok. Ben de geldim ondan istemeye. Baksana o da bir başka padişahtan istiyor. Bense onunla sarayına gitmeye razı oldum. Bu doğru değil. Hemen çıkıp çadıra döneyim. Yol boyunca da, ağaçlarla çiçeklerle havayla suyla dost ola ola bütün hacetlerimi Allah'ıma açayım. Ben de yalnız ondan isterim. Yanımda şunun gibi ihsanı bol bir padişah da olsa, başkasından istemem.

Bu sözlerden hangi anlamları çıkarabiliriz? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

4. ETKİNLİK

a. Aşağıda bazı değerler verilmiştir. Okuduğunuz masaldaki olay veya durumlardan hareketle değerleri uygun boşluklara yazınız.

- Yürekdede ve Ayşe Nine'nin ellerindeki tek deveyi padişaha ve vezirlere ikram etmesi.

.....

- Yürekdede'nin çadırını kurarken bulduğu altınları fakir fukaraya dağıtması.

.....

- Padişah ve vezirlerin halkın durumunu anlamaya ve sorunlarını çözmeye çalışmaları.

.....

- Yürekdede'nin eşine karşı hissettiği duygu.

.....

b. Günlük hayatınızdan sorumluluk değerine uygun örnekler vererek aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

5. ETKİNLİK

Dinlemek için karekodu okutunuz.

a. "Birlikten Kuvvet Doğar" adlı masalı dinleyiniz. Masaldaki temel unsurları belirleyerek aşağıya yazınız.

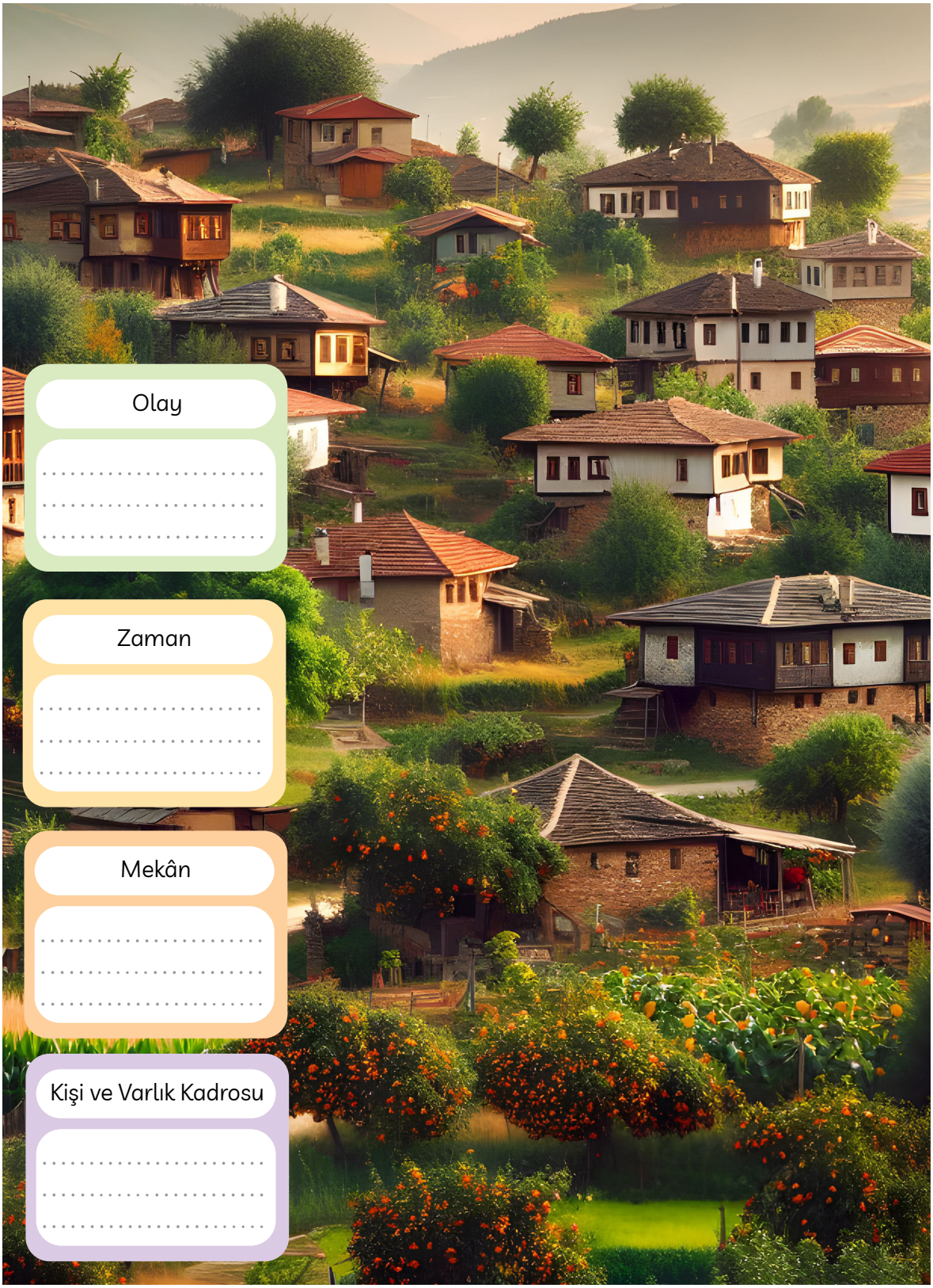

b. Dinlediğiniz masaldan hareketle masalı anlatan bir resim çiziniz.

Çiziyorum

6. ETKİNLİK

Aşağıda verilen durumlara göre nasıl bir davranış sergileyeceğinizi yazınız.

1. DURUM

Evinize aniden bir misafir geldiğini düşününüz. Misafirinizi rahat ettirmek ve güzel ağırlamak için neler yaparsınız?

.....

.....

2. DURUM

Bir devlet yöneticisi olduğunuzu düşününüz. Halkın sorun ve sıkıntılarını öğrenmek için neler yapardınız?

.....

.....

3. DURUM

Sahip olduklarıyla mutlu olmayı başarabilen bir insanla tanıştınız. Ona neler sorardınız?

.....

.....

4. DURUM

Yolda yürürken para dolu bir çanta bulduğunuzu düşününüz. Neler yapardınız?

.....

.....

7. ETKİNLİK

Gökçen, kalemini getirmeyen arkadaşına fazla kalemini verdi. Kalemi alan arkadaşı Gökçen'e teşekkür etmedi.

Bu duruma çok üzülen Gökçen'e aşağıdaki bakış açılarına uygun tavsiyelerde bulunarak uygun boşluklara yazınız.

Duygusal

.....
.....
.....

İyimser

.....
.....
.....

Tarafsız

.....
.....
.....

Serinkanlı

.....
.....
.....

Yenilikçi

.....
.....
.....

Karamsar

.....
.....
.....

Merak Ediyorum

Yörenize ait bir masalı araştırınız.

METNE HAZIRLIK

Sizi en çok ne kaygılandırır? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

TASA KUŞU

Dinlemek için karekodu okutunuz.

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, (...) eski hamam içinde. Üşüdüm Allah üşüdüm, daldan armut düşürdüm. Armudumu yemişler, bana çirkin demişler. Çirkin değil, güzelim, inci, mercan dizerim. Ben mercandan geçemem, Aksaray'a göçemem. Aksaray'ın kilidi, bana vuran kim idi? Emmim oğlu Musacık, eli kolu kısacık. Çık çıkalım çardağa, taş atalım çaylağa; çaylak başın kaldırmış, ayvaları çaldırmış. Hani kâğıt, hani defter? Bir de gelmiş çevre ister; çevrede güller, sendeki diller; ben gider oldum, duymasın eller.

Bir memleketin birinde Sülün kız derler, bir kız varmış. Ne kimsenin bir tüyüne dokunur, ne de yerdeki karıncayı incitirmiş. (...) Günün birinde babasını kaybedince bir korku gelip Sülün kızın dalına binmiş:

"Ne bir dağda yağmurumuz var ne bir bağda yaprağımız var, sönen ocağımızı ne ile yakacağız?" diye düşündükçe düşünür; ömrünü, gününü tüketirmiş. Anası bu korkuyu gözünden okuyunca:

"A Sülün kızım (...) ne diye kara kara düşünüp durursun? İki el bir baş içindir; geçinmeyecek ne başımız var! Ben çulha dokurum, sen gergef işlersin, gül gibi geçinip gideriz."

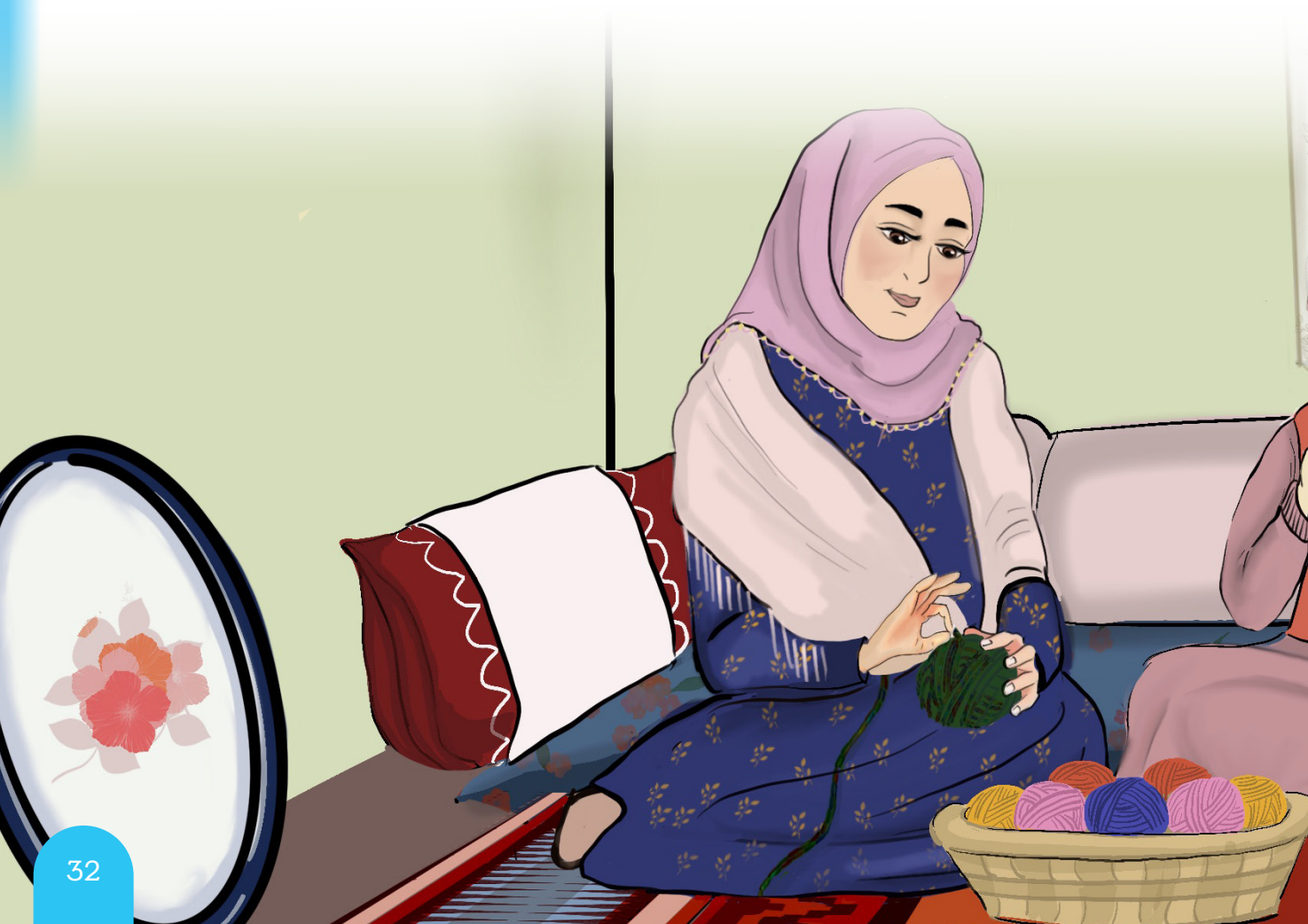

Bu söz üstüne, korkuyu dallarından atıp işlerinin başına geçmişler; gece dememişler gündüz dememişler; dokuyacaklarını dokuyup işleyeceklerini işlemişler; gözlerinin çırasıyla sönen ocaklarını yeniden yakıp, güne bir gün muhannete avuç açmamışlar, üstelik, dişlerinden tırnaklarından arttırdıklarıyla köyün üstüne bir dağ, dağın üstünde de bir bağ kurmuşlar, kurmuşlar ama bu defa da kızın yüreğine bir kuruntu düşmüş:

"Ya dağımızı sel alırsa ya bağımızı yel alırsa! Bütün emeğimiz suya gider, yorulduğumuz yanımıza kalır." diye korktukça kurar, kendi kendini yiyip tüketirmiş. Anası, bu kuruntuyu da yüzünden okuyunca:

"Yapma kızım, etme kızım; yağmur yağmadan sele gitme kızım; ağzını hayra aç ki, hayır gelsin işine. Yoksa böyle ağrımayan başa yağlık bağlarsan başını dertten kurtaramazsın sonra!"

Ana sözü yerde kalır mı; Sülün kız bu kuruntuyu da yüreğinden atıp koşulacağı gibi koşulmuş işe. Kara toprağı alın teriyle öyle bir yoğurmuşlar, öyle bir yoğurmuşlar ki aldıkları gövermiş gelmiş, dedikleri yeşermiş gitmiş. Dağda, dağ olmuş; bağda da, bağ olmuş ya, insan buldukça bunar derler; Sülün kız şimdi de kendini bir tasaya kaptırmasın mı!

"Ya asmada üzüm olmazsa ya salkımı düzüm olmazsa. Ben bu dağa, dağ mı derim; ben bu bağa, bağ mı derim!" diye, dövüm dövüm dövünmeye başlamış.

Anası, Sülün kızın olmayacak duaya âmin dediğini ağzından duyunca:

"Aman kızım; dünyada her şey insanın elinde, avcunda değil; ne diye olur olmaz şeylerin tasasına düşüyorsun. Tasa dediğin ne korkuya benzer, ne kuruntuya; ismi var cismi yok bir kuştur o! Nerede avare varsa gidip onu bulur. Gayri ne dur bilir; ne durak, üzüntüden üzüntüye atıp dünyayı başına zindan eder adamın!" demiş; daha da ne diller dökmüş ama Sülün kız hangi şeytana uymuşsa, bu öğüdü kulağının ardına atıp kendini avareliğe vermiş.

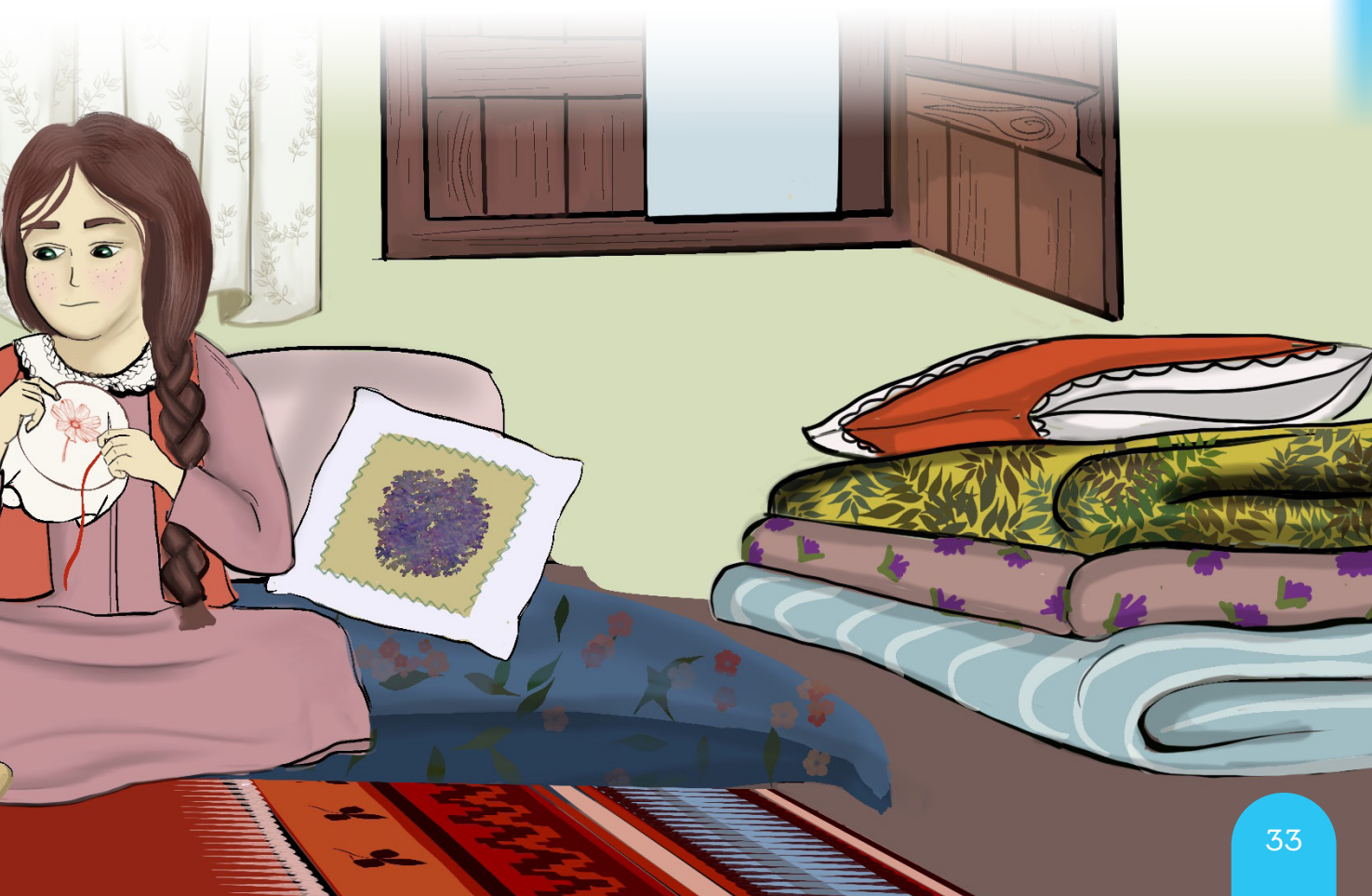

Tasa kuşunun gözlediği de bu değil mi! Kaşla, göz arasında varıp kanatları arasına almış onu.

Sülün kız, bir de gözünü açıp bakmış ki, ne baksın; misli menendi yok bir bahçe! Bir yanında kuşlar şakıyor, yanık yanık. Bir yanında sular akıyor oluk oluk. Ağaçlarında da türlü meyve, türlü koruk. O kuşlara kumru mu desem, kanarya mı desem, ne desem! Meyvesini de ne siz sorun ne ben söyleyim; bulunsa bulunsa, Erem bağlarında bulunur belki...

Böyle bir yerde kimin gözü gönlü açılmaz ama Sülün kız, o cıvıl cıvıl ötüşen kuşlara bakmış:

"Ah bin gözüm, bin kulağım olsa da, bin bir sesi birden duyup dinlesem!" diye tasa çekmeye başlamış.

Sen misin, yok yere tasaya düşen! O anda bütün kuşların ağzı, dili tutulmuş; kumrular da susmuş, kanaryalar da, bir serçe bile kanadını kımıldatmamış.

O zaman, Tasa kuşu yaprakların arasından seslenmiş ona:

"Avare kız, avare kız! Tasa dediğin öyle olmaz, böyle olur: Geçti gül, geçti bülbül. İster ağla, ister gül."

Sülün kız, boyunca karalara batmış. Bu tasa yetmiyormuş gibi bir de açlık gelip kapısını çalmasın mı! Sülün kız dal dal meyvelere bakmış:

"Ah şu ağaçlar Tuba olsa; eğil desem, eğilse; doğrul desem, doğrulsa!" diye hayıflana hayıflana meyvelere uzanmış ama ağaçlar el atıp tutmaya dal vermemiş, uzandıkça, onlar da başını yukarı kaldırmış.

Tasa kuşu, yine yaprakların arasından seslenmiş ona:

"Avare kız, avare kız; tasa dediğin öyle olmaz, böyle olur: Geçti ayva, geçti nar. İster taş ye, ister hardal!" deyince, kızın yüreğine öyle bir ateş düşmüş, öyle bir ateş düşmüş ki, yanıp kül olmaya az kalmış. Gürül gürül akan sulara bakıp:

"Ah şu sular Kevser olsa! İçsem içsem kanmasam; güneş vursa yanmasam." diye, yana yakıla sulara eğilmiş ama hikmeti hüda, sular da kuruyup çekilmiş; ne altın oluk bir damla su vermiş, ne gümüş oluk. Aman, yaman derken başını bir taşa vurmuş. Kim başını vurur da ayılmaz ki Sülün kız ayılmasın:

"Ah anamın aşı, kuyunun başı. Ye tuzlu tuzlu, iç buzlu buzlu. Ya evde otur gergef işle; ya bağa git, toprağı avuçla; dahası ne umurun!" demeye başlamış. Bir demiş, iki demiş, derken bir hışırtı işitmiş. Bir de dönüp bakmış ki ne baksın; Tasa kuşu, ağaçların arasında kanat vura vura geçip gidiyor, kim bilir hangi avarenin başına konmaya!

O zaman, yüreğine öyle bir su serpilmiş, öyle bir su serpilmiş ki, Sülün kızın; rahat bir nefes alıp, "Ooh!" demiş; oh deyince de ak saçlı biri peydah olmuş:

"Oh dede benim; dile benden, dilediğini! Güler yüz mü istersin, tatlı dil mi?" diye sormuş. Sülün kız da:

"Oh dede, oh; güler yüz de isterim, tatlı dil de... İlle hepsinden üstün anamı isterim, anamı!" deyince, "Yum gözünü!" demiş dede; yummuş gözünü kız. "Aç gözünü!" demiş dede; açmış gözünü kız. Bir de görmüş ki ne görsün anasının dizi dibinde. Oh dedenin yerinde yeller esiyormuş ama güldükçe güller açıyormuş yanağında; söyledikçe, bülbüller şakıyormuş dudağında. Gayri Tasa kuşu gelip de dalına konabilir mi?

O günden geri güler yüz, tatlı dil ile günlerini gün etmişler; (...) balı kaymağa katıp yemiş içmiş, muratlarına ermişler. Darısı yurdumuzun güzelleri başına!

Eflâtun Cem GÜNEY
Masallar
(Kısaltılmıştır.)

Öğreniyorum

TEKERLEME NEDİR?

Uyaklarla elde edilen ses, söz oyunlarıyla ve çeşitli çağrışımlarla birbirine bağlanmış, çoğunlukla, iç ahenk olarak şiir, şekil olarak düzyazı görünümlü, birbirini tutmayan gerçek dışı düşüncelerin sıralanmasıyla meydana getirilmiş halk edebiyatı ürünleridir. Tekerlemelerin belirli bir ana konusu yoktur. Birbirine aykırı düşünceleri, gerçekdışı, olmayacak durumları bir araya getirip mantık dışı bir takım sonuçlara vararak şaşırtıcı bir etki yaratırlar. Tekerlemeleri türlerine göre 4 gruba ayırabiliriz:

- Masal tekerlemeleri
- Oyun tekerlemeleri
- Tören tekerlemeleri
- Bağımsız (yalnızca söz oyunu değeri taşıyan) tekerlemeler.

Tekerleme Örnekleri:

"Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde develer tellal iken pireler berber iken... Ben bağda üzüm bekler, derede odun yükler iken, bir varmış bir yokmuş... Masalın yalanı mı olurmuş. O yalan bu yalan, fili yuttu bir yılan... Bu da mı yalan? derken; sabahleyin erken, keçiler koyunları tıraş ederken, tahta kurusu saz çalar, sıçan cirit atar iken, çıkmış bir kocakarı ortaya... En sonunda açmış ağzını yummuş gözünü. Bir laf etmiş, bir laf etmiş... Bakalım ne laflar etmiş..." (Masal Tekerlemesi)

"Çık çıkalım çayıra
Yem verelim ördeğe
Ördek yemini yemeden
Ciyak miyak demeden
Hakkudu hukkudu
Çıktım çıkardım
Ki-mi çı-kar-dın" (Oyun Tekerlemesi)

"Şu köşe kış köşesi, şu köşe yaz köşesi, şu şişe su şişesi." (Bağımsız Tekerleme)

1. ETKİNLİK

Etkinlikler için karekodu okutunuz.

a. Okuduğunuz masaldaki tekerleme bölümünü söyleyiniz.

b. Bildiğiniz bir tekerlemeyi aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

2. ETKİNLİK

a. Okuduğunuz masaldaki Sülün kızı tasalandıran olayları sırasıyla örnekteki gibi aşağıya yazınız.

1. Babasını kaybedince "Ne bir dağda yağmurumuz var ne bir bağda yaprağımız var..." diye kaygılanmış.

2. . . . . .

3. . . . . .

4. . . . . .

5. . . . . .

6. . . . . .

b. Sizi kaygılandıran bir olayı ve bu olay karşısında bulduğunuz çözüm yollarını aşağıya yazınız.

3. ETKİNLİK

Selim'in öğretmeni bir ay önce ödev vermiştir. Selim günlerce çalışıp uğraştıktan sonra harika bir ödev hazırlamıştır. Öğretmeninden alacağı yüksek notu hayal edip mutlu olmaktadır. Ancak ödevin teslim edileceği gün, ödevini kaybetmiştir. Selim kaygılı ve üzgündür. Panik hâlinde ne yapacağını kara kara düşünmektedir.

Selim'in arkadaşı olsaydınız Selim'i sakinleştirmek için ona neler söylerdiniz? Aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

4. ETKİNLİK

Okuduğunuz masaldaki açık ve örtülü anlamları belirleyip aşağıya yazınız.

Açık Anlam .....

Örtülü Anlam .....

5. ETKİNLİK

Anlatıyorum

Yörenize ait araştırdığınız masalı sınıfta arkadaşlarınıza anlatınız. Masalı anlatırken şunlara dikkat ediniz:

- Vurgu ve tonlamaya dikkat ediniz.
- Beden dilinizi etkili ve doğru biçimde kullanınız.
- Gereksiz sesler çıkarmamaya ve gereksiz kelimeleri kullanmamaya özen gösteriniz.

6. ETKİNLİK

Haydi Sahneye

Aşağıdaki yönergeleri takip ederek bir masalı sınıfta canlandırınız. Sizden istenenleri sırasıyla uygulayınız.

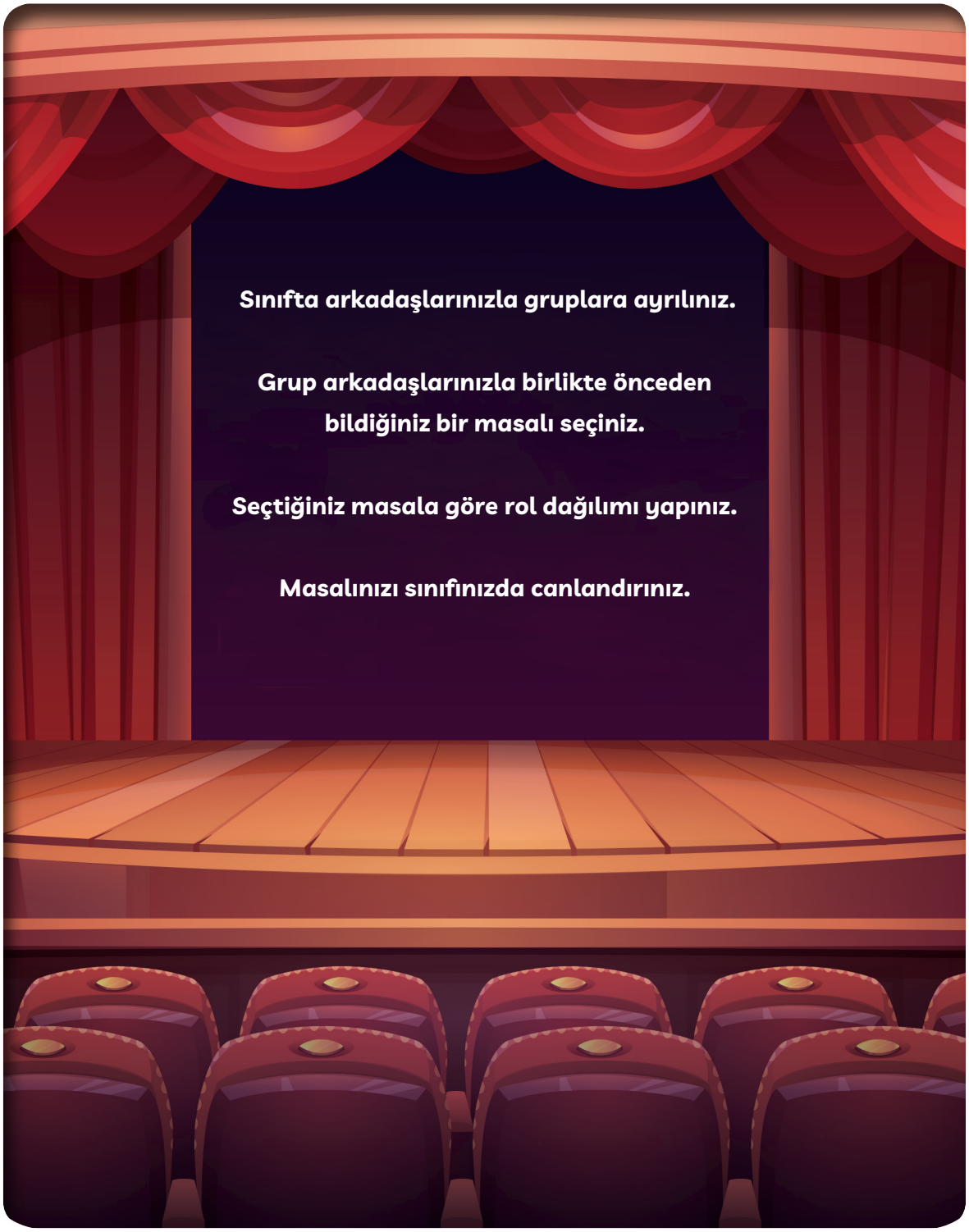

7. ETKİNLİK

Yazıyorum

a. Verilen yönergelere uygun şekilde aşağıya bir masal yazınız.

Masalın Adı .....

Döşeme (Masalınıza uygun bir tekerleme ile başlayınız.)

.....

Serim (Kendi hâlinde yaşayan bir ailenin kızı bahçede oynarken bir kuşun, kızın yanına gelip yakın zamanda büyük bir zorlukla karşılaşacağını ona söylemesi)

.....

.....

Düğüm (Kızın annesinin sözlerini dinlemeyip arkadaşlarıyla çıkıp gitmesi ve başına gelen olaylarla mücadelesi)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Çözüm (Kızın yıllar sonra annesini arayıp bulması)

Dilek (Masalınızı dilek bölümü ile bitiriniz.)

b. Yazdığınız masalın konusunu ve ana fikrini belirleyip aşağıya yazınız.

Konu	Ana Fikir

c. Yazdığınız masaldaki kahramanların özelliklerini belirleyip aşağıya yazınız.

ç. Yazdığınız masalı sınıfta arkadaşlarınıza okuyunuz.

METNE HAZIRLIK

Çalışkanlığı ile bilinen hayvanlar hangileridir? Bu hayvanların özelliklerini anlatınız.

KELOĞLAN VE TARHANA TOZU

Dinlemek için karekodu okutunuz.

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içindeyken ülkenin birinde bir padişah varmış. Padişah bir gün bir hastalığa yakalanmış. Gücü kuvveti yerindeymiş yerinde olmasına ama sesi hiç çıkmıyormuş. Ülkenin en ünlü hekimleri geliyor, yine de padişahın hastalığına bir çare bulamıyorlarmış. Hepsinin emin olduğu tek bir şey varmış. Böyle giderse padişah, sesini tamamen kaybedecekmiş.

Padişahın vezirleri bakmışlar ki çare yok, hemen bir tellal görevlendirmişler. Tellal, ülkenin dört bir yerinde geziyor, şöyle sesleniyormuş:

Ey ahali!
Duyduk duymadık demeyin
Peynir ekmek yemeyin

Padişahımız hasta, sesi çıkmıyor
Onu iyi edecek çareyi arıyor

Eğer varsa sizde böyle bir çare
Alın onu yanınıza, gidelim birlikte

Hizmetim boşa gider diye endişelenmeyin
Sonrasında ödül alacağınızdan şüphe etmeyin

Bizim Keloğlan da duymuş tellalı. Hemen annesine gitmiş, bir bildiği varmış elbet:

— Anne, ben hasta olunca yaptığın bir çorba vardı.

— Tarhana mı?

— Hay yaşa, tarhana! Bana ondan bir avuç verir misin?

Keloğlan, tarhana tozunu aldığı gibi saraya gitmiş. Padişahın hastalığına çare olmaya geldiğini söylemiş, böylece girmiş saraya. Dumanı üstünde, sıcacık bir çorba pişirmiş padişaha. Padişah, çorbayı içer içmez gerçekten de iyileşivermiş!

— Sen bana tarhana çorbası getirdin, ben de sana bir kâse şerbet vereceğim, deyip şerbeti Keloğlan'a uzatmış.

Hani ne diyordu tellal,

Hizmetim boşa gider diye endişelenmeyin

Sonrasında ödül alacağınızdan şüphe etmeyin

Bu muymuş ödül, diye düşünmüş Keloğlan. Yine de padişah emri bu, içmemek olmaz. Daha başka bir ödül bekliyormuş, bir kâse şerbet değil. Şerbetini içmiş, dönüş yoluna düşmüş.

Yolda, daha önce duymadığı bir ses duymuş:

— Ayağıma diken battı, çıkaramıyorum, imdat, diyormuş bu ses.

Keloğlan etrafına bakmış, hiç insan yok. Neden sonra bir yavru tay görmüş. Meğer konuşan oymuş. Keloğlan şerbetin sihrini o an anlamış, hayvanların konuşmalarını duyuyormuş artık.

Ama anlamak yeter mi? O dikeni de çıkarmak lazım. Yavru tayın ayağını acıtmadan dikeni çıkarıvermiş. Tayın annesi gelmiş, Keloğlan'a şöyle demiş:

— Ey insanoğlu. Biz ne zamandır o dikeni çıkaramadık. Sen benim yavruma yardım ettin. İzin ver ben de seni sırtıma alayım, gideceğin yere götüreyim, demiş.

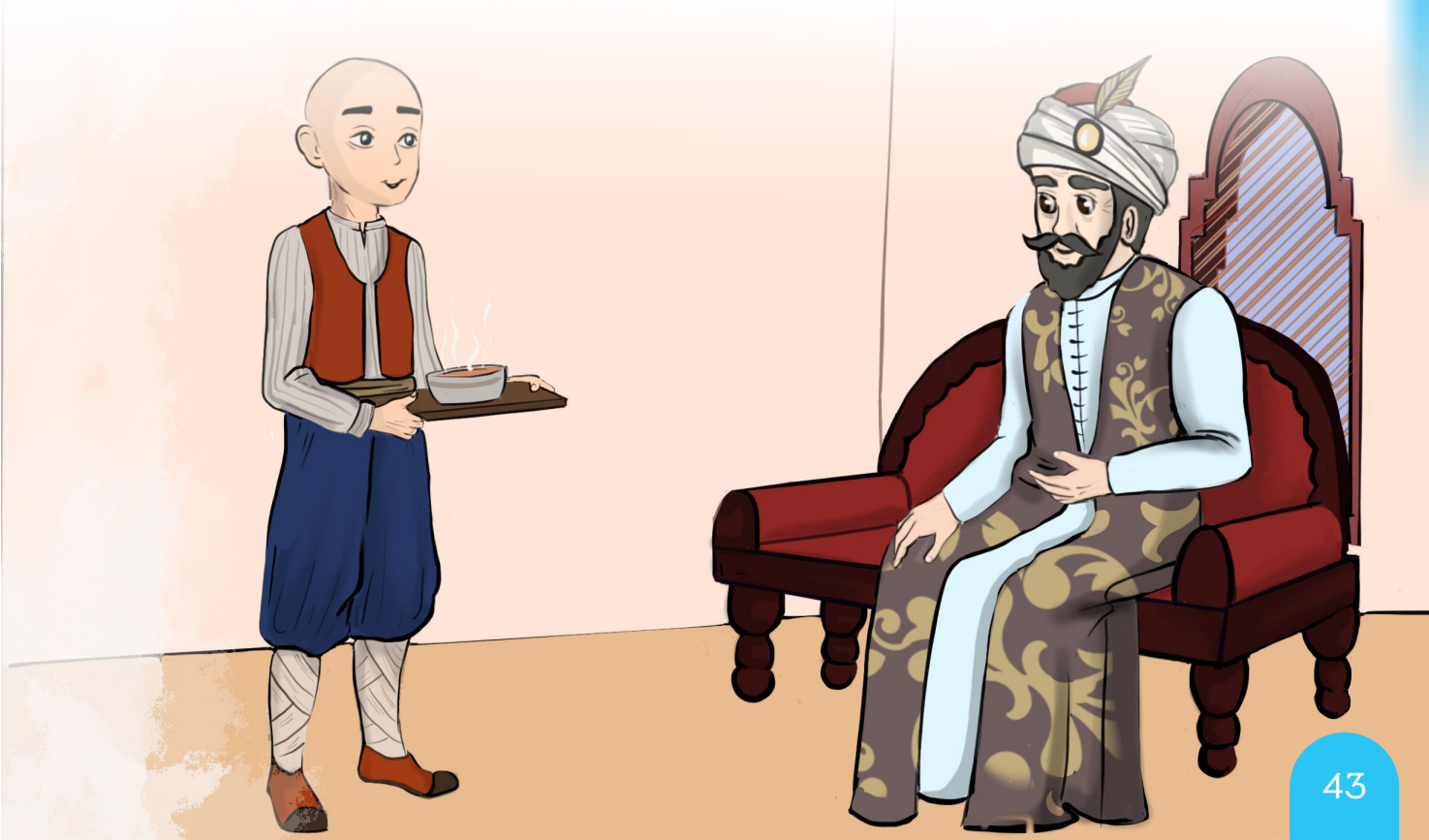

Keloğlan böylece atın sırtına binmiş, yola koyulmuşlar. Yollarının üzerinde bir karınca yuvası varmış. Karıncaların lideri şöyle seslenmiş:

— Şimdi mahvolduk, yuvayı yolun üstüne yapmışız, bu insan atıyla üstümüzden geçecek!

Bunu duyan Keloğlan, hemen yolunu değiştirmiş, karıncalar da yuvalarını taşıyacak zaman kazanmışlar.

Artık hayvanların sesini duyabildiği için yavaş yavaş, dikkatle gidiyormuş. Bir ağacın altına oturup gölgesinde dinlenmek istemiş. O sırada ağaçtaki kuşların sesini duymuş:

— Çok açız, yemek bulamadık, ne yiyeceğiz?

Keloğlan'ın aklına annesinin heybesine koyduğu mısır gelmiş. Mısır tanelerini kuşların yuvalarına koymuş. Kuşlar da afiyetle yemişler.

Keloğlan artık köyüne yaklaşmış, ata teşekkür edip göndermiş, kendisi yola yaya devam ediyormuş. Birdenbire bir çukurun içine düşmüş ama ne düşmek... Çukur değil sanki uçurum, düş düş bitmemiş. Sonunda kendini hiç bilmediği bir ormanda bulmuş. Meğer burası haydutlar ülkesiymiş. Geceleri hırsızlık yapar, gündüzleri de burada saklanırlarmış. Haydutların lideri, Keloğlan'a sormuş:

— Nasıl oldu da buldun bizim gizli yerimizi? Yoksa birisi gizli kapımızı açık mı unuttu?

Keloğlan cevap vermiş:

— Bırakın beni gideyim, nasıl geldiğimi bile bilmiyorum. Söz, kimseye bir şey söylemem.

— Seni bırakamayız, demiş haydutların başı. Artık burada bizimle yaşayacaksın. Ama madem çok istiyorsun işte sana bir sınav.

Keloğlan'ı alıp çuval dolu bir ahıra götürmüş.

— Bu çuvallardaki buğdayları arpaları ve pirinçleri birbirinden ayır, ayırabilirsen gidersin, demiş, Keloğlan'ı oracıkta bırakmış.

Keloğlan ne yapsın, saatlerce uğraşmış, bir avuç arpa, buğday ve pirinci ancak ayırabilmiş. Yorgunluktan uyuyakalmış. Uyanınca bir de ne görsün! Tüm arpalar, pirinçler, buğdaylar birbirinden ayrılmış. Kim yaptı diye düşünürken karıncaları görmüş. Karınca beyi şöyle demiş:

— Başının darda olduğunu hissettik. Bizim de sana bir yararımız olsun istedik. Tüm gece çalıştık, bitirdik, şimdi gidiyoruz.

Haydutlar Keloğlan'ın çuvalları ayırdığını görünce gidebilirsin demişler. Gidiş yolunu göstermişler. Keloğlan bir bakmış ki dik bir uçurum, neredeyse düz duvar gibi, buradan nasıl çıksın? O esnada iki kuş gelmiş. Biri bir omzundan biri diğerinden yakalayıp yeryüzüne çıkarmışlar.

— Sen bize karnımız acıkınca yemek verdin, biz de bir iyiliğimiz olsun istedik, şimdi gidiyoruz, demişler.

Keloğlan böylece sağ salim köyüne varmış. Hem de en güzel ödülle, hayvanların dilini anlıyormuş artık.

Siz siz olun, etrafınızdaki hayvanları Keloğlan gibi dinleyin, kim bilir, belki içlerinde sizden yardım isteyen bir tanesi vardır.

Başak UYSAL
Çocuklar için Türk Masallarından Seçmeler-4

Etkinlikler için karekodu okutunuz.

1. ETKİNLİK

a. Okuduğunuz "Keloğlan ve Tarhana Tozu" metnindeki masal türüne ait özellikleri metinden örnekler vererek aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

b. Okuduğunuz masalda yazar dilek kısmını yazmayı unutmuştur. Bu masalı okuduğumuz diğer masallardaki gibi dilekle bitirecek olsanız nasıl bitirirdiniz? Aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

2. ETKİNLİK

Okuduğunuz masaldaki hikâye unsurlarını belirleyerek aşağıya yazınız.

Kişi ve Varlık Kadrosu

.....

.....

.....

Zaman

.....

.....

.....

Mekân

.....

.....

.....

Olay

.....

.....

.....

3. ETKİNLİK

a. Aşağıda bazı değerler verilmiştir. Okuduğunuz masalda bu değerlere karşılık gelecek olayları veya durumları tespit ederek uygun boşluklara yazınız.

sevgi

.....

.....

.....

yardımseverlik

.....

.....

.....

adalet

.....

.....

.....

saygı

.....

.....

.....

b. Okuduğunuz masalda Keloğlan hayvanlara yardım etmiştir. Keloğlan zor durumda kaldığında da hayvanlar ona yardım etmiştir. Hayvanların yapılan iyiliklere karşı nasıl davrandıklarını günlük yaşamınızdan örnekler vererek aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ETKİNLİK

Yazıyorum

a. Aşağıda serim (giriş) bölümü verilen masalı okuyunuz. Masalın düğüm (gelişme) bölümü ve çözüm (sonuç) bölümü hakkında tahminde bulunarak aşağıya yazınız.

HİÇ YÜZÜNDEN

Bir varmış, bir yokmuş. Allah'ın kulu çokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde iken bir Keloğlan varmış. Yaşlı anasıyla birlikte yaşarlar, geçinip giderlermiş.

Gelgelelim Keloğlan, akıllı olmasına karşın hem inatçı hem de unutkanmış. Bazen öyle inatlaşırmış ki "Yürü!" desen oturur "Gel!" desen gidermiş. (...)

Günlerden bir gün kel oğlunu çağırmış. Ona:

"A benim kel oğlum, keleş oğlum! Evde bir tutam hiç kalmamış. Çarşıya git de bir paket hiç alıp geliver." demiş. O zamanlar tuza "hiç" denirmiş meğer.

Alacağını unutmaması için de "hiç"i aklında tutmasını ve sürekli olarak "hiç, hiç, hiç" diye tekrar etmesini öğütlemiş.

(...)

Rüştü ERDOĞAN
(Kısaltılmıştır.)

Düğüm

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Çözüm

b. Devamını yazdığınız masalı sınıfta arkadaşlarınıza okuyunuz.

5. ETKİNLİK

a. Mert ailesiyle yaz tatilini geçirmek için dedesinin yanına köye gitmiştir. Birkaç gün sonra şirin mi şirin bir köpek almıştır. Uzun zamandır kurduğu hayale kavuştuğu için artık ondan mutlusu yoktur. Köpeğine "Gofret" adını vermiştir. Mert bütün gününü Gofret'le geçirir. Onu kendi elleriyle besler, onunla oyunlar oynar hatta birlikte uyurlar. Tatil bitip de eve dönme vakti gelince Mert, Gofret'i götürmekte kararsız kalmıştır. Apartmanda rahat edemeyeceğini düşünmüştür.

Mert sizce ne yapmalıdır? Bulduğunuz çözüm yollarını yazınız.

.....

.....

.....

b. Suna'nın oturduğu apartmanın önüne bir gün üç kedi gelir. Suna ve apartmandaki diğer çocuklar kedilerle hemen dost olurlar. Onları her gün beslerler ve hiç aç susuz bırakmazlar. Hatta soğuk havalarda üşümesinler diye bahçeye kediler için el birliğiyle kulübe de yaparlar. Bir gün kedilerde gariplik olduğunu fark ederler. Biri kulübeden hiç çıkmamış, diğeri mamasını yememiş, bir değerinin de yüzünün rengi solmuştur.Suna ve arkadaşları kedilere ne olduğunu anlamaya çalışırlar ama başaramazlar.

Suna ve arkadaşları sizce ne yapmalıdır? Bulduğunuz çözüm yollarını yazınız.

.....

.....

.....

.....

6. ETKİNLİK

a. Padişah hastalanınca Keloğlan tarhana çorbası yapmıştır. Siz de hastalanınca içtiğiniz bir çorbanın tarifini aşağıya yazınız.

b. Hastalanan birini iyileştirmek için neler yaparsınız? Günlük yaşamınızdan örnekler vererek yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

METNE HAZIRLIK

"İnsanın en büyük sanatı iyiliktir." sözünü kısaca açıklayınız.

1. ETKİNLİK

Etkinlikler için karekodu okutunuz.

Metnin başlığından ve görselinden hareketle okuyacağınız masalın içeriği hakkında tahminde bulunarak aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

AKILLI EVLAT

Dinlemek için karekodu okutunuz.

(...)

Evvel zaman içinde, zenginlerden zengin bir adam varmış.

Zengin adam, bir gün üç oğlunu da yanına çağırarak demiş ki:

— Sevgili yavrularım... Bakın artık saçım sakalım iyiden iyiye aklaştı. Yüzüm, ellerim adamakıllı buruştu. Gözlerim her şeyi seçemez, ellerim her şeyi tutamaz, bacaklarım da beni uzaklara götüremez oldu. Daha ne kadar yaşayacağım belli değil ama herhalde günlerim sayılı. Ölmeden önce mallarımı aranızda bölmek istiyorum. Ne olur ne olmaz, belki ben öldükten sonra aranızda anlaşamaz, kavga edersiniz. Hâlbuki ben, sizin kardeş kardeş, birbirinizi severek yaşamanızı istiyorum. Zaten kardeşlere yakışan da budur.

İhtiyar adam, sözlerinin burasında biraz duraklamış. Arka arkaya birkaç defa öksürdükten sonra, sözlerine şöyle devam etmiş:

— Şimdi her birinize birer kese altın vereceğim. İstediğiniz yere gidin. Üç yıl dolmadan buraya dönmeyin. Üç yıldan sonra döndüğünüz zaman, her biriniz bana bu üç yıl içinde neler yaptığınızı, altınları nerelere harcadığınızı anlatacaksınız. Hanginizin yaptığı işleri daha çok beğenirsem, mallarımı, paralarımı ona vereceğim. Üçünüz de beni memnun ederseniz, mallarımı aranızda eşit olarak paylaştırırım. Haydi, şimdi yolunuz açık olsun evlatlarım!

Çocuklar hemen hazırlığa başlamışlar. İşlerini bitirdikleri zaman gelip babalarının elini öpmüşler. Atlarına binip yola çıkmışlar.

Üçü birlikte bir zaman gittikten sonra, önlerine üç yol çıkmış. Büyük kardeş sağdaki, ortanca kardeş ortadaki, küçük kardeş de soldaki yola yürümüş, uzaklaşmışlar.

Günler günlerle birleşiverip aylar olmuş. Aylar aylarla birleşiverip yıl olmuş da kimse farkına varamamış. Derken efendim, baharlar yazları, yazlar da kışları kovalamış. Yel esmiş, sel gelmiş, üç yıl gelip çatmış.

İhtiyar babanın da artık sabrı tükenmişmiş. Çocukları burnunda tütüyormuş. Onları o kadar göreceği gelmiş.

Zenginler zengini ihtiyar, etrafındaki adamlara:

— Artık, demiş, çocuklarım nerede ise gelirler. Hasretlik çöktü içime.

Daha sözünü bitirmemiş ki adamlardan biri gün doğusunu göstererek:

— Gelenler var, demiş, herhalde sizin çocuklardır.

Hep birden o tarafa bakmaya başlamışlar. Tozu dumana katarak bir şeydir geliyor. Gele gele büyük oğlan çıkagelmiş. Arkasında da birbirinden babayiğit kırk atlı varmış. Hemencecik koşup babasının elini öpmüş.

Derken, arkadan ortanca oğlan görünmüş. Onun yanında da yüz tane deve varmış. O da gelip babasının elini öpmüş.

En sonra küçük oğlan gelmiş. O da kırk katırın üzerinde kırk erkek çocuk getirmiş. Çocukları yere indirdikten sonra gelip babasının elini öpmüş. Katırlardan inen çocuklar da gelip ihtiyar adamın elini öperek bir kenara çekilmişler.

İhtiyar zengin, yanındaki adamlara:

— İzin verirseniz, demiş, oğullarım bugüne kadar neler yaptıklarını anlatsınlar!

Orada bulunanlar:

— Hay hay, demişler, biz de merak ediyorduk zaten.

Önce büyük oğlan söze başlamış:

— Az gittim, uz gittim. Dere tepe düz gittim. Altı ay bir güz gittim. Öyle bir yere vardım ki, her taraf ormanlık. Pınarlardan buz gibi sular akıyor. Kayalıklarında keklikler sekiyor. Yaylalarında geyikler, ceylanlar dolaşıyor. İnsanların yüzlerinden de kan damlıyor. Şu kırk babayiğidi oradan aldım. Onlara ata binmeyi, kılıç kuşanmayı öğrettim. Bana vereceğin malları, paraları bu adamlar koruyacaklar.

İhtiyar baba, büyük oğluna hiçbir şey söylememiş. Dönüp ortanca oğluna bakmış. Ortanca oğlan, sıranın kendisine geldiğini anlayarak konuşmaya başlamış:

— Az gittim, uz gittim. Dere tepe düz gittim. Altı ay bir güz gittim. Öyle bir yere geldim ki, insan ayağını uzatıp otursa da hiç iş görmese, aç kalmaz. Giderken bana verdiğin altınlarla şu yüz deveyi aldım. Ama görüyorsunuz, öyle develer ki, her biri bir kese altın eder. Burada onları satarak zengin olacağım. Fazla mal göz çıkarmaz ya.

Ortanca oğlan sözlerini bitirince ihtiyar baba ona da bir şey söylememiş. Sıra küçük kardeşe gelmiş. O, demiş ki:

— Az gittim, uz gittim. Dere tepe düz gittim. Altı ay bir güz gittim. Bir ulu su başına

vardım. Öyle bir su ki kızıl akar, boz akar, durmaz yatağını yıkar. Sordum, araştırdım, öğrendim ki; bu su nice yiğitleri almış, nice gelin duvakları yutmuş da, nice çocukları yetim bırakmış. Dört bir tarafa haberci gönderip ustalar getirttim. Kayaları kırdırıp suyun üzerine köprü kurdurdum. O suyun yetim bıraktığı çocukları da toplayıp buraya getirdim. Mallarını kime verirsen bu çocuklar onun evlatları olacak. O, bu çocukları büyütüp yetiştirecek. Hem iyilik yapmış, hem de memlekete faydalı insanlar kazandırmış olacak.

Küçük oğlan sözlerini bitirdiği zaman, ihtiyar babanın yüzü gülüyormuş.

Öteki kardeşler, babalarının bu halinden bir şey anlamamışlar. Fakat o, bastonuna dayanarak ayağa kalkmış, eliyle işaret ederek küçük oğlunu yanına çağırmış. Eğilip onu alnından öptükten sonra:

— Aferin sana, demiş, üçünüzün içinde ben yalnız senin yaptığın işi beğendim. Paralarımın, mallarımın hepsi de senindir! Bu yetimlere sen babalık edeceksin. Büyük ağabeyin adamlarıyla seni koruyacak. Küçük ağabeyin de develeriyle senin vereceğin işleri görecek. Sen de hepsine baş olacaksın. Bunu hak ettin!

Onlar ermiş muradına... Darısı dostlar başına...

Naki TEZEL
Türk Masalları
(Kısaltılmıştır.)

Öğreniyorum

3, 7, 9 ve 40 Sayıları

Hikâyelerde ve masallarda işlenen sayılar mitolojik kökenli olduğu için metinlere zenginlik katar. Sayılar hikâyelerde ve masallarda diğer unsurlarla kaynaşmış bir şekilde yer bulur. 3 sayısının mitolojide önemli bir yere sahip olması, birçok mitolojik metinde bu sayının kullanılma sıklığıyla doğru orantılıdır. Bir canlının kaç tane olduğunu belirtmek için genelde 3 sayısı kullanılır. Mitolojik metinlerde 7 ve 9 sayıları ya birlikte kullanılmış ya da birbirlerinin yerine kullanılmıştır. 9 sayısı, genellikle doğum için geçen süreyi ifade ederken kullanılmıştır. 40 sayısının da mitolojide önemli bir yeri vardır. Birçok halk anlatıları kırklı düzen içindedir. 40 yiğit hiç kaybolmayan ve değişmeyen bir motiftir.

2. ETKİNLİK

Okuduğunuz masalda bu sayılardan hangileri geçmektedir? Sayıları ve sayıların geçtiği olayları yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

3. ETKİNLİK

Küçük oğlanın, babasının verdiği altınlarla neler yaptığını kısaca yazınız ve yaptıklarının günümüzde hangi değerleri karşıladığını açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

4. ETKİNLİK

Ömer, okuduğu masalı daha iyi anlayabilmek için masaldan çeşitli çıkarımlar yapmak istemektedir. Bu amaçla, metinle ilgili bazı sorular hazırlamıştır. Sorulara cevap vererek Ömer'e yardımcı olunuz.

1. Zengin adam oğullarını yanına çağırıp onlardan ne yapmalarını istemiştir?

.....

.....

2. Masaldaki babanın mirasını paylaştırmak için izlediği yol doğru mudur? Yazınız.

.....

.....

3. Masalda dördüncü çocuk olsaydınız babanızın vereceği bir kese altınla neler yapardınız? Yazınız.

.....

.....

4. Bu masaldan çıkarılabilecek ders nedir? Yazınız.

.....

.....

5. Masalda geçen tekerlemeleri yazınız.

.....

.....

5. ETKİNLİK

a. Yaşadığımız dünya ile masalların dünyasını karşılaştırarak aşağıya yazınız.

b. Bir masal kahramanı olsaydınız hangi olağanüstü özelliklere sahip olmak isterdiniz? Bu özelliklerinizle neler yapardınız? Aşağıya yazınız.

6. ETKİNLİK

Aşağıdaki yönergeleri takip ederek verilen konuyu tartışınız.

KONU: İnsanların kazandıkları mı yoksa kazandıkları ile yaptıkları mı önemlidir? Günlük yaşamdan örnekler vererek açıklayınız.

1. Sınıfta öğrencilerin birbirini görebileceği şekilde sandalyeler yuvarlak bir biçimde konumlandırılır.
2. Sonra bu çemberin ortasına bir sandalye yerleştirilir.
3. Etkinliğe katılım sağlayacak öğrenciler yuvarlak oluşturulan sandalyelere oturur.
4. Sınıfın geri kalan öğrencileri çemberin dışında bırakılır.
5. Sandalyede oturan öğrencilerden konu hakkında fikrini belirtmek isteyen ortadaki sandalyeye oturur. Konuşmasını yaparak yerine geçer.
6. Daha sonra sıradaki öğrenci çemberin ortasındaki masaya geçer ve konuşmaya devam eder.
7. Bu şekilde tüm öğrencilerin de katılımıyla bir tartışma ortamı oluşturularak çözümlenmek istenen konu hakkında fikirler beyan edilir.
8. Çember dışındaki üyeler tartışmayı izler, not alır ve katılım sağlar.
9. Tartışma bittikten sonra gözlemcilerin notlarıyla beraber tartışma özet şeklinde sunulur.

7. ETKİNLİK

Haydi Sahneye

Okuduğunuz "Akıllı Evlat" masalını sınıfta canlandırınız. Aşağıdaki yönergeleri sırasıyla uygulayınız.

8. ETKİNLİK

Aşağıdaki afiş örneklerini inceleyiniz. Siz de "iyilik yapmak, yardımseverlik, sorumluluk" değerleriyle ilgili afiş tasarımı yapınız.

Çiziyorum

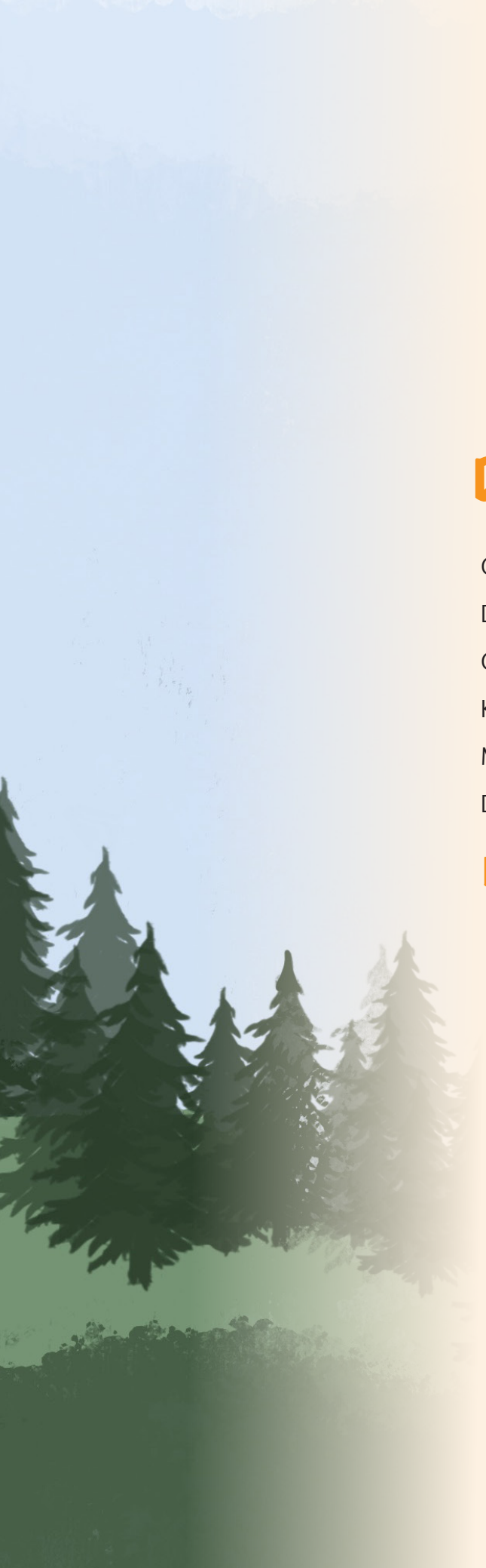

2. ÜNİTE

DOĞAL DESTANLARIMIZ

Oğuz Kağan Destanı

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı

Göç Destanı

Köroğlu Destanı

Manas Destanı

Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Destanı

BU ÜNİTEDE,

Neler Öğreneceğim?

- Destan türünü ve özelliklerini tanıma
- Destan ile masal türünü karşılaştırma
- Farklı destanları araştırma

Hangi Değerleri Kazanacağım?

- Sevgi
- Kahramanlık
- Saygı
- Liderlik
- Dostluk
- Yiğitlik
- Sabır
- Vatan sevgisi
- Dürüstlük
- Merhamet
- Vatanseverlik

METNE HAZIRLIK

"Dillere destan" deyimi sizde neleri çağrıştırmaktadır? Bu deyim hangi durumlar için kullanılabilir? Açıklayınız.

Oğuz Kağan destanı, Türklerin atası olduğu varsayılan Oğuz Kağan'ın hayatının ve Oğuz Kağan'ın etrafında gerçekleşen olayların anlatıldığı bir destandır. Destanda adı geçen Oğuz Kağan'ın MÖ 209-174 tarihleri arasında hükümdarlık yapmış Hun hükümdarı Mete olduğu düşünülmektedir. Destanda Oğuz Kağan'ın doğumu, hükümdar oluşu, yaptığı savaşlar, Türk birliğini kurması ve ölmeden önce topraklarını oğulları arasında paylaştırması anlatılmaktadır. Destanda Türk dili ve edebiyatı, folkloru, tarihi ve kültürü hakkında bilgiler verilmektedir. Bugün, elimizde Oğuz Kağan destanının üç farklı şekli bulunmaktadır.

OĞUZ KAĞAN DESTANI

Dinlemek için karekodu okutunuz.

Günlerden bir gün Ay Kağan bir erkek çocuk dünyaya getirir. Doğan çocuğa Oğuz adı verilir. Bu çocuk çok kısa bir sürede büyür, yiğit olur. Oğuz Kağan'ın Gün, Ay, Yıldız, Gök, Deniz ve Dağ adını verdikleri altı çocuğu olur. Bundan sonra Oğuz Kağan büyük bir şölen verir. Türlü yemekler, türlü tatlılar ikram edilir. Ondan sonra Oğuz Kağan dört yana buyruklar yollar, diğer Türk boylarının Türklere itaat etmesini ister. Oğuz Kağan dünyanın dört bir tarafına ordularıyla gider, karşılaştığı yerlerdeki Türk boylarına isimler verir ve birçok ülkeyi pek çok çarpışmadan sonra kendi yurduna katar. Oğuz Kağan ihtiyarlayınca yurdunu "Boz Oklar" ve "Üç Oklar" diye anılan oğulları arasında paylaştırır.

(Aşağıda, bu destandan Oğuz Kağan'ın doğuşu, Türklerin büyük kağanı olması ve şölen vermesi bölümleri verilmiştir.)

(...)

Oğuz, anasından doğunca bir kere süt emdi ve bir daha hiç emmedi. Bunun için onun adına Oğuz dediler ve cümle âlem böyle bilsin istediler. Oğuz, çiğ et, yemek (...) istedi. Yeni doğan Oğuz, doğduktan iki saat sonra konuşmuş ve anasından bunları istemişti. Oğuz'un dile gelip konuşması, Türkeli'nde heyecan ve sevinç yarattı. Ama Ay Han'dı asıl heyecanlanıp sevinen. (...) Ay Han'ın korkusu ve heyecanı geçti. Oğuz'un istedikleri getirildi.

Oğuz, ilk yemeğini yedikten kırk gün sonra büyüdü ve yürüyüp oynamaya başladı. Ayakları, öküz ayağı gibi güçlü idi. Bu yüzden yere sağlam basardı. Beli kurt beli gibi kıvrak ve bükülmezdi. Samur omuzları gibi tüylü geniş omuzları vardı. Göğsü de bir ayının göğsü gibiydi. Bütün vücudunu, gücünü gösteren tüyler kaplamıştı.

Oğuz, at sürüleri güdüp ata biner, ava giderdi. Avdan eli boş döndüğü hiç olmazdı. Onun gibi ata iyi binen yoktu. Günlerden ve gecelerden sonra yaman bir yiğit olacağı belliydi.

Günler geceleri, geceler günleri kovaladı (...) günlerden bir gün (...) ortalığı ansızın karanlıklardan bir karanlık bastırdı. Ardından gökten yere mavi bir ışık indi. Güneşten ve aydan daha parlak bir ışıktı bu ışık. Oğuz Kağan ışığa doğru yürüdü. Bir de ne görsün! O ışığın içinde güzel mi güzel biri oturmuyor mu? Alnında da bir yıldız, tıpkı Kutup Yıldızı gibi parıl parıl parlamakta. Mavi ışığın içindeki kız o kadar güzeldi ki gülse mavi gök gülüyor, ağlasa da mavi gök ağlıyordu. Kızı gören Oğuz Kağan'ın aklı başından gitti ve (...) onunla evlendi. (...)

Günlerden bir gün Oğuz Kağan, bir toy düzenledi, şölen verdi. Dört bir yana haberciler saldı. Davetine Türkeli'nin her yanından temsilciler geldi. Oğuz Kağan kırk masa ve kırk sıra yaptırmıştı. Bu masaya oturulup etlisiyle, tatlısıyla türlü yemekler yediler (...). Şölenden sonra Oğuz Kağan söz alarak arzu ve isteklerini şöyle dile getirdi:

Ben sizlere oldum kağan.

Alayım yay ile kalkan.

Talih bize olsun nişan.

Kurt sesi olsun bize uran.

Demir kargılar sanki orman.

Av yerinde yürüsün kulan.

Daha deniz, daha müren.

Güneş bayrak, gök korukan.

Oğuz Kağan böylece halkını bir bayrak altında toplayıp silahlandırarak ülkesinin sınırlarını genişletmek, tek ve güçlü bir devlet kurmak istediğini bildirdi. Ondan sonra dört bir yana haberler salıp buyruklar buyurdu. "Kim ki..." dedi. "Benim buyruklarıma uyar ve bana baş eğerse hediyelerini kabul ederek onları dost kabul ederim. Kim ki buyruklarımı dinlemez, bana karşı gelirse o zaman öfkem tepeme çıkar, üzerine çerilerimi yollayarak onları yok ederim."

O sıralarda, Oğuz Kağan'ın ülkesinin sağında ve doğu yönünde Altın Kağan adında bir kağan vardı. Altın Kağan, Oğuz'un buyruklarına uydu, hazinesinden pek çok altın ve kıymetli hediyeler yolladı. Böylece Altın Kağan, Oğuz ile dost oldu.(...)

Oğuz Kağan ordusuyla (...) Masar Kağan'ın üzerine yürüdü. Böylece çok yaman bir savaş oldu ve Masar Kağan kaçtı. Oğuz, bu güzel yurdu da aldı. Bu başarısına dostları sevinip düşmanları üzüldüler. Bütün bu savaşların ve çarpışmaların sırasında Oğuz Kağan'ın yanında aksakallı, kır saçlı, akıllı mı akıllı bir yaşlı vezir vardı. Bu vezirin adı Uluğ Türk'tü. Günlerden bir gün Uluğ Türk, rüyasında bir altın yay ile üç gümüş ok gördü. Altın yay, gün doğusundan gün batısına kadar uzanıyordu. Üç gümüş ok ise kuzeye doğru gidiyordu.

Uluğ Türk uyanınca düşünde gördüklerini Oğuz Kağan'a anlattı ve,

— Ey kağanım! Senin ömrün hoş olsun (...) dedi.

Oğuz Kağan bu yaşlı vezirin sözlerini çok beğendi. Artık yaşlanmıştı da... Ülkesini güvenilir ellere bırakmak zamanı da gelmişti. Sabah olunca büyük ve küçük oğullarını yanına çağırarak,

— Benim gönlüm avlanmak istiyor, ne var ki yaşlanmış olduğumdan buna gücüm yetmiyor. Onun için sözüme kulak verin ve dediklerimi aynen yapın. Büyük oğullarım; Gün! Ay! Yıldız! Sizler doğuya gidin. Küçük oğullarım; Gök! Dağ! Deniz! Sizler de batıya gidin, dedi ve Oğuz'un oğullarının üçü doğuya, üçü de batıya gittiler.

Gün, Ay ve Yıldız kaçardan ve uçardan pek çok av avladıktan sonra yolda bir altın yay buldular ve onu alıp yurtta bulunan babalarına verdiler. Oğuz Kağan buna pek sevinip güldü ve yayı üçe bölerek,

— Ey büyük oğullarım! Yay sizlerin olsun, okları, yay gibi göğe değin atın, dedi.

Gök, Dağ ve Deniz de çok av avlayıp başvurduktan sonra yolda üç gümüş ok buldular. Alıp yurda döndüler ve babaları Oğuz Kağan'a verdiler. Oğuz Kağan buna da çok sevindi ve gülerek,

— Ey küçük oğullarım! Oklar sizin olsun, yay oku attı. Sizler de ok gibi olun, dedi.

Bundan sonra Oğuz Kağan bütün Türkeli'ne haberler salıp ileri gelen ordu beylerini, devlet adamlarını çağırtarak büyük bir kurultay topladı. Bu kurultay, daha öncekilerden daha büyük ve daha önemli bir ulu kurultaydı. Davet edilenlerin hepsi buyruğa uyarak gelmişlerdi. Oğuz Kağan kurultayda bulunanların görüşlerini de aldıktan sonra ordugâhının sağ yanında kırk kulaç üzerinde bir ağaç diktirdi. Bu direğin üzerine bir altın tavuk koydurarak altına da bir ak koyun bağlattı. Sol yanına da kırk kulaç uzunluğunda bir başka direk diktirdi. Bunun üzerine de bir gümüş tavuk koydurarak altına bir kara koyun bağlattı. Sağ yanına Bozokları, sol yanına da Üçokları oturttu. Bundan sonra da büyük şöleni başlattı. Böylesine bir şölen o güne değin ne görülmüş ne de duyulmuştu. Kırk gün kırk gece yenilip içildi. En sonunda Oğuz Kağan:

— Ey oğullar çok yaşadım.

Pek çok savaşlara girdim çıktım.

Düşmanlarımı hep yenip sindirdim.

Dostlarımı sevindirdim.

Gök Tanrı'ya borç ödedim.

Gerekeni hep söyledim.

Ben artık yaşlanıyorum.

Sizin olsun benim yurdum, dedi.

Türkeli'ni oğullarına bırakan Oğuz Kağan'ın gönlü artık rahattı.

Haz. Ahmet ÇEVİK
Oğuz Kağan Destanı-Türk Destanları
(Kısaltılmıştır.)

- Destan; bir milletin yaşadığı önemli bir olayı, ulusal kahramanını veya bir efsaneyi anlatan uzun, coşkulu ve abartılı ögeler taşıyan halk hikâyesidir. Destanlar genellikle sözlü eserlerdir, gelenek içerisinde aktarılır ve zamanla değiştirilerek gelişir.
- Destanlarda gerçek ve hayal unsurları bir arada verilmiştir. Destanlar, her ne kadar gerçek bir olay veya kahraman üzerinden anlatılsa da bunlara olağanüstü ögeler eklenerek oluşturulur.
- Destanlar olağanüstü olaylar ve kahramanlar içerir.
- Destanlarda olaylar ve kahramanlar daha da güçlü aktarılabilmek için abartma ve süslemeler çokça kullanılır.
- Destanlar, genellikle uzun ve coşkulu bir anlatım biçimine sahiptir.

Destanlar yazarının belli olup olmamasına göre ikiye ayrılır:

DESTANLAR

Doğal Destanlar	**Yapma Destanlar**
(İlk söyleyeni belli olmayan anonim destanlardır.) - Göç Destanı - Türeyiş Destanı - Oğuz Kağan Destanı - Manas Destanı vb.	Süreç içerisinde kendiliğinden oluşan (Bir sanatçı tarafından yazılan, anonim olmayan) destanlardır. - Çanakkale Şehitlerine - Üç Şehitler Destanı - Fetih Destanı - Genç Osman Destanı vb.

Doğal Destanlar

Doğal Destanların Oluşum Aşamaları

Destanlar, bir milletin tarihindeki kahramanlıkları, önemli olayları ve mücadeleleri anlatan sözlü edebiyat ürünleridir. Doğal destanlar, sözlü gelenek yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılan destanlar olarak tanımlanır. Genellikle söylenmeye ilk ne zaman başlandığı ve kim tarafından söylendiği belli değildir. Anonim edebiyat ürünleridir.

Doğal destanlar, konularına göre çeşitlilik gösterir. Savaş, kıtlık, göç vb. konuları içerebilir.

Doğal destanların oluşma aşamaları şu şekildedir:

1. Oluş (Çekirdek) Dönemi

Destanların oluşumu milletleri derinden etkileyen önemli olaylarla başlar. Bu olaylar genellikle savaşlar, göçler, doğal afetler gibi milletin belleğinde iz bırakan olaylardır ve destanların çekirdeğini oluşturur.

2. Yayılma Dönemi

Destanların özünü oluşturan, milletlerde iz bırakan olaylar, sözlü gelenek yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılır. Bu süreçte, destanlar halk şairleri tarafından söylene söylene geliştirilerek zenginleştirilir.

3. Derleme Dönemi

Sözlü gelenek yoluyla aktarılan tüm edebiyat ürünlerinde olduğu gibi destanlarda da zaman içinde değişiklikler olur. Bu değişiklikler, bazen destanın gerçekliğinden uzaklaşmasına neden olabilir. Bu nedenle destanlar, derlemeciler tarafından yazıya geçirilerek korunmaya çalışılır. Yazı, destanın kalıcılığını artırır.

1. ETKİNLİK

Bazı bölümlerini okuduğunuz Oğuz Kağan Destanı'nda destan türünün ler yer almaktadır? Aşağıya sıralayınız.

Etkinlikler için karekodu okutunuz.

1. .....
2. .....
3. .....
4. .....
5. .....
6. .....

2. ETKİNLİK

Eski Türklerde çocuklar küçük yaştan itibaren okçuluk eğitimi almaktaydı. Ayberk de bu okçuluk eğitimini alan çocuklardan biridir. Karşısındaki hedef tahtasında her bir değeri karşılayan ellişer puan bulunmaktadır. Puanların karşılığı olan değerler aşağıda verilmiştir.

Ayberk, bu değerlerden Oğuz Kağan Destanı'nda yer alanları isabet ettirdiğine göre toplam kaç puana ulaşacaktır? Belirtilen yere yazınız.

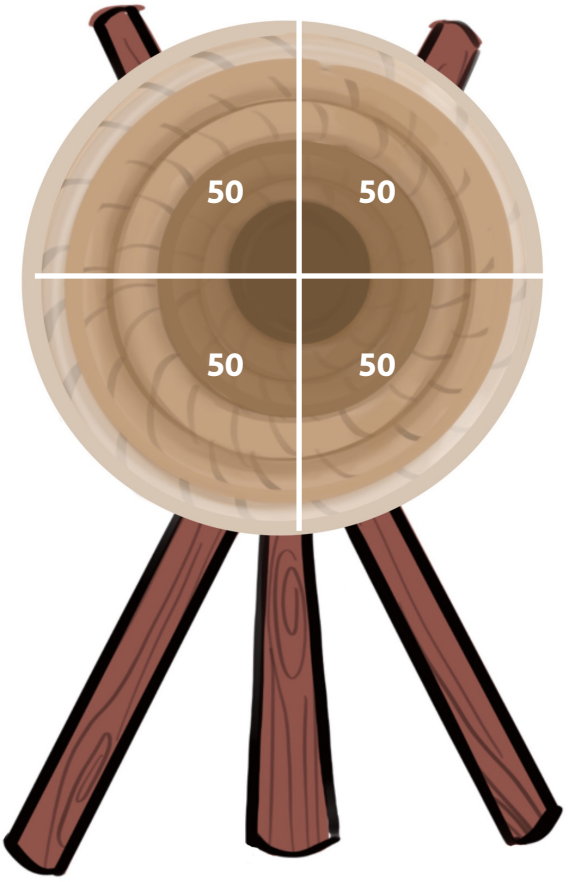

merhamet: 50 puan

liderlik : 50 puan

yiğitlik : 50 puan

adalet : 50 puan

Puan : .....

3. ETKİNLİK

Yazıyorum

Okuduğunuz destanda Oğuz-Han'ın doğuşu bölümü, destanın serim (giriş) bölümüdür. Oğuz-Han'ın şölen vermesi bölümü de çözüm (sonuç) bölümüdür. Bu bölümlerden hareketle destanın düğüm bölümünü yeniden tasarlayarak yazınız.

Düğüm Bölümü

4. ETKİNLİK

a. Oğuz Kağan'ın destanda yer alan fiziksel ve kişilik özelliklerini belirtilen yerlere yazınız.

Fiziksel Özellikler	Kişilik Özellikleri
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

b. Sizce Oğuz Kağan'ın üstün özelliklerle anlatılması, doğal destanların hangi özelliğiyle ifade edilebilir? Açıklayınız.

Öğreniyorum

Motif, bir sanat eserinde bulunan, önemli anlamlara sahip ve tekrar eden unsurdur. Destanlarda da motifler çokça görülür. Bir destanda kullanılan motif; destanın konusunu, destanda geçen olayları ve destanın karakterlerini anlaşılır kılar.

Türk Destanlarında Yer Alan Millî Motifler

Türk destanlarındaki millî motifler, Türk kültürünü ve geleneklerini yansıtır. Bu motifler arasında rüya, ışık, at, ağaç, sayı, ok, yay vb. sayılabilir.

Işık Motifi

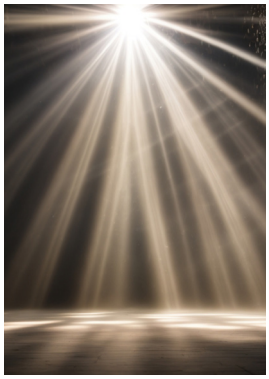

Işık, destanlarda dinî bir motif olarak kullanılmaktadır. Destanların kahramanları ve onların evlenecekleri kadınlar çok defa kutsal bir ışıktan doğarlar. (...) Yaratılış Destanı'ndaki Ak–Ana, ışıktan bir kadın sembolüdür. Oğuz Kağan Destanı'nda Oğuz'un evlendiği kadın gökten inen mavi bir ışıktan doğar. Bu örnekler, Türk destanlarında ışık motifinin yaygınlığının göstergesidir.

Ağaç Motifi

Ağaç motifi, Türk destanlarının asıl ögelerinden biri olarak kabul edilir. Önemi büyük olan ağaç destanlarda kutsallaştırılarak yok edilmesinin önüne geçilmiştir. Bu motif Türklerin ilkel çağlardan gelen bir önemli geleneğinin sembolleştirildiği kavramlardandır. Göktürkler ve Uygurlar devrinde ağaç kutsal sayılmıştır. Türk destanlarında ağaç, özellikle çınar ya da kayın gündelik hayattan alınarak kutsallık kazandırılmış ve böylece ağaca olağanüstü bir özellik verilmiştir. Ağaç motifini hemen hemen her Türk destanında sıkça görmek mümkündür.

At Motifi

Türk destanlarında önemli bir konuma sahiptir. Bunun temelinde Türk halkının göçebe kültürünün büyük etkisi bulunmaktadır. Destanlardaki alp kişi destan içindeki kaderini sahibi bulunduğu atla birlikte yaşar. Destanlarda yer alan atlar son derece süratlidir. Her birinin kendine özgü bir adı vardır. Destanlarda atın adının geçtiği yerde sahibi de anılmış olur.

Gücü ata dayanan bir toplum düzeninde kahramanın atsız olması düşünülemez. Kişinin kahraman olacağının işaretlerinden biri de at sahibi olmasıdır. Destan kahramanları pek çok yerde atlarıyla birlikte ifade edilirler. Boz aygırlı Bamsı Beyrek, Konur atlı Kazan Bey gibi ifadeler bunlardandır. Oğuz neslinin atları gelişigüzel atlar değildir. Her birinin ayrı niteliği ve fiziksel özelliği vardır.

(..)

Rüya Motifi

Rüyalar destan kahramanlarının hareket tarzlarının tayinine ve gelecekteki olaylardan haberdar olmalarına yaraması bakımından destanlarda önemli bir yer tutar. Türk destanlarında ilk rüya motifine Alp Er Tunga'ya bağlanan Oğuz destanında Uluğ Türk tarafından görülen rüyada rastlanmaktadır. Rüya motifine Dede Korkut, Manas Destanı ve Battal Gazi Destanı'nda da rastlanmaktadır.

Kurt Motifi

Destanlarda kurt, Türk'ün hayat ve savaş gücünün bir simgesi olarak belirtilmiştir. Çevik, hareketli ve güçlü bir hayvan olduğu için çeşitli dönemlerde kimi Türk boylarının bayrak ve flamalarına sembol olarak geçmiştir. Göktürk Destanlarında da kurt motifi özenle işlenmiş. (...) Oğuz Kağan Destanı'nda bir ışık içinden çıkarak Oğuz'la konuşan kurt, üç yerde Oğuz ordusuna yol göstermiştir. Kurt, destanlarda Börte Çine ve Asena adları ile bir sembol durumunu almıştır.

Kırklar Motifi

Türklerin önem verdiği, ona kutsal bir nitelik kazandırdıkları sayıların başında kırk gelmektedir. Oğuz Kağan Destanı'nda Oğuz kırk günde yürür, kırk günde konuşur, Kaf Dağı'nın etrafını kırk günde dolaşır, verdiği şölende kırk kulaç yüksekliğinde direk diktirir ve kırk masa hazırlatır. Dede Korkut, Manas, Battal Gazi, Danişment Gazi ve diğer destanlarda ise kırk motifi kahramanın etrafında bir kuvvet hâline gelen kırk alp veya kırk ereni ifade eden bir kavramdır.

Ok ve Yay Motifi

İlkel çağlarda Türk toplum hayatının en etkili savaş silahı olan ok ve yay da Türk toplum geleneğinde giderek savaş silahı olmanın üstünde hukuki bir sembol olma özelliği de kazanmıştır. Destanlarda ok ve yay unsuru daha çok destan kahramanının hüner ve maharetini sergilemek için bir vasıta olarak değer kazanır. Bu nedenle ok ve yay destan kahramanlarının kişiliğini değerlendiren millî bir motiftir.

Mehmet YARDIMCI
Türk Destanlarında Tipler ve Motifler

5. ETKİNLİK

Motifle ilgili verilen bilgilerden hareketle, Oğuz Kağan Destanı'nda yer alan millî motiflerimizi aşağıdaki boşluklara yazınız.

5. ETKİNLİK

Yazıyorum

Sınıf başkanı adayı olduğunuzu düşününüz. Seçimi kazanmak için nasıl çalışmalar yapacağınızı anlattığınız bir konuşma metni hazırlayınız. Hazırladığınız metni aşağıya yazınız.

6. ETKİNLİK

Okuduğunuz destanda, Oğuz Kağan'ın fiziksel özellikleri anlatılmıştır. Siz de bu destandan hareketle üstün fiziksel özelliklere sahip yeni bir destan kahramanı tasarlayınız.

Kahramanınızın özelliklerini aşağıdaki formu doldurunuz.

Adı: .....

Cinsiyeti: .....

Üstün Özellikleri

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Resim

.....

.....

.....

Zayıf Yönleri

.....

.....

.....

Yaptığı Kahramanlıklar

.....

.....

.....

.....

.....

.....

METNE HAZIRLIK

Günümüzde isimler, kişilerin sahip oldukları özelliklere göre verilseydi siz hangi özelleğinizle bir isim almak isterdiniz ve bu isim ne olurdu? Anlatınız.

Dede Korkut Destanları Orta Asya'da şekillenmeye başlamıştır. Türklerin Müslüman olmalarından ve Anadolu'ya gelmelerinden sonra bazı değişikliklere uğramıştır. Kitap, on iki destansı hikâye ve bir ön sözden oluşmuştur. Destanlarda Kuzeydoğu Anadolu dolaylarındaki Müslüman Oğuzların hayatı anlatılır. Ancak destanlar İslamiyet öncesi dönemden de izler taşımaktadır.

Birçok halk kahramanının mücadelesinin anlatıldığı Dede Korkut Destanları'nda; güzel ve hikmetli sözler, Türklerin tarihine ilişkin rivayetler, Türk töresine ait pek çok konu işlenmiştir.

DİRSE HAN OĞLU BOĞAÇ HAN DESTANI

Dinlemek için karekodu okutunuz.

Oğuz ilinde, Hanlar Hanı Bayındır Han, bir gün yerinden doğrulmuştu. Büyük çadırını kurdurmuştu. İçini, ipek halı seccadelerle döşetmişti. Bayındır Han, yılda bir kez bütün hanları, ulu kişileri etrafında toplar, Oğuz Beylerini ağırlardı. Atın aygırını, koyunun koçunu, devenin erkeğini kestirirdi.

Bir yere ak çadır, bir yere al çadır, bir yere kara çadır diktirirdi. Kimin oğlu, kızı yoksa kara çadırda ağırlansın. Altına kara keçe serilsin, kara koyun yahnisinden önüne getirilsin, yerse yesin, yemezse kalkıp gitsin! Oğlu olanı ak çadıra, kızı olanı al çadıra oturtun. (...)

Oğuz Beyleri bir bir gelip toplanmaya başladılar. Dirse Han adlı beyin oğlu ve kızı yoktu. (...)

O sabah Dirse Han kırk yiğidini yanına alıp Bayındır Han'ın ziyaretine geldi. Bayındır

Han'ın yiğitleri Dirse Han'ı karşıladılar. Getirip kara çadıra kondurdular. Kara keçeyi altına döşediler. Kara koyun yahnisinden önüne getirdiler. Bayındır Han'dan buyruk böyledir beyim, dediler.

Dirse Han sordu:

"Bayındır Han benim ne eksikliğimi gördü, kılıcımdan mı gördü, soframdan mı gördü. Benden aşağı kimseleri ak otağa, kızıl otağa kondurdu. Benim suçum ne oldu ki beni kara otağa kondurdu?"

"Han'ım, bugün Bayındır Han'dan buyruk şöyledir: Oğlu, kızı olmayanı hor görürüz, demiştir," dediler.

Dirse Han öfkelendi, yerinden kalktı:

"Yiğitlerim, kalkın gidelim. Burada kalmayalım," dedi.

Dirse Han evine geldi. Çağırıp hatununa söyledi:

Beri gel başımın bahtı, evimin tahtı,

Evden çıkıp yürüyünce servi boylum, topuğunda sarmaşınca kara saçlım,

Kurulu yaya benzer çatma kaşlım,

Çift badem sığmayan dar ağızlım,

Gül elmasına benzer al yanaklım,

Kadınım, evimin idarecisi, direğim,

Görüyor musun ne oldu?

Han Bayındır yerinden doğrulmuş,

Bir yere ak çadır bir yere kızıl çadır,

Bir yere kara çadır kurdurmuş.

Oğulluyu ak çadıra, kızlıyı kızıl çadıra,

Oğlu, kızı olmayanı kara çadıra oturtup ağırlayın,

Altına kara kilim döşeyin!

Kara koyun yahnisinden önüne getirin,
Yerse yesin, yemezse kalksın gitsin.
(...)
Yüce Tanrı bize akıllı bir oğul vermez, nedendir? Dedi.
(...)
Dirse Han'ın hatunu söylemiş, görelim ne söylemiş:
Hey Dirse Han, boşuna öfkelenme!
İncinip acı sözler söyleme!
Yerinden kalk, alaca çadırını yeryüzüne diktir,
Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kes.
İç Oğuz'un, Dış Oğuz'un beylerini başına topla.
Aç görsen doyur, çıplak görsen donat!
Borçluyu borcundan kurtar,
(...)
Büyük ziyafet ver, dilek dile,
Olur ki bir ağzı dualının hayır duası ile
Tanrı bize bir topaç gibi çocuk verir, dedi.

Dirse Han, hatununun sözünü tuttu. Büyük bir ziyafet verdi, dilek diledi. Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi. İç Oğuz, dış Oğuz beylerini başına topladı. Aç görse doyurdu. Çıplak görse donattı. Borçluyu borcundan kurtardı. (...) El kaldırdılar, dilek dilediler. Bir ağzı dualının hayır duası ile Yüce Allah bir çocuk verdi. Hatunu hamile oldu. Bir nice müddetten sonra bir oğlan doğurdu. Oğlancığı bir dadıya verdiler. Oğlan büyüdü. On beş yaşına girdi. (...) Oğlanın babası Bayındır Han'ın ordusuna karıştı. Bayındır Han'ın bir boğası, bir de erkek devesi vardı. O boğa bir sert taşa boynuz vursa un gibi öğütürdü. Bir yazın bir güzün boğa ile erkek deveyi savaştırırlardı. Bayındır Han, kudretli Oğuz beyleri seyreder eğlenirdi. Yine bir gün boğayı ahırdan çıkardılar. Üç kişi sağ yanından, üç kişi sol yanından demir zincirlerle bağlamışlar, tutuyorlardı. Gelip meydanın ortasında bırakıverdiler. O sırada Dirse Han'ın oğlancığı meydanda emsalleriyle aşık oynuyordu.

Erler, oğlancıklara:

"Kaçın," diye bağırdılar.

Diğer oğlanlar kaçıştılar. Dirse Han'ın oğlancığı kaçmadı. Ak meydanın ortasında baktı, durdu. Boğa da oğlana sürdü geldi. Beyler, oğlanı öldürecek sandılar. Oğlan, yumruğu boğanın alnına bir çaktı ki meydanı boğaya dar etti. Boğa geri geri gitti. Oğlan, yumruğunu yıldırım gibi çaktı. Boğanın gözü döndü. Başı bulandı. Boğayı meydanın öbür ucuna sürdü. Sıçrayıp boğanın sırtına bindi. Boğanın kürek kemiklerine çöktü. Boğa ayaküstü duramadı. Tepesinin üstüne yıkıldı. (...) Beyler, erler, yiğitler oğlancığa hayran kaldılar, gelip oğlanın üstüne yığınak oldular. "Yaşa!" dediler. "Dedem Korkut gelsin, bu oğlana ad koysun, birlikte babasına varsın. Babasından oğluna beylik istesin, taht alsın." dediler. Çağırdılar, Dedem Korkut gelir oldu, oğlanı alıp babasına vardı. Görelim ne söyledi:

Hey Dirse Han! Beylik ver bu oğluna,
Erdemlidir taht ver,
Boynu uzun at ver bu oğlana, biner olsun, hünerlidir,
Ağıllardan on bin koyun ver bu oğlana,
Etlik olsun, hünerlidir.
Develerden kızıl deve ver bu oğlana,
Yük taşıyıcı olsun, hünerlidir.
Altın başlı çadır ver bu oğlana,
Gölge olsun, erdemlidir.
Omuzları işlemeli giysi ver bu oğlana,
Giyer olsun, hünerlidir.
(...)
Bu oğlan dövüştü,
Bir boğayı öldürdü.
Oğlunun adı Boğac olsun (...) dedi.

Dirse Han çok sevindi. Oğluna beylik verdi. Taht verdi. Oğlan tahta çıktı. (...)

Aydın GÖKMEN
Dede Korkut Hikâyeleri
(Kısaltılmıştır.)

Etkinlikler için karekodu okutunuz.

1. ETKİNLİK

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nda Boğaç Han'ın ad almasına kadar geçen süreci düşününüz. Dirse Han'ın bir oğlunun olması ve bu çocuğun gücü sebebiyle bir ada sahip olmasının Dirse Han için önemi ne olabilir? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2. ETKİNLİK

Önceki derslerde okuduğunuz "Keloğlan ve Tarhana Tozu" masalı ile "Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı"nı tür özelliklerine göre karşılaştırınız. İki metin arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirtilen yerlere yazınız.

		Benzerlikler	**Farklılıklar**
	Keloğlan	.....	.....
	Dirse Han	.....	.....

3. ETKİNLİK

Okuduğunuz destanda aşağıdaki değerler bulunmaktadır. Belirtilen değerlerin destanda hangi bölümlerde geçtiğini karşılarına yazınız.

sevgi .....

saygı .....

yardımseverlik .....

dostluk .....

Yukarıdaki değerlerden farklı olarak destandan çıkarılabilecek değerleri ve bu değerlerin geçtiği bölümleri yazınız.

....

....

....

4. ETKİNLİK

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nda yer alan kahramanlardan en önemlileri aşağıdaki çadırların üzerinde verilmiştir. Bu karakterlerin kişilik özelliklerini altlarına yazınız.

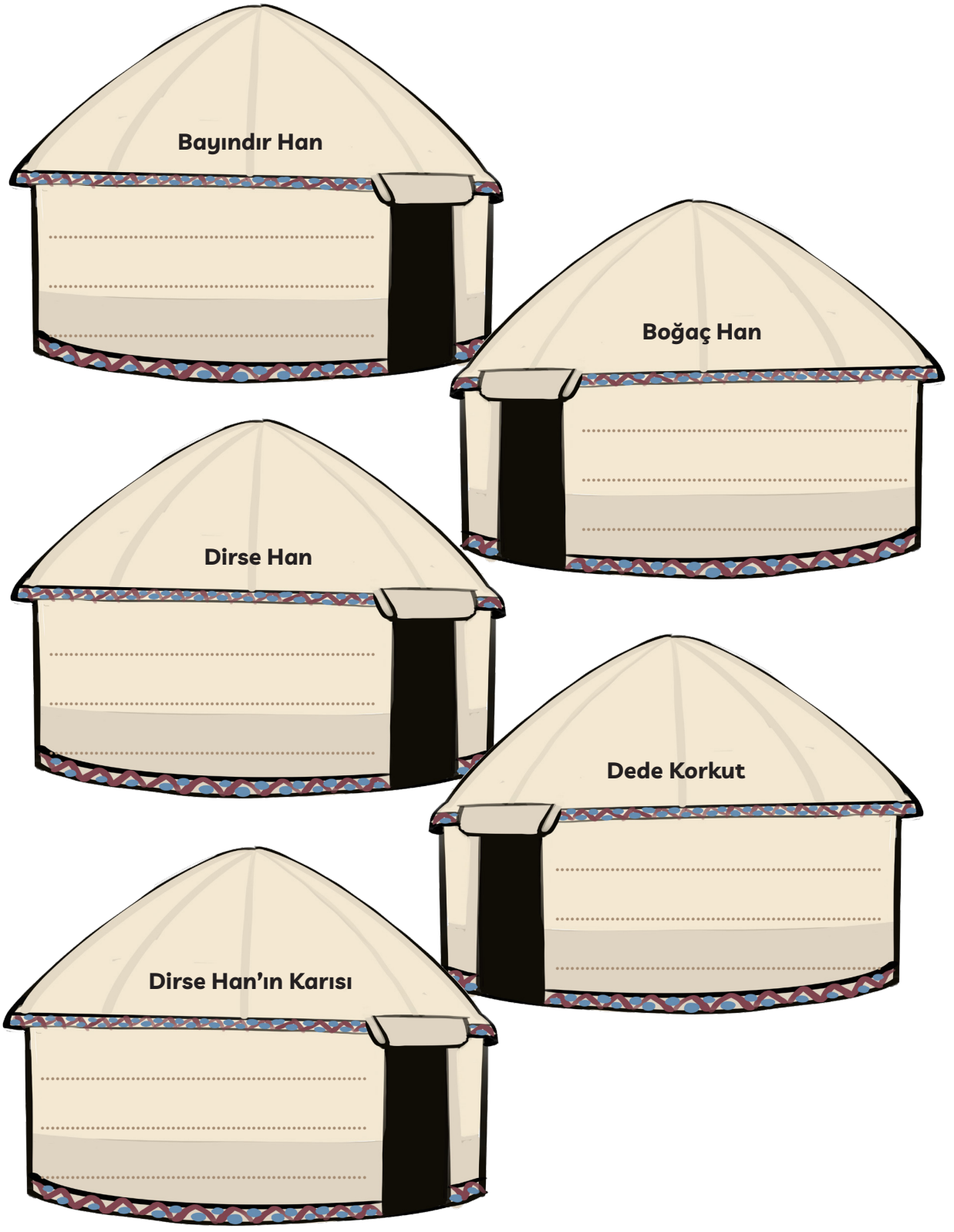

5. ETKİNLİK

Seyit Onbaşı, Çanakkale Savaşı'nda tek başına 275 kiloluk bir top mermisini tüm kuvveti ve korkusuzluğuyla kaldırıp düşman gemilerini vurmuştur. Gösterdiği bu üstün cesaretle savaşın kazanılmasında önemli bir rol oynayan Seyit Onbaşı'nın bu kahramanlığı tarihimizde iz bırakmıştır.

Boğaç Han ile Seyit Onbaşı arasında ne gibi ortak özellikler fark ettiniz? Düşüncelerinizi açıklayınız.

6. ETKİNLİK

Umay'ın bir erkek kardeşi doğmuştur. Ailesi çocuklarına hangi ismi koyacaklarına karar verememiş, bu konuda Umay'ın fikrini almak istemiştir.

Umay, kardeşine güzel bir isim bulabilmek için hangi yollara başvurabilir? Düşüncelerinizi aşağıda verilen bölüme yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Merak Ediyorum

Bu ünitede öğrendiklerinizden farklı bir destan araştırınız. Araştırdığınız destanla ilgili bir sunum hazırlayınız.

METNE HAZIRLIK

"Destanları hissetmek ancak belli bir gücün yükselmesinde olur. Bu güç, ulusal güçtür." Ahmet Haldun TERZİOĞLU'nun bu sözünden anladıklarınızı açıklayınız.

Dinlemek için karekodu okutunuz.

GÖÇ DESTANI

Destanda, Türklerin kutsal taşını Çinlilere verince açlık ve kuraklığın başlaması ile ana vatanlarından göç etmeleri anlatılır.

(Aşağıda, farklı rivayetleri olan bu destanın Çin kaynaklarından alınan hâli verilmiştir.)

Uygur Ülkesi'nde, Tuğla ve Selenge Irmakları'nın birleştiği yerde Kumlançu denilen bir tepe vardır. Adına Hulin Dağı derlerdi.

Hulin Dağları'nda da birbirine çok yakın iki ağaç büyümüştü. Biri kayın ağacıydı. Bir gece, kayın ağacının arasında yaşayan halk bu ışığı gördü ve ürpererek takip etti. Kutsal bir ışıktı. Kayın ağacının üzerinde aylar ayı kaldı. (...) Oradan çok güzel türküler gelmeye başladı. Gece oldu mu ağacın otuz adım ötesinden bütün çevre ışıklar içinde kalıyordu.

Bir gün ağacın gövdesi ansızın yarıldı. İçinden beş küçük çadır, beş küçük odacık görünümünde ortaya çıktı. Her odacığın içinde bir çocuk bulunmaktaydı. Çocukların ağızlarının üstünde asılı birer emzik vardı, onlar bu emziklerden süt emiyorlardı. Işıktan doğmuş olan bu kutsal çocuklara halk ve halkın ileri gelenleri çok büyük saygı gösterdiler.

Çocukların en büyüğünün adı Sungur Tekin'di, ondan sonrakinin adı Kutur Tigin, üçüncüsününki Türek Tekin, dördüncüsünün Us Tekin ve beşin cisinin adı Buğu Tekin'di. Beş çocuğun beşinin de Tanrı tarafından gönderildiğine inanan insanlar, içlerinden birini hakan yapmak istedi. Buğu Han en büyükleri idi; ötekilerden daha güzel, daha zeki ve daha yiğit görünüyordu. Buğu Tekin'in hepsinden üstün olduğunu anlayan halk, onu hakan olarak seçti. Büyük bir törenle Buğu Han'ı tahta oturttular.

Böylece yıllar yılı kovalamış, bir gün gelmiş Uygurlara bir başkası hakan olmuş.

Bu hakanın da Galı Tekin adında bir oğlu varmış.

Hakan; oğlu Galı Tekin'e, Çin prenseslerinden birini, Kiu-Lien'i almayı uygun görmüş.

Evlendikten sonra prenses Kiu-Lien, sarayını Hatun Dağı'nda kurdu. Hatun Dağı'nın çevre yanı da dağlıktı ve bu dağlar-

dan birinin adı da Tanrı Dağı'ydı. Tanrı Dağı'nın güneyinde de Kutlu Dağ derler bir başka dağ vardı, kocaman bir kaya parçası.

Bir gün elçileri, (...) Kiu-Lien'in sarayına geldiler. Kendi aralarında konuşup dediler ki:

"Hatun Dağı'nın varı yoğu, bütün bahtiyarlığı Kutlu Dağ denilen bu kaya parçasına bağlıdır. Türkleri yıkmak istiyorsak bu kayayı onların elinden almalıyız."

Bu konuşmadan sonra varılan karar üzerine Çinliler, Kui-Lien'e karşılık olarak o kayanın kendilerine verilmesini istediler. Yeni Hakan, isteğin nereye varacağını düşünmeden ve umursamadan Çinlilerin arzusunu kabul etti, yurdunun bir parçası olan bu kayayı onlara verdi. Hâlbuki Kutlu Dağ bir kutsal kayaydı, bütün Uygur Ülkesi'nin saadeti bir kayaya bağlıydı. Bu tılsımlı taş, Türk Yurdu'nun bölünmez bütünlüğünü temsil ediyordu. Düşmana verilirse bu bütünlük parçalanacak ve Türklerin bütün saadeti yok olacaktı.

Hakan kayayı vermesine verdi ama kaya öyle kolay kolay sökülüp götürülecek cinsten değildi. Bunu anlayan Çinliler, kayanın çevresine odun kömür yığıp ateşlediler. Kaya iyice kızınca üzerine sirke döküp paramparça ettiler. Her bir parçayı da aldılar, ülkelerine taşıdılar.

Olan o zaman oldu işte. Türkeli'nin bütün kurdu kuşu, bütün hayvanları dile geldi; kendi dillerince kayanın düşmana verilişine ağladılar. Yedi gün sonra günahı bağışlanmaz olan bu düşüncesiz hakan öldü. Ne var ki onun ölümüyle ülke felaketten kurtulamadı. Bir Çin prensesi uğruna çekinmeden feda edilen yurdun bir kayası, Türkeli'nin felaketine sebep oldu. Halk rahat huzur yüzü görmedi. Irmaklar birbiri ardınca kurudu. Göllerin suyu buhar olup uçtu. Topraklar yarıldı, ürün yeşermez oldu.

Günlerden sonra Türk tahtına Buğu Han'ın torunlarından biri oturdu. O zaman canlı cansız, evcil yaban, çoluk çocuk bütün yurtta soluk alan almayan ne varsa hepsi birden:

-Göç!.. Göç!.. diye çığrışmaya başladı. Derinden, iniltili, hüzün dolu, eli böğründe kalmış bir çığrışmaydı bu. Yürekler dayanmazdı.

Uygurlar bunu bir ilahi emir diye bildiler. Toparlandılar, yollara düzüldüler, yurtlarını yuvalarını bırakıp bilinmedik ülkelere doğru göç etmeye başladılar. Sonunda bir yere gelip durdular, orada sesler de kesildi. Uygurlar, seslerin kesilip duyulmaz olduğu bu yerde kondular, beş mahalle kurup yerleştiler; bunun için bu yerin adını da Beş-balıg koydular. Burada yaşayıp çoğaldılar.

M. Necati SEPETÇİOĞLU
Türk Destanları
(Kısaltılmıştır.)

1. ETKİNLİK

Etkinlikler için karekodu okutunuz.

a. Okuduğunuz Göç Destanı'nın kahramanlarını aşağıya yazınız.

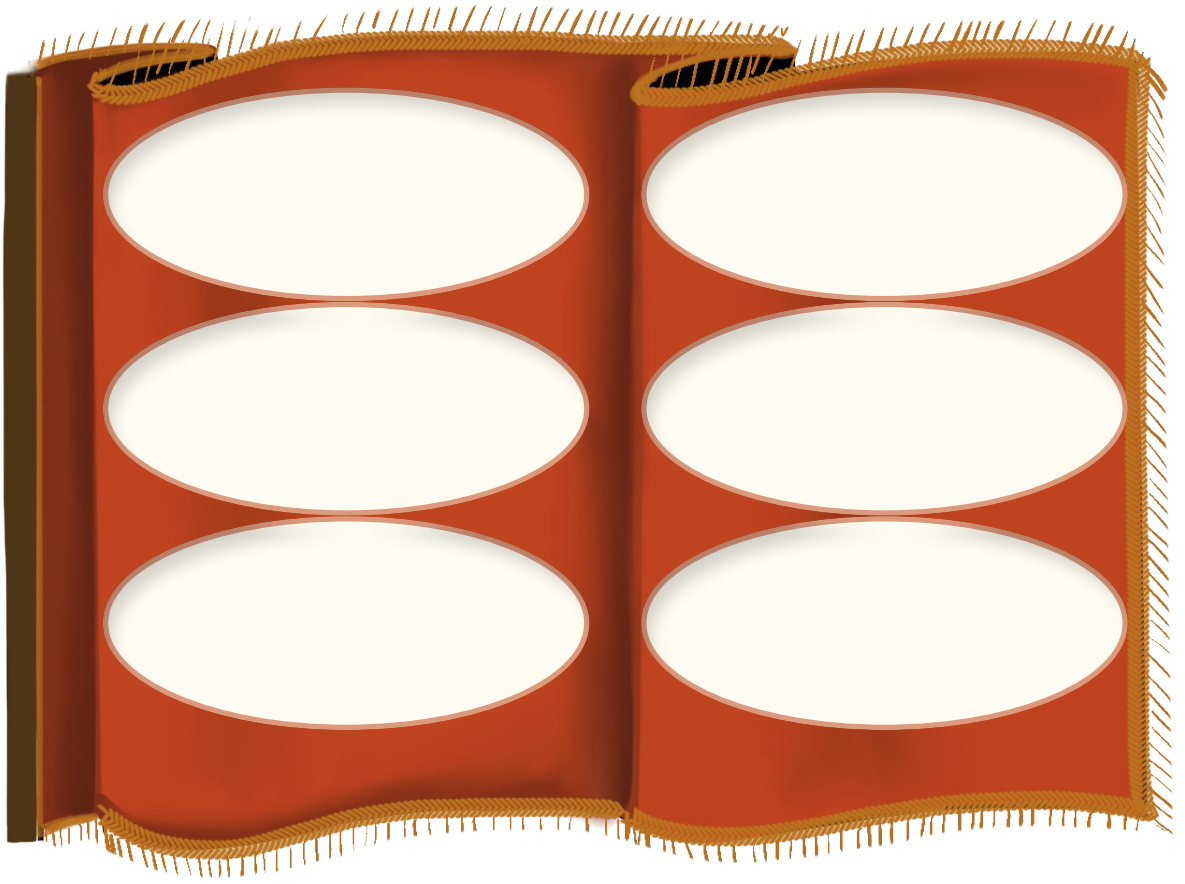

b. Sizi en çok etkileyen kahramanın kişilik özelliklerini belirtiniz.

Kişilik Özellikleri
.....
.....
.....
.....
.....

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki soruları Göç Destanı'ndan yararlanarak cevaplayınız.

1. Uygurların gece içinden ışık çıktığını gördükleri ağaç ne ağacıdır ve bu ağaçtaki ışığın içinden ne çıkmıştır?

.....

.....

2. Ağacın içinden çıkanların Uygurların geleceğinde ne gibi bir etkisi olmuştur?

.....

.....

3. Kutlu Dağ, Uygurlar için ne ifade etmektedir?

.....

.....

4. Kutlu Dağ'ın ellerinden gitmesiyle Uygurların başına neler gelmiştir?

.....

.....

5. Yaşadıkları olumsuzluklar sonucunda Uygurlar nasıl bir karar almıştır?

.....

.....

3. ETKİNLİK

a. Göç Destanı'nın konusunu aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

b. Destanın konusu düşünüldüğünde sosyal ve kültürel anlamda bu destandan ne gibi dersler çıkarılabileceğini arkadaşlarınızla tartışınız.

4. ETKİNLİK

a. Göç Destanı'nda Türklere ait çeşitli millî motifler bulunmaktadır. Bu motiflerin neler olduğunu örnekteki gibi verilen bölümlere yazınız.

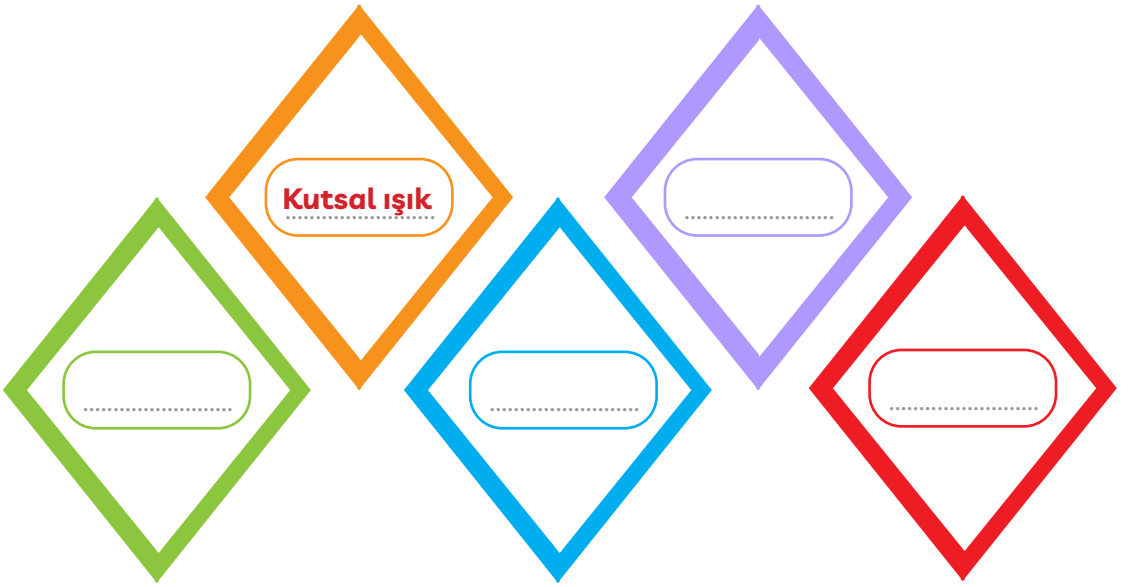

b. Yazdıklarınızdan en çok dikkatinizi çeken millî motifin kültürümüzde ne anlama geldiğiyle ilgili tahminlerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

5. ETKİNLİK

Yazıyorum

Aybüke Öğretmen, öğrencilerine destanlarda yer alan kahramanların özelliklerinden bahsetmiştir. Onlardan yeni bir destan kahramanı oluşturmalarını istemiştir. Bunu yaparken ülkemizi korumak için mücadele vermiş Ömer Halisdemir, Fethi Sekin gibi yakın dönemdeki kahramanlarımızdan örnekler vermiştir.

Aybüke Öğretmen'in öğrencilerinden biri olduğunuzu düşününüz. Nasıl bir destan kahramanı oluştururdunuz? Aşağıya yazınız.

6. ETKİNLİK

Anlatıyorum

Arkadaşlarınıza, araştırdığınız destan hakkında hazırladığınız sunumu yapınız. Sunumunuzda destanda örnek aldığınız kahramanı nedenleriyle açıklayınız.

7. ETKİNLİK

Yazıyorum

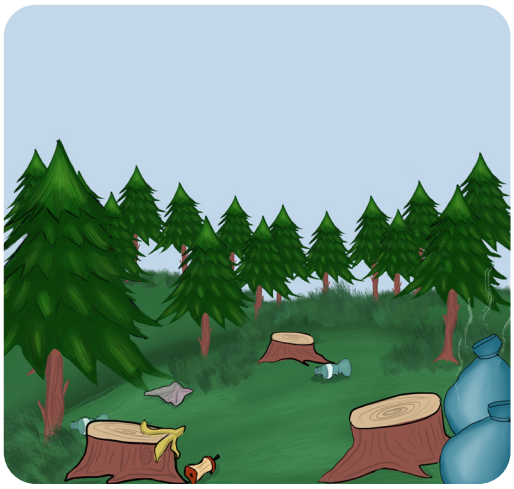

Bir okul gezisine katılan Gülce, ormanda gezerken birçok ağacın bilinçsizce kesildiğini ve yerlere çöp atıldığını görmüştür. Ormanların vatanın en önemli hazinelerinden birisi ve ülkenin akciğerleri olduğunun farkında olan Gülce, bu duruma çok üzülmüş ve buna nasıl bir çözüm yolu bulacağına karar verememiştir.

Aşağıdaki bölüme Gülce'nin sorununa yönelik ürettiğiniz çözüm önerileri yazınız.

METNE HAZIRLIK

Günümüzde dünya üzerinde Türk adıyla anılan devletler hangileridir? Bildiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kırgızların tarihsel kahramanlık destanı olan Manas, Türk halk edebiyatının değerli bir hazinesidir. Destanda, Kırgızların hanı olan Manas zamanında ve daha sonrasında gelişen olaylar anlatılmaktadır. Manas Destanı, hem çok uzun bir destan olması hem de içeriğinin zenginliği açısından dünyanın en büyük destanlarından biri sayılmaktadır. Sadece Kırgızların değil; eski Türk boylarının da kültürünü, inancını, dünya görüşünü, tarihini ve toplum düzenini yansıtan bir destandır. Destanda yurda bağlılık yanında sevgi, ayrılık, sıla özlemi, sadakat, ihanet gibi birçok konu işlenmektedir.

Bildiğimize göre, Manas Destanı'nın bir milyonu aşkın dize sayısı bulunmaktadır. Başka ulusların bu büyüklükte bir destanı olmadığına göre, dünyanın en uzun destanı Manas Destanı'dır. Günümüzde de hâlâ Kırgız halk sanatçıları tarafından destana eklemeler yapılmaktadır.

MANAS DESTANI

Dinlemek için karekodu okutunuz.

Manas'ın babası Yakup Han'dır. Annesinin adı Çıyırdı'dır. Yakup Han ile Çıyırdı Hanım evlendikten on dört sene sonra Manas doğmuştur. Manas'ın doğmasıyla civardan gelen elçiler, onun ileride bir kahraman olacağını hemen anlamışlardır. On yaşına gelince Manas tam bir kahraman olur. Düşmanlarının üzerine saldırarak çeşitli başarılar elde eder. Atlarına at erişemez, zırhına ok işlemez. Kalmuk baskınlarına karşı Kırgız halkının birliğini, bütünlüğünü koruyan Manas, milleti için bir kahramanlık ve özgürlük sembolü hâline gelir.

(Aşağıda, destandan "Manas'ın Dünyaya Gelişi" bölümü verilmiştir.)

MANAS'IN DÜNYAYA GELİŞİ

(...)

Çıyırdı Hatun dokuz ay sonra bir erkek çocuk dünyaya getirdi. (...) Cakıp Bey'in sevincine payan yoktu. (...) "Beşik bağı berk olsun, kundak bağı kut olsun!" diye dua etti.

Cakıp, büyük bir düğün yapıp çocuklarına ad vermeye karar verdi. Akbalta "Bu çocuğun adının Manas olduğunu ancak biz bilelim. Kalmuk, Çin ve Moğollar bilmesinler. İsim düğününde bu çocuğun adının 'Devcindi' olduğunu ilan edelim." dedi.

Bu ad değişikliğinin sebebi Çinli Esen Han'ın kâhinlerinin Kırgızlarda Manas adlı bir çocuğun doğuşunu ve bunun Çin ve Kalmuk halkları için büyük bir bela olacağını haber vermeleriydi. Esen Han bu çocuğu aratıyordu. Kırgız beyi Akbalta "Bu oğlan Kalmuk, Çin ve Moğollardan Kırgızların öcünü alacak, yaşı on iki olduğunda Kaplan Manas adı meşhur olacak, şimdilik onun Manas olduğunu düşmanlar bilmesinler." dedi.

Böylece bütün Kırgızlar Manas adını ağızlarına almamaya söz verip ant içtiler.

Aylardan ay geçti, yıllardan yıl geçti, Manas sekiz yaşına bastı. Kırk evden kırk çocuk toplayıp askerlik oyunu yapıyordu. Kalmukların seksen çocuğu bunların yanı başında oynuyorlardı. Bunlar Kırgız çocuklarına hakaret ederek (...) alay ediyorlardı. (...) Manas tekrar, "Çocukları bırakınız!" diye yalvarırken onun da üzerine saldırdılar. Manas dudaklarını ısırıp içi ateş gibi alevlenip arkadaşlarını toparlayıp düşman çocuklara öyle saldırdı ki evlerine doğru kaçıştılar. (...) Bu hâli gören Cakıp, kırk çocuğu evlerine kovup Manas'ını yakaladı ve oğlunu çok azarladı, "Çocukluk, delilik yapıyorsun. Arkan Kırgız ili burada yok. Biz burada sığıntı olup yaşıyoruz, Altay'a sürgün geldik. (...)

Bu sırada, aklı derin derya, halk içinde saygılı ihtiyar, Akbalta, Cakıp Ağa'nın yanına yaklaşıp "Hey Cakıp, hayvanların kurusun. Bu Manas bizim kurtuluş ümidimizdir. Onu iyi terbiye edelim!" diye konuştu.

Kalmukların, oğluna bir fenalık yapacakları belli olmuştu.

Cakıp Ağa'nın koyun sürülerine bakan çobanların başı Oşpurbay adlı biri vardı. Manas'ın anası Çıyırdı Hatun onu çağırıp Manas'ı yanına alıp üç dört yıl bakmasını, oğlunu ona emanet ettiğini, onu Kalmuk çocuklar gibi giydirmesini söyledi.

Koyun çobanı Oşpurbay'ın yanında barınan Manas, burada da yaramazlığını bırakmadı. Yanına, kendisi gibi kırk çocuk bulup babasının koyunlarından birçok koyun kesip ziyafet verdi. "Bana prens diye hitap ediniz!" diye çocuklara öğretti. (...) Manas'ın koruyucusu olan çobanlar başı Oşpurbay "Ey Cakıp, bu oğlun adam olmaz. Yanına topladığı yoldaşları ona "Pars, Arslan Manas!" diye parola uydurmuşlar. 'Manas' kim, 'Devcindi' kim? Çocuğunuza sahip olunuz, söylediklerimi hatırınızda tutunuz!" diye uzun uzun şikâyet etti ve sürülerini gitti.

Çoban başının bu sözlerini dinleyen Çıyırdı Hatun kocasına şöyle dedi: "Gönlüne ağır alma. Bu Manas'ım bizi, uzakta kalan yurdumuza kavuşturacak. Manas'ım sürgün halkımızı düşman elinden kurtaracak. Atalarımızdan kalan Kengöl, Talas, Isıkgöl'e bizi götürecektir. Manas'a dayanıp bu Altay'dan kaçmalısınız. Sağ salim yürürse Manas'ım bütün Kırgızları kurtaracaktır."

O sırada bir alay asker ve bayraklar göründü. Bu yedi yüz askerin kumandanı Koçko adlı Çinli idi. Esen Han tarafından Cakıp üzerine gönderilmiş olan bu alayın Başbuğu Cakıp'ın karşısına çıkıp gürledi: "(...) Bereketli, cennet gibi Altay'da yaylayıp zengin olmuşsun, şimdi de kaçmaya hazırlanıyormuşsun. Bizi, alemi aldatmak için oğluna yalancı ad olarak 'Dev-

cindi' diye ilan etmişsin. (...) Oğlunu derhâl bana teslim et. Yoksa ocağını söndüreceğim, malını yağma edeceğim. (...) Altay'dan kaçmaya hazırlanıyormuşsun, ha!" diye bağırıp çağırdı.

Cakıp'tan ses çıkmadığı için askerlerine at sürülerini sürmeyi emir verdi. Davul zurnalar çalındı, Kırgız evleri yıkıldı, her şey yağma edilmeye başladı. Kızlar, gelinler feryat edip ağlaştılar.

Bu durumu gören on iki yaşındaki Manas silahlanıp Aymanboz denilen atına bindi ve düşmana saldırdı. Bu Koçko'nun suratı korkunç idi, bıyığı dağ çukurunda biten ısırgan otuna benziyordu, burnunun delikleri cehennem çukuru gibi idi. Bu habis düşman Manas'ı düelloya çağırdı ve hücuma geçti. Manas onu atından düşürdü. Bunu gören Cakıp ile Akbalta, "Bırak, bırak!" diye araya girdiler. Cakıp oğlunun bu hareketine çok üzüldü ve ağlayarak "Tek evladım Manas'ım, başımıza bela ve felaket getiriyorsun, Kalmuk ve Çin alplarının meşhuru Koçko'yu yere serdin, ordulu, güçlü yurda saldırıp bizi belaya soktun." diye inledi. Araya aksakal Akbalta girdi, "Aman Cakıp" dedi, "Böyle konuşma! Bu çocuk sönmüş ocağımızı yakacak, ölmüş yurdumuzu diriltecektir. Fırtınalar estiği zaman bu Manas sığınağımız olacaktır." diye Cakıp Bey'i teskine çalıştı.

Bu olaydan sonra Kırgızlar ana yurtlarına doğru kaçmaya karar vererek yola çıktılar.

(...)

Abdulkadir İNAN
Manas Destanı
(Kısaltılmıştır.)

Etkinlikler için karekodu okutunuz.

1. ETKİNLİK

Manas Destanı'nda yer alan aşağıdaki kahramanların kişilik özelliklerini verilen bölümlere yazınız.

Manas	Cakıp Bey
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

2. ETKİNLİK

Destanda anlatılanlar düşünüldüğünde Manas Destanı'nın ortaya çıkış sebebi ne olabilir? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ETKİNLİK

Öğretmeni Cihan'a üstünde bazı değerlerin yazılı olduğu not kâğıtları vermiştir. Bu değerlerden destandan çıkarılabilecek olanları işaretlemesini istemiştir.

Cihan hangi değerleri işaretlemiştir?

kahramanlık ☐

yiğitlik ☐

dürüstlük ☐

vatan sevgisi ☐

merhamet ☐

cesaret ☐

liderlik ☐

adalet ☐

4. ETKİNLİK

Yazıyorum

Okuduğunuz destanda Kırgızların ana yurtlarına doğru kaçmaya karar vermelerine kadar geçen süreç, destanın serim bölümüdür. Destanın düğüm ve çözüm bölümlerinde neler olabileceğine dair tahminlerinizi aşağıya yazınız.

Düğüm

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Çözüm

.....

.....

.....

.....

.....

5. ETKİNLİK

Başka bir şehre taşındığınız için okul değiştirmeniz gerekseydi yeni okulunuza alışabilmek için neler yapardınız? Yazınız.

6. ETKİNLİK

Manas Destanı, "Doğal Destanlarımız" ünitesinde buraya kadar okuduğunuz destanların hangileriyle ortak millî motiflere sahiptir? Bu motifleri belirleyerek arkadaşlarınıza açıklayınız.

7. ETKİNLİK

Okuduğunuz destanın ana kahramanı Manas'ın kişilik özellikleri üzerinde düşünerek hayalinizde yeni ve farklı bir destan kahramanı tasarlayınız. Destanlardaki dil ve anlatım özelliklerini göz önünde bulundurarak tasarladığınız kahramanın içinde olduğu bir olay yazısı yazınız.

METNE HAZIRLIK

Bir haksızlıkla karşı karşıya kaldığınızda hakkınızı savunmak için neler yaparsınız? Açıklayınız.

Köroğlu Destanı, Türk destanları içinde en geç çekirdeklenen, ötekilerine göre çok yeni bir destandır. Türklerin bugünkü ve son yurdu olan Anadolu'da oluşması destanın önemini artırmış ve bugüne kadar aynı etkide günümüze kadar gelmesini ve kalıcılığını artırmıştır. Köroğlu, haksızlıklarla mücadele ve güçsüzlerin yanında olmayı temsil eden bir halk kahramanıdır. Bu sebeple Köroğlu ve Bolu Bey'i arasında geçenler Anadolu ve Rumeli topraklarımızda farklı rivayetlerle dilden dile anlatılmış, güncelliğini koruyan bir destan hâline gelmiştir..

KÖROĞLU DESTANI

Dinlemek için karekodu okutunuz.

Köroğlu'nun babasının adı Yusuf'tur. Bir beyin yanında çalışmaktadır ve bilhassa atlardan çok iyi anlamaktadır. Yusuf'un da Ali adında, yiğit bir oğlu vardır. Günlerden bir gün bey, Yusuf'a kendisi için çok güzel bir at seçip getirmesini ister. Yusuf da çok gösterişsiz, bir tayı beğenir; alır gelir.

Fakat bey çok kibirli, gösterişi seven, burnundan kıl aldırmayan ve çok zalim bir beydir. Böyle bir atı kendisine seçip getirdiği için Yusuf'a fena hâlde öfkelenir.

Hâlbuki Yusuf'un getirdiği tay sıradan bir tay değildir. (...) Kanatlanıp uçma yeteneği vardır. Bakılır, terbiye edilirse eşi benzeri bulunmayacak soydandır. Ama bey, bunların hiçbirini anlamaz ve zalimliği üstün gelir. Yusuf'un gözlerine mil çekilip kör edilmesi buyruğunu verir. Buyruğu kendisi gibi zalim olan adamları düşünmeden yerine getirirler.

İki gözü kör edilen Yusuf köyüne döner, O tayı, hiç ışık görmeyen bir yerde besleyip terbiye eder ve eşi benzeri bulunmayan bir kır at hâline getirir. Oğlu Ali o zamana kadar yetişip daha yiğit, daha gürbüz bir delikanlı hâline gelmiştir. Baba-oğul bir arada karar verirler, beyden öç almaya yemin ederler. Bunun üzerine, kır atla birlikte Bingöl Dağları'na varıp hayat suyunu ararlar; bulurlar ve içerler. Sudan ancak Ali ve kır at içmiştir. Yusuf içememiştir.

Bundan sonra dönüp Bey'in konağına yakın bir dağı yurt edinirler. (Genellikle bu dağ Çamlıbel'dir.) Yusuf, oğlu Ali'ye, burada yerleşmesini salık verir:

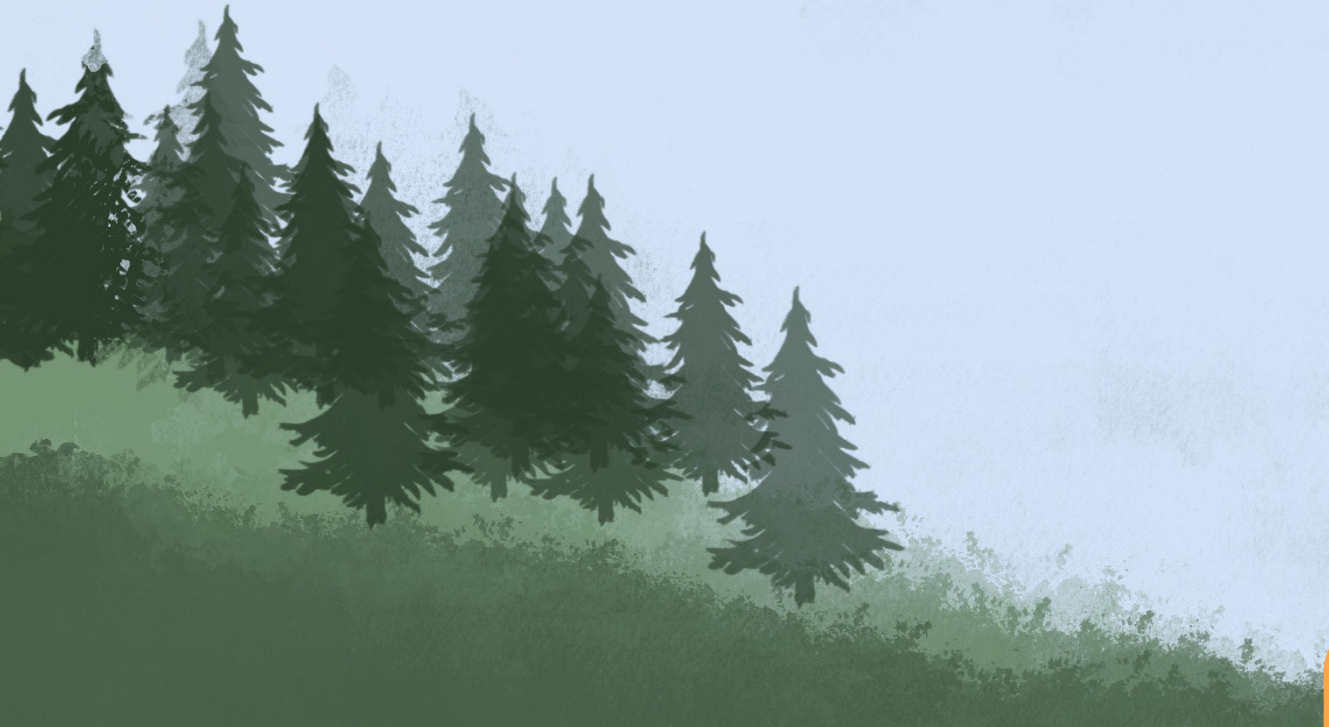

Bir yiğit haykırıp meydana girse
Arka verip sığınacak yer gerek
Çamlıbel'de metin kale yapmaya
Kendi yiğit, özü metin er gerek

Yusuf der ki oğlum Ali n'olanda
Zor düşmanı bölük bölük bölende
Padişahın divanına varanda
Dil tutulur, dili tutan er gerek
(...)
Deli Yusuf, tamamladı öğüdü
Sen tamam et yirmi bir bin yiğidi
Gözlerim görmüyor suçum ne idi
Koyma kıyamete burda al gerek

Babasının bu öğüdünü tutan Ali (Köroğlu) orayı yurt edinerek gelip geçenden bac almaya, haksızlıkların üstüne üstüne varmaya başlar. Bir zaman sonra babası Yusuf ölür. Köroğlu, yine babasının öğüdüne uyarak kendisine çok sadık kırk yiğit toplar etrafına. Akıllı, bilgin, görgülü (...) olduğunu duyup işittiği İstanbul'dan, Kasapbaşının oğlu yakışıklı Han Ayvaz'ı da kaçırıp kırk yiğidinin arasına katar:

Yol verin dumanlı dağlar
Aşmaya Ayvaz geliyor
Çoğalsın soğuk pınarlar
İçmeye Ayvaz geliyor

Bu dağlarda biten güller
Kokusu lâl eder diller
Dalından cüda bülbüller
Ötüşün Ayvaz geliyor
(...)
Köroğlu der ki kayalar
Atlımız düşman kovalar
Sarptaki yüce kayalar
Yassılın oğlum geliyor

Artık Çamlıbel, Çamlıbel'deki Köroğlu'nun dünyası tamam olmuştur. Köroğlu'nun çevresinde insanlar toplanmaya başlar; Köroğlu'nun çevresinde halk küme küme ve sevgi doludur. Babasının öcünü beyden almak için Köroğlu türlü oyunlar hazırlar, yiğitlik gösterir. Köroğlu nasıl halkın adamı, iyi insanların sevgilisi hâline gelmişse Zalim beyin de baş düşmanı, baş korkusu hâline gelir. Bütün Zalim Beyler Köroğlu'ndan korkmaktadır.

Babasının öcünü almak için Bey'in üstüne üstüne vardığı akınlardan birinde Köroğlu, beyin güzel bacısı Döne'yi görür. Gördüğü gibi de vurulur Köroğlu, Döne'ye âşık olur. (...) Böyle günlerinden birinde alır sazı eline başlar çalıp söylemeye.

(...)

Ve bir gün bu aşka dayanamaz Köroğlu, atına atladığı gibi varır. Döne'yi Bey Konağı'ndan kaçırır, evlenir. Bu evlilikten oğlu Hasan doğar.

Akınlar akınları kovalar, Köroğlu nice zalimlerin hakkından gelir. Akınlarının birinde tutsak olur Köroğlu. Yiğitlerinden Güdemen, Köroğlu'nu kaçırmak için görevlendirilir. Güdemen varıp Köroğlu'nu bulur:

Köroğlu:
Karşıdan gelen piyade
Bizim iller yerinde mi?
Etekleri çimen olmuş
Karlı dağlar yerinde mi?

Güdemen:
Beyim ili ne sorarsın
Güzel ama soğuk soğuk
Karlı dağlar eteğinde
Çimenleri soluk soluk

(...)

Köroğlu:
Köroğlu der övündüğüm
Taşlar alıp dövündüğüm
Arka verip sığındığım
Koca çamlar yerinde mi?

Güdemen:
Güdemen der karlı dağlar
Dağda çamlar kara bağlar
Döne söyler Ayvaz ağlar
Ağlaşırlar soluk soluk

Köroğlu bu konuşmadan sonra tutsaklıktan kurtulur, kaçar. Kır atına atlar ve kır at surların üstünden kanatlanıp uçarak geçer, Köroğlu'nu kurtarır. Bunun üzerine aşka gelen Köroğlu kır atı övmeye başlar:

Canım Kır at gözüm Kır at
Kaçıp çekilip gidelim
Her yanında çifte kanat
Uçup çekilip gidelim

Budur Kır atın durağı
Bilmez yakını ırağı
Abıkevserdir sulağı
İçip çekilip gidelim
(...)

Çamlıbel'e hasret kalmış, Döne'sine hasret kalmış, yiğitlerine hasret kalmıştır. Uzaktan Çamlıbel'i görünce dayanamaz yine söyler:

Hemen Mevlâ ile sana yazdım
Arkam sensin, kalem sensin dağlar hey
Yoktur senden özge kolum kanadım
Arkam sensin, kalem sensin dağlar hey
(...)
Köroğlu der tepelerden bakarım
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim
Bunca yıldır hasretini çekerim
Arkam sensin kalem sensin dağlar hey

Yiğitlerine, Çamlıbel'ine, Döne'sine kavuşturduğu için de atını bir güzelleme ile bir daha över:

İnişe aşağı keklik sekişli
Yokuşa yukarı tavşan büküşlü
Tavus kuşu gibi üstü nakışlı
Alma gözlü kız perçemli Kır atım

Kır atı sorarsan yedidir yaşı
İridir gövdesi ufaktır başı
Dizgini çekende un eder taşı
Alma gözlü kız perçemli Kır atım
(...)

Haykırır köpüğü başından atar
Başını başımdan yukarı tutar
Kaçarsa kurtulur kovarsa tutar
Alma gözlü kız perçemli Kır atım

Bundan sonra Çamlıbel'e daha iyice yerleşen Köroğlu'nun ünü bütün yurdu, dört bir yandan tutar. Mertliği, mertçe kavgaları, düşkünlerin elinden tutuşu, düşkünü zalime karşı koruyuşu, hakkı ve adaleti sevişi Köroğlu'nu dillere destan eder. Her zaman haksızlığın karşısındadır ama adaletli devlet gücüne karşı boynunun kıldan ince olduğunu da bilir. Din ve devlet uğrunadır yaptıkları biraz da. Urus üstüne, Acem üstüne de savaşlara katılır; bu savaşlarda yiğitlerine Mevla, şehitlik, (...) uğruna saf bağlatır.

(...)

Fakat sonunda Köroğlu da bir insandır. Gerçi bildiğimiz insanlardan birçok ayrıcalığı olan bir yiğittir, insanüstü nice güce sahiptir ama yine de insanoğludur. Sonunda kendi de yiğitleri de atı da yorulur. Köroğlu artık ihtiyarlamıştır.

(...)
Çürüdü gönlüm çürüdü
İçerde yürek eridi
Beylerin kolu yoruldu
Kılınç döndürü döndürü

Beyler neyleyip gidelim
Güzellerle göç edelim
Meydanda at oynatalım
Boynun döndürü döndürü
(...)

Üstelik devir de değişmeye başlamıştır. "Delikli demir" dediği tüfenk icat olmuş, artık yiğitlik başka türlü anlaşılmaya başlamıştır. Göğüs göğüse, erkekçe, düşmanı yüzünden ve gözünden göre göre dövüşmenin yerini bir yerlere saklanıp arkadan ve uzaktan vurmalar almıştır. (...) Köroğlu da alacağını almış, vereceğini vermiş bir insanoğlunun huzuru içinde kırklara karışıp gider.

M. Necati SEPETÇİOĞLU
Türk Destanları
(Kısaltılmıştır.)

1. ETKİNLİK

Etkinlikler için karekodu okutunuz.

Aşağıdaki soruları Köroğlu Destanı'na göre cevaplayınız.

1. Seyis Yusuf hangi sebepten Bolu Bey'i tarafından cezalandırılmıştır?

.....

.....

2. Seyis Yusuf gözlerini açtırmak için oğluyla nereye gitmiştir? Burada oğlu Ruşen Ali ne yapmıştır?

.....

.....

3. Köroğlu'nun dağları yurt edinmesinin sebepleri nelerdir?

.....

.....

4. Zalim beylerin Köroğlu'ndan korkma sebepleri nelerdir?

.....

.....

5. Köroğlu'nun bir destan kahramanı hâline gelmesinde neler etkili olmuştur?

.....

.....

2. ETKİNLİK

Köroğlu nasıl halkın adamı ve iyi insanların sevgilisi hâline gelmişse zalim beyin de baş düşmanı baş korkusu hâline gelir. Bütün zalim beyler Köroğlu'ndan korkmaktadır.

a. Destandan alınan bölümden hareketle Köroğlu ve Bolu Beyi'ni kişilik özellikleri bakımından karşılaştırarak aşağıya yazınız.

Köroğlu	Bolu Beyi
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

b. Yazdığınız kişilik özelliklerden en çok hoşunuza giden ve gitmeyeni sebepleriyle açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

3. ETKİNLİK

adalet	kahramanlık	yiğitlik
liderlik	dürüstlük	cesaret

Okuduğunuz destanda yer alan değerler yukarıda verilmiştir. Bu değerlerin destandan bulunduğu bölümleri karşılarına yazınız.

adalet .....

kahramanlık .....

yiğitlik .....

liderlik .....

dürüstlük .....

cesaret .....

4. ETKİNLİK

Yazıyorum

Canım Kır at gözüm Kır at
Kaçıp çekilip gidelim
Her yanında çifte kanat
Uçup çekilip gidelim

Kır atı sorarsan yedidir yaşı
İridir gövdesi ufaktır başı
Dizgini çekende un eder taşı
Alma gözlü kız perçemli Kır atım

Yukarıda Köroğlu'nun atını çok sevdiği için yazdığı şiirlerden örnekler verilmiştir. Siz de sevdiğiniz bir hayvan dostunuz için iki kıtalık şiir yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ETKİNLİK

Köroğlu'nun kişilik özelliklerini belirleyiniz. Kahramanın özelliklerinden hareketle şiir yazma, hikâye yazma ve kahramanla ilgili sloganlar oluşturma etkinlikleri uygulanacaktır. Bunun için aşağıdaki yönergeleri takip ediniz.

1. Sınıfta üç gruba ayrılınız ve her grup ayrı bir masada bir araya geliniz. Her bir masayı, bir trenin yol alırken uğradığı istasyonlar olarak düşününüz.
2. Grup olarak kendi içinizde bir istasyon şefi belirleyiniz.
3. Birinci masada hikâye yazma, ikinci masada şiir yazma, üçüncü masada slogan oluşturma etkinliği yapılacak şekilde düzen oluşturunuz.
4. Grup olarak dağıldığınız masalarda on dakika çalışacak şekilde etkinliklere başlayınız.
5. Grupça kendi masanızda sürenizi tamamlayınca diğer masaya geçerek diğer etkinliğe devam ediniz.
6. Bu şekilde tüm masaları geziniz.
7. Tüm masalar tamamlandıktan sonra istasyon şefiniz en son masada tamamladığınız etkinliği sınıfta sunacaktır.
8. Son olarak arkadaşlarınızın sunduğu etkinlikleri değerlendiriniz.

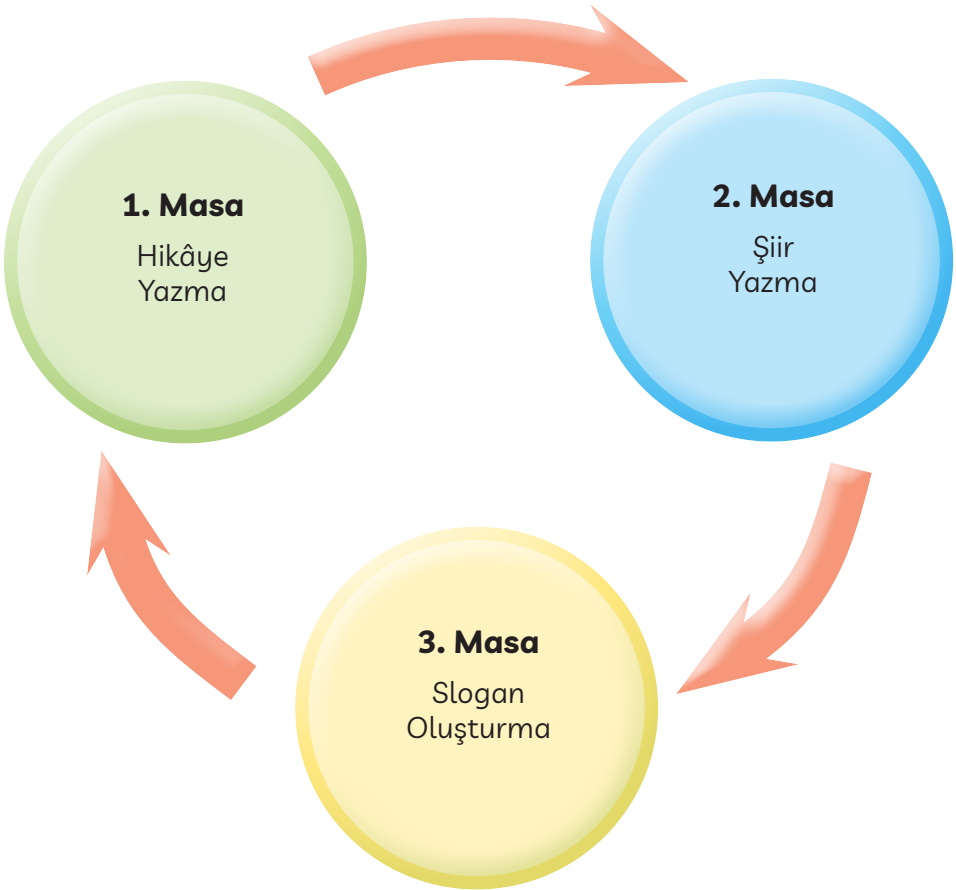

6. ETKİNLİK

Günlük hayatta haksızlıkla karşılaştığınız bir durumu düşününüz. Aşağıdaki soruları buna göre cevaplayınız.

1. Hangi haksızlıkla karşılaştınız?

.....

.....

2. Karşılaştığınız haksızlığı çözebilmek için neler yaptınız?

.....

.....

3. Bundan sonrasında haksızlıklarla karşılaşmamak için ne gibi önlemler almayı düşünüyorsunuz?

.....

.....

4. Haksızlıkla karşılaşan başka birini görseniz ona ne gibi tavsiyelerde bulunurdunuz?

.....

.....

5. Birine haksızlık yaptığınızı düşündüğünüzde bunu telafi etmek için neler yaparsınız?

.....

.....

7. ETKİNLİK

Yazıyorum

a. Köroğlu, Bolu Beyi'ne ve haksızlıklara karşı mücadele eden bir kahraman tipidir. Köroğlu'nun bu özelliğinden hareketle yeni bir kahraman modeli oluşturunuz. Oluşturduğunuz kahramanın başından geçenleri anlattığınız bir hikâye yazınız. Hikâyenizi yazarken millî motiflerimizi (ok ve yay, at, ağaç vb.) kullanmaya dikkat ediniz.

b. Köroğlu'nun özelliklerinden hareketle oluşturduğunuz yeni kahraman modelinin resmini çiziniz.

Çiziyorum

METNE HAZIRLIK

Zor durumda kalan birine yardım etmek için neler yaparsınız? Açıklayınız.

Türk edebiyatının ilk ürünlerinden biri olan Dede Korkut Hikâyeleri; Türk boylarının Kafkasya ve Azerbaycan yörelerindeki yerleşme, yurt kurma çabalarını ve akınlarını konu edinmektedir. Oğuzların kahramanlık öyküleri, töreleri ve gelenekleri bu destanlarda hikâye edilmektedir. Dede Korkut Hikâyeleri bazen, şiir bazen de düzyazı biçiminde yazıya geçirilmiştir.

Dede Korkut (Korkut Ata), Oğuz Türklerinin eski destanlarında yüceltilip kutsallaştırılmış; bozkır hayatının geleneklerini ve törelerini çok iyi bilen, kabile teşkilatını koruyan yarı-efsanevi bir bilgedir ve Türklerin en eski destanı olan Dede Korkut Kitabındaki hikâyelerin anlatıcısı konumunda bir ozandır. Adı, tarihî kaynaklarda ve çeşitli Oğuz rivayetlerinde kimi zaman sadece "Korkut", kimi zaman "Korkut Ata" olarak geçer. Batı Türkçesinde "Dede Korkut" olarak da anılır.

Dede Korkut, destanların sonunda tüm bilgeliğiyle gelir ve çeşitli sözler, övgüler ve dualar dile getirir.

DUHA KOCA OĞLU DELİ DUMRUL

Dinlemek için karekodu okutunuz.

Oğuz İli'nde, Duha Koca Oğlu Deli Dumrul adında biri vardı. Suyu akmayan bir çayın üstüne köprü yaptırmıştı. Bu köprüden geçenden otuz üç akçe alırdı. Geçmeyenden de döve döve kırk akçe alırdı.

Bunu niçin böyle ederdi?

"Benden deli, benden güçlü kimse var mıdır? Kendine güvenen varsa çıksın benimle savaşsın!" derdi. "Benim erliğim, bahadırlığım, yiğitliğim, Rum'da, Şam' da duyulsun. Ünüm her yere yayılsın!"

Bir gün, köprünün yakınına bir oba kondu. Bu obadaki iyi güzel bir yiğit hastalandı. Tanrı'nın emriyle o yiğit öldü. Kimi oğul diye, kimi kardeş diye ağladı; yas tuttu.

Obadakilerin feryadını duyan Deli Dumrul, atına atlayıp dörtnala koştu.

"Bre densizler, ne ağlıyorsunuz?" dedi. "Benim köprümün yanında niye bu kadar gürültü yapıyorsunuz?"

Han'ım, bir güzel yiğidimiz öldü, ona ağlıyoruz." dediler.

Yiğidinizi kim öldürdü?"

"Vallahi bey, Tanrı'dan buyruk oldu; al kanatlı Azrail o yiğidin canını aldı."

"Bre Azrail dediğiniz nasıl bir kişidir ki adamın canını alıyor?"

Çok öfkelendi. Ne yapacağını bilemedi. Sonra, dönüp Tanrı'ya seslendi:

"Ya kadir Tanrı, birliğin varlığın hakkı için Azrail'i benim gözüme göster; çekişeyim, sava-

şayım!" dedi. "Uğraşayım da, güzel yiğidin canını kurtarayım! Bir daha güzel yiğidin canını almasın!"

Obadakilerin yanından ayrılıp eve geldi.

Deli Dumrul'un sözleri, Tanrı'ya hoş gelmedi.

"Bak bak bre deli, benim birliğimi tanımıyor, birliğime şükür kılmıyor." dedi. Azrail'e buyruk verdi. (...)

Deli Dumrul, kırk yiğidi ile yiyip içip otururken ansızın Azrail çıkıp geldi. Azrail'i ne kapıcı gördü ne nöbetçi. Deli Dumrul'un görür gözü görmez oldu, tutar eli tutmaz oldu. Bütün dünyası karardı.

(...)

"Hani övünüyordun! Al kanatlı Azrail elime bir geçse güzel yiğidin canını kurtarırdım." diyordun. Şimdi geldim işte. Canını alacağım. Verecek misin yoksa benimle savaşacak mısın?"

"Bre al kanatlı Azrail sen misin?" dedi Deli Dumrul.

"Evet benim!"

"Bu güzel yiğitlerin canını sen mi alıyorsun?"

"Evet, ben alıyorum!"

"Bre Azrail! Ben seni geniş yerde istiyordum; dar yerde elime geldin değil mi? Dur ben seni öldüreyim de güzel yiğidin canını kurtarayım."

Deli Dumrul davrandı. Kara kılıcını sıyırdı eline aldı. Azrail'e çalmaya hamle yaptı. Azrail bir güvercin oldu, pencereden uçup gitti.

(...)

Kalktı, atına bindi; doğanını eline aldı, Azrail'in peşine düştü. Birkaç güvercin öldürdü. Güvercinlerden birinin de Azrail olabileceğini düşünüp rahatladı. Evinin yolunu tuttu.

Azrail her şeyi görüyordu. Deli Dumrul'un atının gözüne göründü. At ürktü, Deli Dumrul'u üstünden attı. Yere düşen Deli Dumrul bunaldı, sıkıntıya düştü. (...)

"Bre Azrail aman! Tanrı'nın birliğine kuşku yoktur." diye inledi. "Ben seni böyle bilmezdim. Sessizce gelip de can aldığını bilmiyordum. (...) Beylikten usanmadım, yiğitliğe doymadım. Canımı alma ne olur!"

"Bre Deli, bana niye yalvarıyorsun! Tanrı'ya yalvar." dedi Azrail. "Ben de emir kuluyum. Elimden bir şey gelmez."

Deli Dumrul düşündü.

"Peki, can veren de can alan da Tanrı mıdır?"

"Evet O'dur."

"Peki sen niye benimle uğraşıyorsun? Aradan çık da ben Tanrı ile haberleşeyim."

Deli Dumrul, Azrail'e böyle söyledikten sonra Tanrı'ya seslendi.

"Yücelerden yücesin,

Kimse bilmez nicesin!

Güzel Tanrı,

Nice cahiller seni gökte arar, yerde ister.

Benim canımı alacaksan sen al.

Azrail'e bırakma!" dedi.

Tanrı'ya Deli Dumrul'un sözleri hoş geldi. Azrail'e seslendi. "Madem Deli Dumrul benim birliğimi bildi, şükretti, canının yerine can bulursa onun canını alma."

Azrail, Deli Dumrul'a anlattı.

"Bre Deli Dumrul, Tanrı sana bir yol gösterdi. Canının yerine bir can bulursan ölümden kurtulacaksın." dedi.

Deli Dumrul şaşırıp kaldı.

"Ben nasıl can bulayım?" dedi. "Bir yaşlı anam ile babam var. Gel gidip soralım. Belki biri canını verir. Onu alır beni bırakırsın."

Deli Dumrul, heyecan içinde babasının yanına gitti. Babasının elini öptü, yaşadıklarını bir bir anlattı.

(...)

Babası, düşündü, taşındı. Sonra da oğlunun sorusunu şöyle yanıtladı.

"Oğul oğul, canımın parçası oğul!

Seni çok sevdiğimi bilirsin.

Eğer Azrail'e dağlar gerekliyse vereyim.

Akan sular, pınarlar gerekliyse vereyim.

Katar katar develerimi vereyim binek olsun.

Ağıllardaki koyunlarımı isterse vereyim, yiyeceği olsun.
Altın gümüş akçe isterse vereyim, ona harçlık olsun.
Ama can kutsal, yaşamak güzel.
Canıma kıyamam oğlum.
Var git bir de anana sor bakalım!" dedi.

Deli Dumrul, babasından yüz bulamayınca anasına koştu.
(...)
Anası dinledi, üzüldü.
"Oğul oğul canım oğul;
Dar karnımda dokuz ay taşıyıp büyüttüğüm,
On ay deyince dünya yüzüne getirdiğim oğul!
Sütümle besledim, beşiğini salladım.
Eğer düşmana tutsak olsaydın
Altın akçe ne isterse verir, seni kurtarırdım.
Ama zor yere düşmüşsün.
Dünya tatlı, can kutsal.
Kıyıp da canımı sana verememe oğul!" dedi.

Anası da canını vermeyince Azrail gelip Deli Dumrul'un canını almaya niyetlendi. Deli Dumrul, aman diledi.

(...)

"El kızı helalim var. Ondan benim iki oğlancığım var. Gidip konuşayım. Çocuklarımı ona emanet edeyim. Ondan sonra benim canımı alabilirsin."

Atını sürdü, evine geldi. Karısına olanları anlattı.

Kadın çok üzüldü.

"Sen olmadıktan sonra malı mülkü ben ne yapayım?" dedi. "Bir canda ne var ki anan baban sana verememişler. Arş şahit olsun, gök şahit olsun, yer şahit olsun, Yüce Tanrı şahit olsun; benim canım senin canına kurban olsun!"

Karısı, Deli Dumrul'un yerine canını vermeye razı olunca Azrail, Deli Dumrul'u bırakıp kadının canını almaya geldi. İnsanoğlunun ejderhası Deli Dumrul, karısına kıyamadı. El açıp Tanrı'ya yalvardı.

"Yücelerden yücesin,

Kimse bilmez nicesin.

Güzel Tanrı!

Çok cahiller seni gökte arar yerde ister.

Sen, inananların gönlündesin.

Daim duran yüce Tanrı!

Ulu yollar üzerine,

Aşevleri kurdurayım senin için.

Aç görsem donatayım senin için.

Alırsan ikimizin canını al.

Bırakırsan ikimizin canını bırak.

Cömertliği çok, güçlü Tanrı!" dedi.

Tanrı'ya Deli Dumrul'un sözü hoş geldi. Azrail'e seslendi.

"Deli Dumrul'un anası ile babasının canını al." dedi. "Karısı ile Deli Dumrul'a da yüz kırk yıl ömür verdim."

Azrail, buyruğu yerine getirdi. Deli Dumrul, yüz kırk yıl daha eşiyle ömür sürdü.

Dedem Korkut gelip destan söyledi.

"Bu destan, Deli Dumrul'un olsun, benden sonra alp ozanlar söylesin, alnı açık cömert erenler de dinlesin." dedi. Ardından dua etti.

"Yerli kara dağların yıkılmasın.

Gölgeli koca ağacın kesilmesin.

Taşkın akan güzel suyun kurumasın.

Yüce Tanrı, seni namerde muhtaç etmesin.

Ak alnında beş sözcük dua kıldık, kabul olsun.

Derlesin toplasın, günahımızı adı güzel Muhammed'e bağışlasın Han'ım hey!"

Zehra Ünüvar
Dede Korkut Hikâyeleri
(Kısaltılmıştır.)

1. ETKİNLİK

Etkinlikler için karekodu okutunuz.

Aşağıdaki soruları Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Destanı'na göre cevaplayınız.

1. Dumrul'a "Deli" denmesinin sebeplerini destandaki hangi durumlardan çıkarabiliriz?

.....

.....

2. Hangi olay neticesinde Deli Dumrul, Azrail ile karşılaşmak istemiştir?

.....

.....

3. Deli Dumrul, Azrail ile yaptığı anlaşma sonucunda kimlerle görüşmeye gitmiştir? Bu kişiler nasıl cevap vermişlerdir?

.....

.....

4. Deli Dumrul'un Azrail ile anlaşma nasıl sonuçlanmıştır?

.....

.....

5. Deli Dumrul'un karısının yaptığı fedakârlıkla ilgili düşünceleriniz nelerdir?

.....

.....

6. Bu destandan çıkaracağımız sonuç ne olabilir?

.....

.....

2. ETKİNLİK

a. Deli Dumrul'un karısının ve Masallarımız ünitesindeki Tasa Kuşu masalındaki Sülün Kız'ın annesinin hangi davranışları birbiriyle örtüşmektedir?

.....

.....

.....

b. Deli Dumrul'un karısı ve Sülün Kız'ın annesinin karakter olarak benzerlik ve farklılıkları nelerdir? Aşağıya yazınız.

	Benzerlikler	Farklılıklar
Deli Dumrul'un Karısı	.....	.....
Sülün Kız'ın Annesi	.....	.....

3. ETKİNLİK

Necmettin Öğretmen, tahtaya aşağıdaki millî ve manevi değerlerimizi ve "Duha Koca Oğlu Deli Dumrul" destanından bazı bölümler yazmıştır.

Öğrencilerinden yazdığı bölümlere karşılık gelen değerleri yazmalarını, daha sonra da altlarına yazdıkları değere uygun örnekteki gibi cümleler kurmalarını istemiştir.

Necmettin Öğretmen'in öğrencisi olduğunuzu düşünerek istediklerini yazınız.

sevgi

adalet

dürüstlük

saygı

1. Deli Dumrul'un karısının koşulsuz şartsız onun yanında olması ..... sevgi .....

.....

2. Deli Dumrul'un anne ve babasının düşüncelerini açık bir şekilde ifade etmeleri .....

.....

3. Allah'ın tarafından Deli Dumrul'un canının alınmasını, Deli Dumrul ve karısına da yüz kırk yıl daha ömür verilmesini emretmesi .....

.....

4. Deli Dumrul'un, babasının elini öpmesi .....

.....

4. ETKİNLİK

Hakan, "Duha Koca Oğlu Deli Dumrul" destanı kahramanlarının özelliklerinden ve destandaki olaylardan yola çıkarak bir yol izleyecek ve obasındaki çadırına ulaşacaktır. Hakan'ın çadırına ulaşmasına yardımcı olunuz. Doğru çıkışı belirtilen yere yazınız.

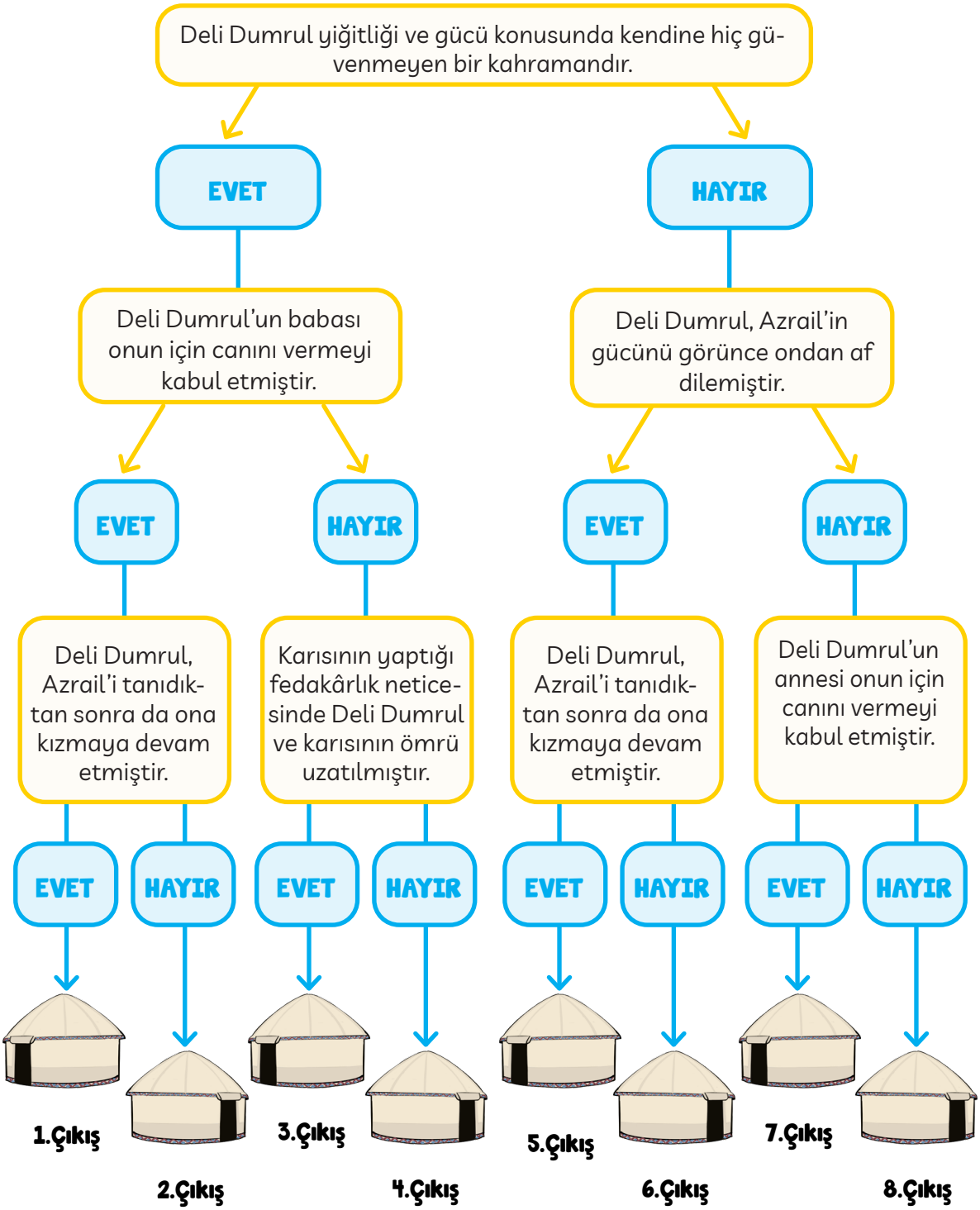

Cevap: .....

5. ETKİNLİK

Destanda fedakârlığın önemi anlatılmaktadır. Bundan hareketle aşağıdaki yönergeleri takip ederek destanın sosyal ve kültürel etkilerini tartışınız.

1. Destanın konusundan hareketle iki karşıt görüş belirlenir.

2. Belirlenen görüşleri savunmak amacıyla iki farklı grup oluşturulur. (Tartışmada kesin doğrunun olmadığını, önemli olanın kendi düşüncelerinizi en iyi şekilde savunmak ve karşı tarafı ikna etmek olduğunu unutmayınız.)

3. Gruplar belirlendikten sonra en az üç kişiden oluşan bir jüri belirlenir. (Jüri üyeleri görevlerini yaparken tarafsız olmaya dikkat ediniz.)

4. Karşılıklı iki masa belirlenerek gruplar masalara dağılır.

5. Grup içinde bir sözcü belirlenir. (Grup sözcüleri ilk konuşacak kişidir ve grubun sorumluluğu sözcüdedir.)

6. Kurallar ve süre jüri üyeleri tarafından belirlenir. Daha sonra tartışmaya ilk hangi grubun başlayacağına karar verilir.

7. Tartışma başladığında bir grup konuşmacısı fikirlerini savunduktan sonra karşı gruptan bir kişi cevap niteliğinde görüşlerini paylaşabilir. Veya grup üyelerinin tamamı konuştuktan sonra karşı grup söz alabilir. Amaç kendi fikirlerinin doğruluğunu ispatlamak, karşı tarafın fikirlerini çürütmektir.

8. Jüri üyeleri gruplara sürenin bittiğini açıklar. Süre bitince gruplar yerinde bekler, her bir jüri gruplara puanlar verir. Jüri puanları toplanır ve kazanan grup açıklanır.

9. Tartışma bittiğinde taraflar yine saygı çerçevesinde birbirlerine teşekkür ederler.

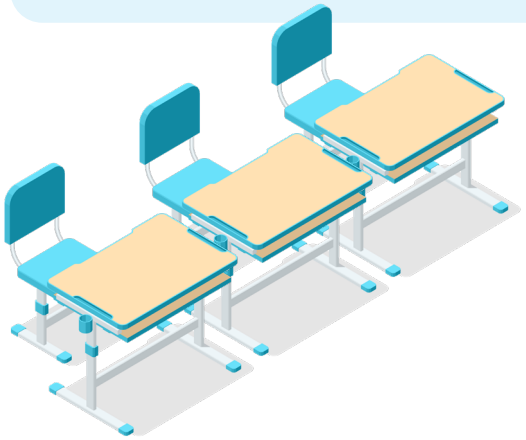

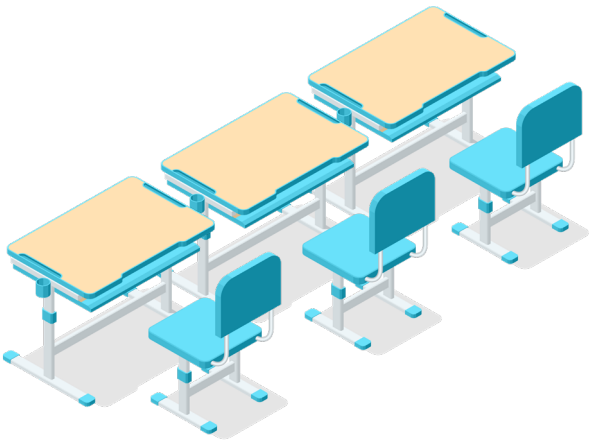

6. ETKİNLİK

Okuduğunuz destana yeni bir kahraman ekleyerek destanı farklı bir olay kurgusuyla yeniden yazınız.

3. ÜNİTE

YAPMA DESTANLARIMIZ

Atatürk Kurtuluş Savaşında

Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı

Çanakkale Şehitlerine

Sultan Mehmet'in Gemileri

BU ÜNİTEDE,

Neler Öğreneceğim?

- Yapma destanların özelliklerini sıralama
- Destan ve yapma destanı karşılaştırma
- Bir destanı inceleme

Hangi Değerleri Kazanacağım?

- Vatanseverlik
- Sorumluluk
- Cesaret
- Fedakârlık

METNE HAZIRLIK

Millî Mücadele'nin hangi olayla başladığı kabul edilmektedir? Açıklayınız.

Aşağıdaki destanı, içerdiği duygu ifadelerini göz önünde bulundurarak sesli okuyunuz.

ATATÜRK KURTULUŞ SAVAŞINDA

Dinlemek için karekodu okutunuz.

(...)
Bir gemi yanaştı Samsun'a sabaha karşı
Selam durdu kayığı, çaparı, takası,
Selam durdu tayfası

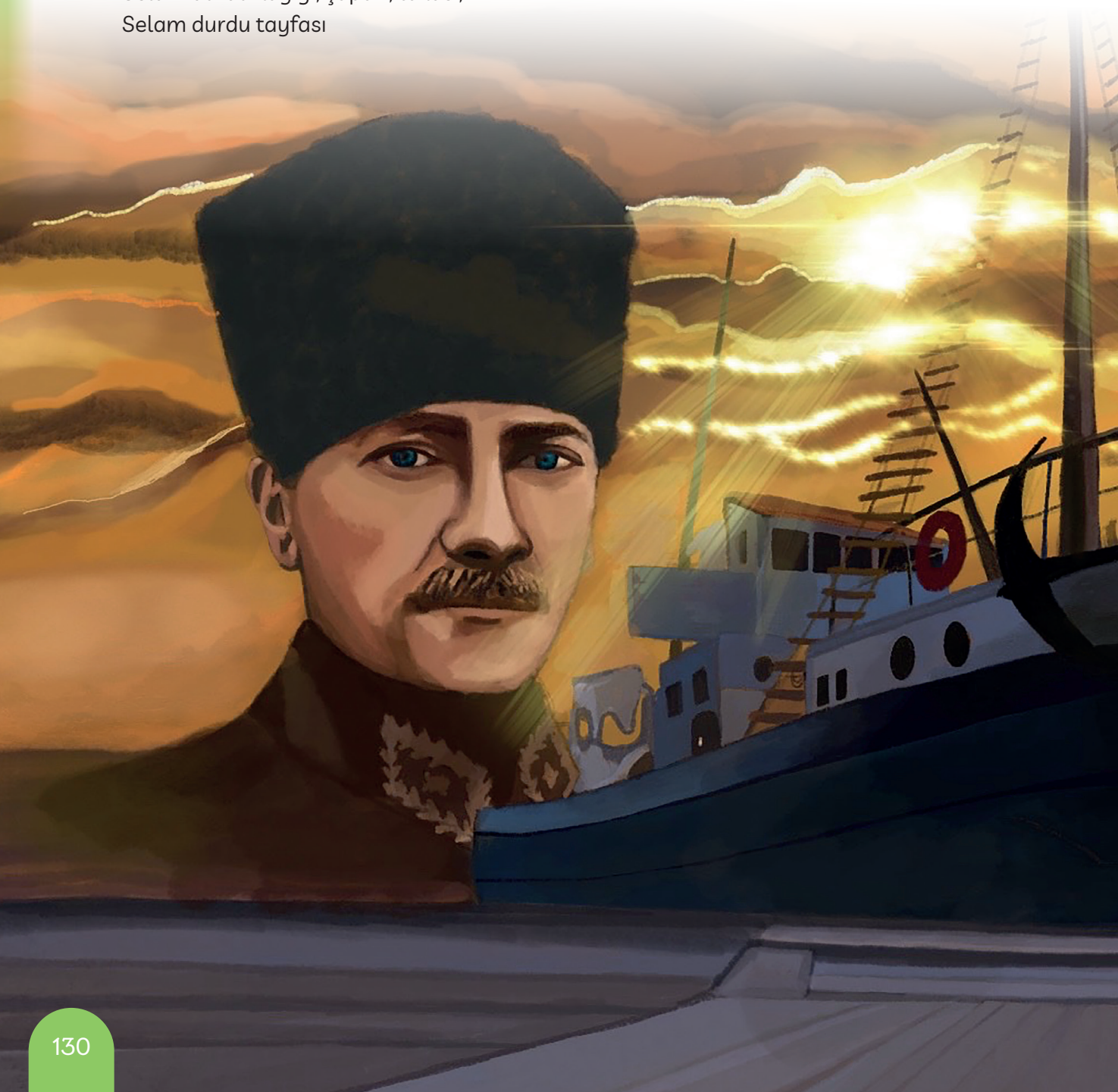

Bir duman tüterdi bu geminin bacasından bir duman
Duman değildi bu!
Memleketin uçup giden kaygılarıydı.

Samsun Limanı'na bu gemiden atılan
Demir değil!
Sarılan ana yurda
Kemal Paşa'nın kollarıydı.

Selam vererek Anadolu çocuklarına
Çıkarken yüce komutan
Karadeniz'in hâlini görmeliydi.

Kalkıp ayağa ardı sıra baktı dalgalar
Kalktı takalar,
İzin verseydi Kemal Paşa
Ardından gürleyip giderlerdi.
Erzurum'a kadar.

Bu ne inançtı ki Kemal Paşa
Atının teri kurumadan
Sürüp geldin yeni yeni savaşların peşinde
(...)
Kattı Kemal Paşa'nın ordusu sürdü gitti,
Yetiştikçe vurdu düşmana.
Hayın düşman (...) sallana sallana
On beş günde İzmir'i dar buldu,
Ölen kurtuldu, sağ kalan teslim oldu.

Kaçtı gemiler.
Alnı sargılı, kolu sargılı, boynu sargılı,
Ahmetler, Bekirler, Aliler,
Mahmutlar, Kâzımlar, İsmailler
Peşlerinden yettiler,
Diz çöküp Kordonboyu'na
Ta yürekten çekip tetiği
Gemilere yaylım ateş ettiler.

Bu ne inançtı ki Gazi Paşa!
Atının teri kurumadan
Sürüp gittin yeni yeni savaşların peşinde.

Sana borçluyuz ta derinden!
Çünkü yurdumuzu sen kurtardın,
Hasta, yorgun düşmüştük,
Yaralarımızı iyice sardın.

Yiğittin, inanç doluydun, yapıcıydın,
Sanatkârdın, denizler kadar engin;
Kimsenin görmediğini görürdü
Sevgiyle bakan gözlerin.

Dedin ki: Bu millet, bu büyük millet
Yüzyıllar boyunca geri kalmış;
Bu yurt, bu güzel yurt, bizim yurdumuz
Her yanından yaralar almış.

Dedin ki: Bir güzel savaşmalı
Kurmak için yeniden;
Bilgiyle, inançla, çoşkunlukla
"Övün, çalış, güven!"

Sana borçluyuz ta derinden!
Işığısın bu yurdun.
Dilimizi, ulusallığımızı öğrettin bize,
Çünkü cumhuriyetimizi sen kurdun.

Hürriyeti sen yaydın içimize,
Halkçıyız dedin halk içinden,
İnançta hür yetiştirdin bizi,
Borçluyuz sana ta derinden!
Devrimlerle yüceltti, çok yüceltti,
Bu milleti temiz ellerin.
Sana borçluyuz ta derinden
En büyüğü Mustafa Kemallerin!

Cahit KÜLEBİ
ktb.gov.tr
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelimeler ve Anlamları

devrim	:	Belli bir alanda hızlı, köklü ve nitelikli değişiklik.
engin	:	Ucu bucağı görünmeyecek kadar geniş, çok geniş; vâsi.
hür	:	Özgür.
tayfa	:	Gemide türlü işlerde çalıştırılan sefer işçisi; uşak.
ulusallık	:	Millîlik.

Öğreniyorum

YAPMA (YAPAY) DESTAN NEDİR?

Milletlerin tarihinde iz bırakan bir olayın sanatçılar tarafından destan özelliklerini barındıracak şekilde oluşturulmasına "yapma destan" denir. Yazarı belli olan, savaş ve kahramanlık konularını işleyen bir destan türüdür. Yapma destanlar daha yakın zamanda yazılır ve destanlarda olağanüstü durumlara daha az yer verilir. Doğal destanlar örnek alınarak toplumda iz bırakan bir olay üzerine yazılır.

Doğal destanlarda anlatılan olay binlerce yıl önce olmasına rağmen yapay destanların konusu yakın bir tarihte yaşanmış olaylardır. Yapay destanlar doğal destanlar gibi üç safhada oluşmaz. Sanatçı tarafından yazıldığı için anonim değildir yani yazarı bellidir.

Yapma destanların özellikleri şunlardır:

- Yazarı bellidir.
- Konusu savaş ve kahramanlıktır.
- Doğal destanlar gibi epik nitelikler taşımayabilir.
- Doğal destanlardan örnek alınarak yazılır.
- Olağanüstü olaylara ve kahramanlara daha az yer verilir.
- Doğrudan şair tarafından yazıya geçirilir.

Yapma destan örnekleri:

- Üç Şehitler Destanı (Fazıl Hüsnü Dağlarca)
- Genç Osman Destanı (Kayıkçı Kul Mustafa)
- Kuvâyi Milliye Destanı (Nazım Hikmet)
- Sakarya Meydan Savaşı (Ceyhun Atuf Kansu)

Etkinlikler için karekodu okutunuz.

1. ETKİNLİK

Atatürk Kurtuluş Savaşında şiiri, yapma destan örneklerinden biridir. Bu metinde, yapma destan türüne ait hangi özellikler yer almaktadır? Aşağıya sıralayınız.

1. .....

2. .....

3. .....

4. .....

5. .....

2. ETKİNLİK

Okuduğunuz destan örneğinden hareketle doğal destanlarla yapma destanlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları aşağıya yazınız.

Benzerlikler	Farklılıklar
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

3. ETKİNLİK

Okuduğunuz destanın konu, mekân ve zamanını aşağıdaki bölümlere yazınız.

Konu	Mekân	Zaman
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

4. ETKİNLİK

a. Atatürk Kurtuluş Savaşında destanında anlatılan dönemin özellikleri neler olabilir? Yazınız.

.....

.....

.....

b. Atatürk Kurtuluş Savaşında destanının yazılış nedenleri nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

5. ETKİNLİK

Bir gemi yanaştı Samsun'a sabaha karşı
Selam durdu kayığı, çaparı, takası,
Selam durdu tayfası

Bir duman tüterdi bu geminin bacasından bir duman
Duman değildi bu!
Memleketin uçup giden kaygılarıydı.

Samsun Limanı'na bu gemiden atılan
Demir değil!
Sarılan ana yurda
Kemal Paşa'nın kollarıydı.

Yukarıdaki dizelerden hareketle Bandırma Vapuru'nun Kurtuluş Savaşı'ndaki yeri ve önemi nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

6. ETKİNLİK

Aşağıdaki dizelerden yola çıkarak ülkemizi korumak ve yüceltmek için neler yapılabilir? Düşüncelerinizi açıklayınız.

Dedin ki: Bu millet, bu büyük millet
Yüzyıllar boyunca geri kalmış;
Bu yurt, bu güzel yurt, bizim yurdumuz
Her yanından yaralar almış.

Dedin ki: Bir güzel savaşmalı
Kurmak için yeniden;
Bilgiyle, inançla, çoşkunlukla
"Övün, çalış, güven!"

7. ETKİNLİK

Okuduğunuz destana göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Destanı okurken hangi millî duyguları hissettiniz?

2. Okuduğunuz destanda Atatürk'ün hangi kişilik özellikleri anlatılmaktadır?

3. Atatürk'ün kişilik özelliklerinden hangileri onu başarılı bir lider yapmış olabilir?

4. Bandırma Vapuru'nun kaptanı olduğunuzu düşününüz. Yıllar sonra bu yolculuğu çevrenize nasıl anlatırdınız?

METNE HAZIRLIK

Kahramanmaraş bölgesinde Ökkeş ismi yaygın olarak kullanılmaktadır. Sizce bunun sebebi ne olabilir?

Aşağıdaki destanı içerdiği duygu ifadelerini göz önünde bulundurarak sesli okuyunuz.

MARAŞ'IN VE ÖKKEŞ'İN DESTANI

Dinlemek için karekodu okutunuz.

12 ŞUBAT 1920
Maraş'ın Kurtuluş günü
Nasıl ilktir Kurtuluş Savaşı'mız
Nasıl örnektir ezilen uluslara
Maraş ilk destandır Kurtuluş Savaşı'nda
ilk gazidir.

Onunçün bizim ilk yazdığımız destan
Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı'dır
Maraş kurtuldu
Duruldu Ökkeş'in kabaran yüreği
Açlığını yorgunluğunu duydu
Soğuğu, uykusuzluğu duydu
Bir gün bir gece uyudu
Sonra kalktı davul zurna
Halaya durdu.

Köye döndüğünde Ökkeş
Söz sözü açtığında
Anlattı yaşadıklarını
Ve ekledi:
— Asıl sonrasını dinleyin kardaşlar
Kapılacak nemler vardır
İşler vardır bellenecek
Bir kez yenilmeyle gider mi düşman
Döner gelir, yine gelir, yıllar sonra gelir
Dostluk suları yürütülür aramızdan
Kıya görmüşlere yardım
Yıkılan yerleri onarma
Ve bütün benzerleri gibi dünyada
Dost elini uzatınca
Başını alırlar.
Vermedi elini Maraşlı
Eksik olsun dedi senin dostluğun
İkinci geldiğinde.
Al yardımını başına çal.

Durun burasında kardaşlar
Kapılacak nemler vardır
Yollar vardır bellenecek.
Maraşlı, elini vermemesiyle
Silahını bırakmadı
Yetişti komşuların yardımına
Antep, Haruniye, Osmaniye, Adana
Savaşa yeter demedi
"Ya istiklâl ya ölüm!"
Bütündedir gerçek kurtuluş çünkü
Ancak kurtulduğunda bütün vatan
Bıraktık silahımızı.

Gülten AKIN
Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelimeler ve Anlamları

istiklâl : Bağımsızlık.

nem kapmak : Her davranışa veya her söze karşı çok alıngan davranmak.

ulus : Millet.

Etkinlikler için karekodu okutunuz.

1. ETKİNLİK

Okuduğunuz şiirin destan olarak adlandırılmasının nedenleri nedir? Aşağıya yazınız.

2. ETKİNLİK

"Ya istiklâl ya ölüm!"
Bütündedir gerçek kurtuluş çünkü
Ancak kurtulduğunda bütün vatan
Bıraktık silahımızı.

Yukarıdaki dizelerde şair neyi vurgulamak istemiştir? Açıklayınız.

3. ETKİNLİK

Aşağıdaki görselde verilen bilgileri inceleyiniz. Okuduğunuz destan ve bu bilgilerden hareketle Sütçü İmam'ın işgale direniş gösterme sebeplerini yazınız.

Sütçü İmam Kahramanmaraş'ta Fransızlara ilk kurşunu attı!

İşgal altında yaşamayı kabul etmeyen bir milletin evladı olan Sütçü İmam Uzunoluk Caddesi'nin kenarında hem süt satarak geçimini sağlıyor hem de imamlık yapıyordu. İşgale, zulme, esarete karşı ilk kurşunu atan bu kahraman Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde bağımsızlık için mücadelenin ilham kaynağı olmuştur.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ETKİNLİK

Okuduğunuz destanda vatanseverlik, sorumluluk, şehitlik, cesaret, fedakârlık gibi değerler bulunmaktadır. Aşağıda destanın bazı bölümleri verilmiştir. Verilen bölümlerde hangi değerlerin bulunduğunu karşılarına yazınız.

Maraş'ın Kurtuluş günü
Nasıl ilktir Kurtuluş Savaşı'mız
Nasıl örnektir ezilen uluslara
Maraş ilk destandır Kurtuluş Savaşı'nda
ilk gazidir.

.....

Durun burasında kardaşlar
Kapılacak nemler vardır
Yollar vardır bellenecek.
Maraşlı, elini vermemesiyle
Silahını bırakmadı
Yetişti komşuların yardımına

.....

Antep, Haruniye, Osmaniye, Adana
Savaşa yeter demedi
"Ya istiklâl ya ölüm!"
Bütündedir gerçek kurtuluş çünkü
Ancak kurtulduğunda bütün vatan
Bıraktık silahımızı.

.....

Maraş kurtuldu
Duruldu Ökkeş'in kabaran yüreği
Duruldu Ökkeş'in kabaran yüreği
Açlığını yorgunluğunu duydu
Soğuğu, uykusuzluğu duydu

.....

5. ETKİNLİK

Yazıyorum

Yaşanan önemli olaylar, toplumun hafızasında büyük bir yer oluşturduğu gibi yazarları da etkiler. Yazar, toplumun bir bireyidir ve toplumdan beslenir. Elbette toplumda yaşananlar, yazarın eserlerine kaynaklık edecektir. Örneğin Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı'nda Gülten AKIN; Kurtuluş Savaşı'nda Kahramanmaraş halkının düşmana karşı koyuşunu, direnişini büyük bir coşkuyla dile getiriyor.

Son dönemde milletimizin başından geçen, yıllarca anlatılacak ve tarih kitaplarında yer bulacak olaylardan biri de 15 Temmuz destanıdır. 15 Temmuz 2016 günü terörist bir yapı, devleti ele geçirebilmek için darbe girişiminde bulundu. Ülkemizi karanlığa gömmek isteyen güçlere karşı milletimiz destani bir duruşla mücadele etti. Bu mücadele esnasında birçok vatandaşımız şehit düştü, binlercesi yaralandı. Zaferle sonuçlanan bu anlamlı direnişi ve mücadele ruhunu toplumsal hafızada her daim diri tutmak amacıyla "15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü" her yıl özenle hazırlanan çeşitli etkinliklerle kutlanmaktadır.

Bu bilgilerden yola çıkarak "15 Temmuz Demokrasi Zaferi" konusunda bir yapma destan yazınız.

Merak Ediyorum

Çanakkale Savaşı ile ilgili türküleri araştırınız.

METNE HAZIRLIK

"Çanakkale geçilmez!" sözü ile anlatılmak istenen ne olabilir? Açıklayınız.

Destanı, içerdiği duygu ifadelerini göz önünde bulundurarak önce sessiz sonra sesli okuyunuz.

Dinlemek için karekodu okutunuz.

ÇANAKKALE ŞEHİTLERİNE

Şu Boğaz Harbi nedir? Var mı ki dünyâda eşi?
En kesîf orduların yükleniyor dördü beşi,
-Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya-
Kaç donanmayla sarılmış ufacık bir karaya.
Ne hayâsızca tehaşşüd ki ufuklar kapalı!
Nerde -gösterdiği vahşetle "Bu: Bir Avrupalı!"
Dedirir- yırtıcı, his yoksulu, sırtlan kümesi,
Varsa gelmiş, açılıp mahbesi, yâhud kafesi!
Eski Dünyâ, Yeni Dünyâ, bütün akvâm-ı beşer,
Kaynıyor kum gibi, tûfan gibi, mahşer mahşer.
Yedi iklîmi cihânın duruyor karşına da,
Ostralya'yla berâber bakıyorsun: Kanada!
Çehreler başka, lisanlar, deriler rengârenk;
Sâde bir hâdise var ortada: Vahşetler denk.
Kimi Hindu, kimi yamyam, kimi bilmem ne belâ...
Hani, tâ'ûna da züldür bu rezîl istîlâ!
Ah o yirminci asır yok mu, o mahlûk-i asîl,
Ne kadar gözdesi mevcûd ise hakkıyle sefîl,
Kustu Mehmedçiğin aylarca durup karşısına;
Döktü karnındaki esrârı hayâsızcasına.
Sonra mel'undaki tahrîbe müvekkel esbâb,
Öyle müdhiş ki: Eder her biri bir mülkü harâb.

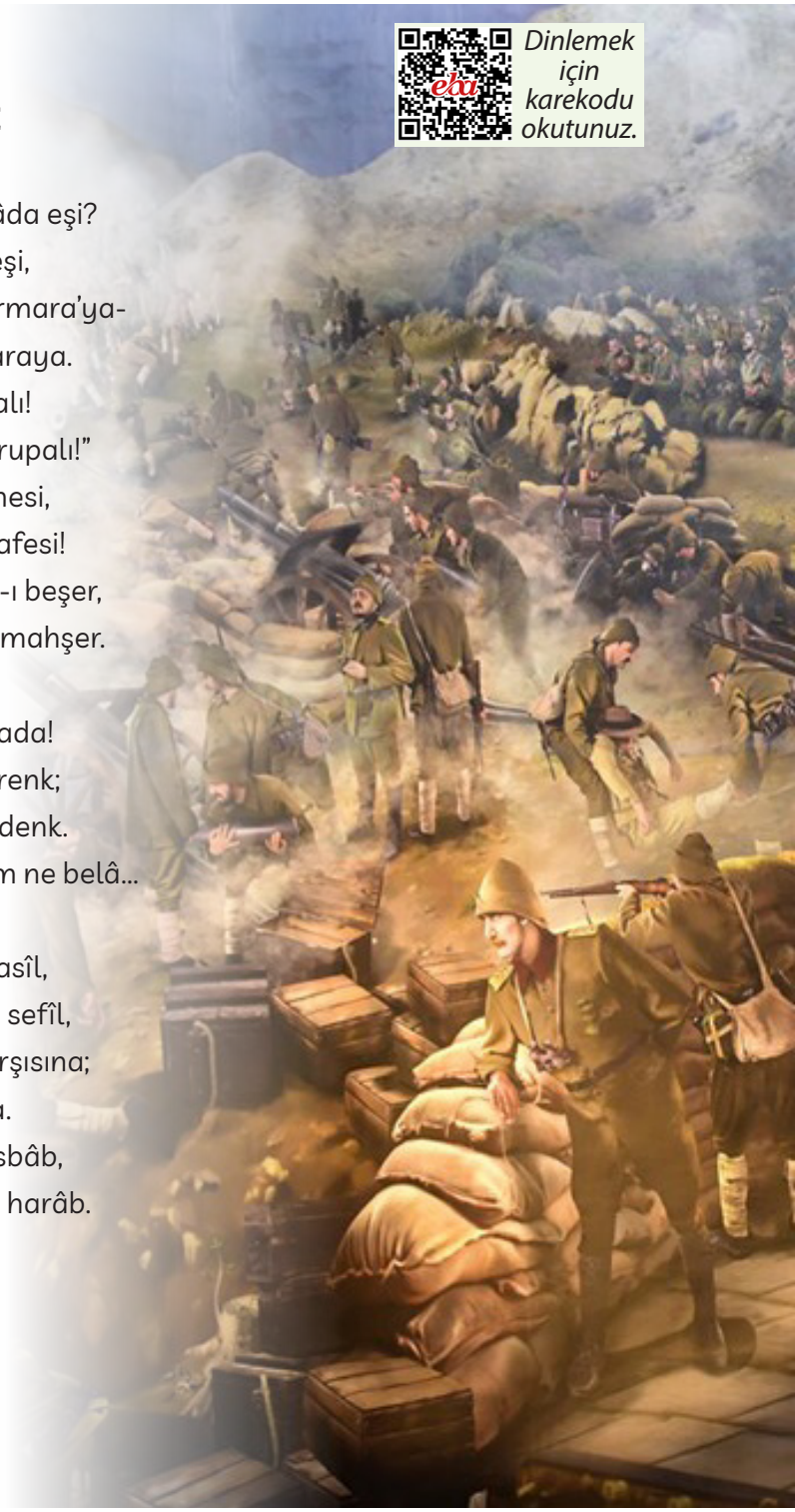

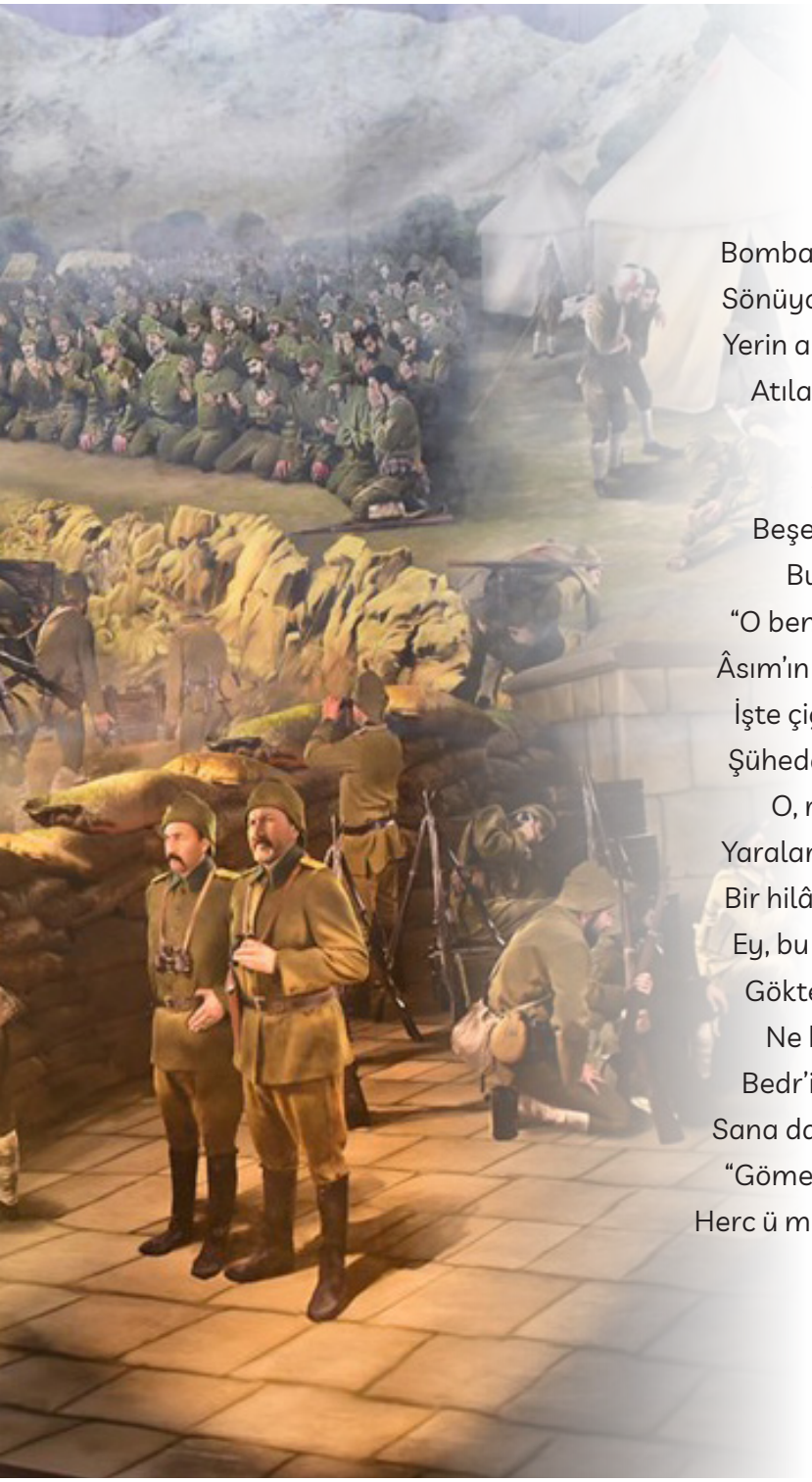

Öteden sâikalar parçalıyor âfâkı;
Beriden zelzeleler kaldırıyor a'mâkı;
Bomba şimşekleri beyninden inip her siperin;
Sönüyor göğsünün üstünde o arslan neferin.
Yerin altında cehennem gibi binlerce lağam ;
Atılan her lağamın yaktığı: Yüzlerce adam.
(...)
Sarılır, indirilir mevki'-i müstahkemler,
Beşerin azmini tevkîf edemez sun'-i beşer ;
Bu göğüslerse Hudâ'nın ebedî serhaddi;
"O benim sun'-i bedî'im, onu çiğnetme" dedi.
Âsım'ın nesli... diyordum ya... nesilmiş gerçek:
İşte çiğnetmedi nâmûsunu, çiğnetmeyecek.
Şühedâ gövdesi, bir baksana, dağlar, taşlar...
O, rükû olmasa, dünyâda eğilmez başlar,
Yaralanmış temiz alnından, uzanmış yatıyor;
Bir hilâl uğruna, yâ Rab, ne güneşler batıyor!
Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker!
Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alnı değer.
Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor Tevhîd'i...
Bedr'in arslanları ancak, bu kadar şanlı idi...
Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
"Gömelim gel seni târîhe" desem, sığmazsın.
Herc ü merc ettiğin edvâra da yetmez o kitâb...
Seni ancak ebediyyetler eder istîâb.

"Bu, taşındır" diyerek Kâ'be'yi diksem başına;
Rûhumun vahyini duysam da geçirsem taşına;
Sonra gök kubbeyi alsam da, ridâ nâmıyle,
Kanayan lâhdine çeksem bütün ecrâmıyle;
Mor bulutlarla açık türbene çatsam da tavan,
Yedi kandilli Süreyyâ'yı uzatsam oradan;
Sen bu âvîzenin altında, bürünmüş kanına,
Uzanırken, gece mehtâbı getirsem yanına,
Türbedârın gibi tâ fecre kadar bekletsem;
Gündüzün fecr ile âvîzeni lebrîz etsem;
Tüllenen mağribi, akşamları sarsam yarana...
Yine bir şey yapabildim diyemem hâtırana.
Sen ki, son ehl-i salîbin kırarak savletini,
Şarkın en sevgili sultânı Salâhaddîn'i,
Kılıç Arslan gibi iclâline ettin hayran...
Sen ki, İslâm'ı kuşatmış, boğuyorken hüsran,
O demir çemberi göğsünde kırıp parçaladın;
Sen ki, rûhunla berâber gezer ecrâmı adın;
Sen ki, a'sâra gömülsen taşacaksın... Heyhât,
Sana gelmez bu ufuklar, seni almaz bu cihât...
Ey şehîd oğlu şehîd, isteme benden makber,
Sana âgûşunu açmış duruyor Peygamber.

Mehmet Akif ERSOY
Safahat
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelimeler ve Anlamları

âfâk	:	Ufuklar.	**mahbes**	:	Cezaevi.
ağuş	:	Kucak.	**makber**	:	Mezar.
akvam-ı beşer	:	İnsan kavmi.	**melun**	:	Lanetlenmiş kimse.
beşer	:	İnsanoğlu, insan.	**nefer**	:	Er.
edvar	:	Çağ, devir.	**pâk**	:	Temiz.
ehl-i salib	:	Haçlı.	**Rab**	:	Allah.
esbab	:	Sebep, gerekçe.	**saika**	:	Yıldırım.
gök kubbe	:	Gök	**savlet**	:	Şiddetli saldırı.
hakîkat	:	Gerçek.	**serhad**	:	Sınır boyu
heyhât	:	Yazık, ne yazık.	**şark**	:	Doğu.
kesif	:	Yoğun.	**şühedâ**	:	Şehitler.
mağrip	:	Batı.	**tevkîf**	:	Durdurma.
mahluk	:	Yaratık.	**tehaşşüd**	:	Yığınak.

Etkinlikler için karekodu okutunuz.

1. ETKİNLİK

Okuduğunuz destana göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Destanı okurken hangi millî duyguları hissettiniz? Yazınız.

.....

.....

2. Metinde geçen "Şu Boğaz Harbi nedir? Var mı ki dünyâda eşi?" dizesi ile ne anlatılmak istenmiş olabilir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2. ETKİNLİK

Çanakkale Şehitlerine destanı, hangi tarihsel gerçeklik üzerine yazılmıştır? Metinden örneklerle açıklayınız.

3. ETKİNLİK

Destanda yer alan "Asım'ın nesli" ifadesi ile kimler kastedilmiştir? Bu neslin özellikleri nelerdir? Yazınız.

4. ETKİNLİK

Mehmetçiğe Saygı Anıtı, Türk askerinin düşmanına dahi gösterdiği insan sevgisini kanıtlar niteliktedir. Anıtın altındaki mermer blokta *"Biz Çanakkale yarımadasından Türklerle savaşarak ve binlerce insanımızı kaybederek kahraman Türk Milletine ve onun eşsiz vatan sevgisine duyduğumuz büyük taktir ve hayranlıkla ayrıldık. Bütün Avustralyalılar Mehmetçiği kendi evlatları gibi sever. Onun mertliği, vatan ve insan sevgisi siperlerdeki dayanılmaz heybet ve cesareti bütün Anzakları hayran bırakan yurt sevgisi insanlığın örnek alacağı büyük hasletlerdir. Avustralya Genel Valisi Lord Casey"* yazmaktadır.

Şairimiz Mehmet Akif ERSOY aşağıdaki dizelerde askerlerimizin hangi özelliklerini belirtmiştir? Bu bilgilerden ve görselden hareketle açıklayınız.

Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker! Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alnı değer.	....
Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın? "Gömelim gel seni târîhe" desem, sığmazsın	....
Sen ki, a'sâra gömülsen taşacaksın... Heyhât, Sana gelmez bu ufuklar, seni almaz bu cihât...	....
Ey şehîd oğlu şehîd, isteme benden makber, Sana âgûşunu açmış duruyor Peygamber.	....

5. ETKİNLİK

Okuduğunuz destanda aşağıdaki değerler bulunmaktadır. Belirtilen değerlerin destanda hangi cümlelerde geçtiğini bulup verilen bölümlere yazınız.

vatanseverlik	.....
sorumluluk	.....
adalet	.....
şehitlik	.....
cesaret	.....
fedakârlık	.....
kahramanlık	.....

6. ETKİNLİK

Haydi Sahneye

Okuduğunuz destanın kahramanlarının özelliklerini belirleyiniz. Sınıfta gruplara ayrılarak bu kahramanların özelliklerini ön plana çıkardığınız kısa bir tiyatro oyunu yazınız. Oyununuzu sınıfta sergileyiniz.

Oyununuzu hazırlarken aşağıdaki adımlara dikkat ediniz.

7. ETKİNLİK

ÇANAKKALE TÜRKÜSÜ

Çanakkale içinde aynalı çarşı,
Ana ben gidiyorum düşmana karşı, off, gençliğim eyvah!

Çanakkale içinde bir uzun selvi,
Kimimiz nişanlı, kimimiz evli, off, gençliğim eyvah!

Çanakkale içinde bir kırık testi,
Analar babalar ümidi kesti, off, gençliğim eyvah!

Çanakkale üstünü duman bürüdü,
On üçüncü fırka harbe yürüdü, off, gençliğim eyvah!

Çanakkale elinde toplar kuruldu,
Vay bizim uşaklar orda vuruldu, off, gençliğim eyvah!

Çanakkale Köprüsü dardır geçilmez,
Al kan olmuş suları bir tas içilmez, off, gençliğim eyvah!
(...)

Anonim

a. Okuduğunuz destan ile Çanakkale Türküsü arasında konu bakımından benzerlikler nelerdir? Açıklayınız.

b. Çanakkale Türküsü'nün sizde uyandırdığı duygular nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

8. ETKİNLİK

Çanakkale Savaşı'nda küçük yaşta birçok asker savaşmıştır. Bu yaşları küçük askerler, yaptıkları fedakârlıklarla savaşın gidişatında önemli rol oynamıştır.

Çanakkale Savaşı'ndaki yaşı küçük askerlerden birisine mektup yazınız.

METNE HAZIRLIK

Sizce gemiler karadan yürütülebilir mi? Yürütülebilseydi neler olurdu?

Destanı, içerdiği duygu ifadelerini göz önünde bulundurarak söz korosu yöntemi ile okuyunuz.

Dinlemek için karekodu okutunuz.

SULTAN MEHMET'İN GEMİLERİ

Bir sabah ferman ile uyandık İstanbul kıyılarında
Bir sabah duyuldu Sultan Mehmet:
— Gemilerim karadan yüzdürülsün!
Dağlar taşlar inledi:
— Emret!

Kızaklarla yarıldı yer, ufuklarca,
Saçıldı zümrüt göklere, gümüş böceklere
merhamet.
Acayip pınarlardan, meçhul korulardan geçtik,
Zamanımızla durdu iki yanda,
Geçmiş devirler set set.

Çektik süslü kadırgaları binlerce kişi,
Morarmış omuzlarımızda sanki bir demet.
Sanki bahçeler genişliyordu kopardıklarımızla,
Sanki bizimle yürüyordu,
Kısmet.

(...)
Balta gürültüleri değil, kazma sesleri değil,
Masallarca bir cümbüş yapıyordu arzu ve kuvvet.
Tarihin bir musiki gibi aktığı yerde,
Sustu bütün ormanlar, bütün kuşlar;
Civarda bir dehşet.

Rüzgâr esmeden, karanlık ilerlemeden,
Vardı yelkenlerimizde simsiyah bir hareket.
Uzaklıklar uçuşuyorlardı bismillahlarla,
Yere büyük bir güç ekiliyordu;
Vardı ellerimizde bereket.

O gün doğumunda nasıl doluydu içimiz,
Akıyordu güneşten nesil nesil akıbet.
Bir yeni imanla büyüyorduk, eskiler üstünde,
Ne kadar canlıydık,
Bütün insanlara nisbet.

İlk kez, bu koca dünyada ilk kez,
Bir şey aşikâr oluyordu bütün milletlere ibret.
Doğa üzerinde açan kuvvet gülü;
Allah'ın toprağı geçit veriyordu,
Türk'ün koluna hürmet

İniverdik Haliç'in kıyısına, bir seher,
Yarattı altın tansığını geceler süren gayret.
Bir utkunun yeni bir gün açan parıltısında,
Alın yazısını yazıyordu,
Sultan ve Devlet.

İniverdik uyumuşların önüne, karadan, gemilerle,
Kesildiler seraba nur, seraba hayret.
Açıldı onlara Doğudan,
Bize Batıdan,
Ebediyet.

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA
İstanbul Fetih Destanı
(Kısaltılmıştır.)

Metinde Geçen Bazı Kelimeler ve Anlamları

aşikâr : Belli.
ferman : Emir.
koru : Bakımlı, küçük orman.
meçhul : Bilinmeyen, bilinmedik.
tansık : Mucize.

Etkinlikler için karekodu okutunuz.

1. ETKİNLİK

Okuduğunuz Sultan Mehmet'in Gemileri destanına göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Okuduğunuz şiirde hangi olay destanlaştırılarak anlatılmıştır? Yazınız.

.....

.....

2. Tarihteki önemli olaylar ile yapma destan konuları arasında nasıl bir ilişki vardır? Yazınız.

.....

.....

2. ETKİNLİK

Osmanlı Devleti'nin daha önce yedi kez kuşattığı İstanbul, 29 Mayıs 1453'te 7. Osmanlı hükümdarı Fatih Sultan Mehmet (2. Mehmet) tarafından fethedildi. Fatih Sultan Mehmet, bu büyük zafere azimle ve sistemli bir çalışmayla 21 yaşında ulaştı. Dünya tarihinin akışını değiştiren, çağ kapatıp çağ açan bu büyük fetih her yıl coşkuyla kutlanır.

Yukarıdaki bilgilerden ve okuduğunuz destandan yola çıkarak Fatih Sultan Mehmet'in yerinde olmak ister miydiniz? Duygu ve düşüncelerinizi açıklayınız.

.....

.....

.....

3. ETKİNLİK

İkinci ünitede okumuş olduğunuz Oğuz Kağan Destanı ile Sultan Mehmet'in Gemileri destanını kahramanlar, mekân, zaman ve olaylar bakımlarından karşılaştırınız.

	Oğuz Kağan Destanı	Sultan Mehmet'in Gemileri
Kahramanlar	.....	.....
Zaman	.....	.....
Mekân	.....	.....
Olay	.....	.....

4. ETKİNLİK

Mehmet, İstanbul'un fethi kutlamalarına katılmak için Bursa'dan İstanbul'a feribot ile seyahat edecektir. Destanların özelliklerinden yola çıkarak bir yol izleyecek ve bineceği feribotu seçecektir.

Doğru özellikleri takip ettiğinde Mehmet kaç numaralı feribotu seçmiş olur? Aşağıda belirtilen yere yazınız.

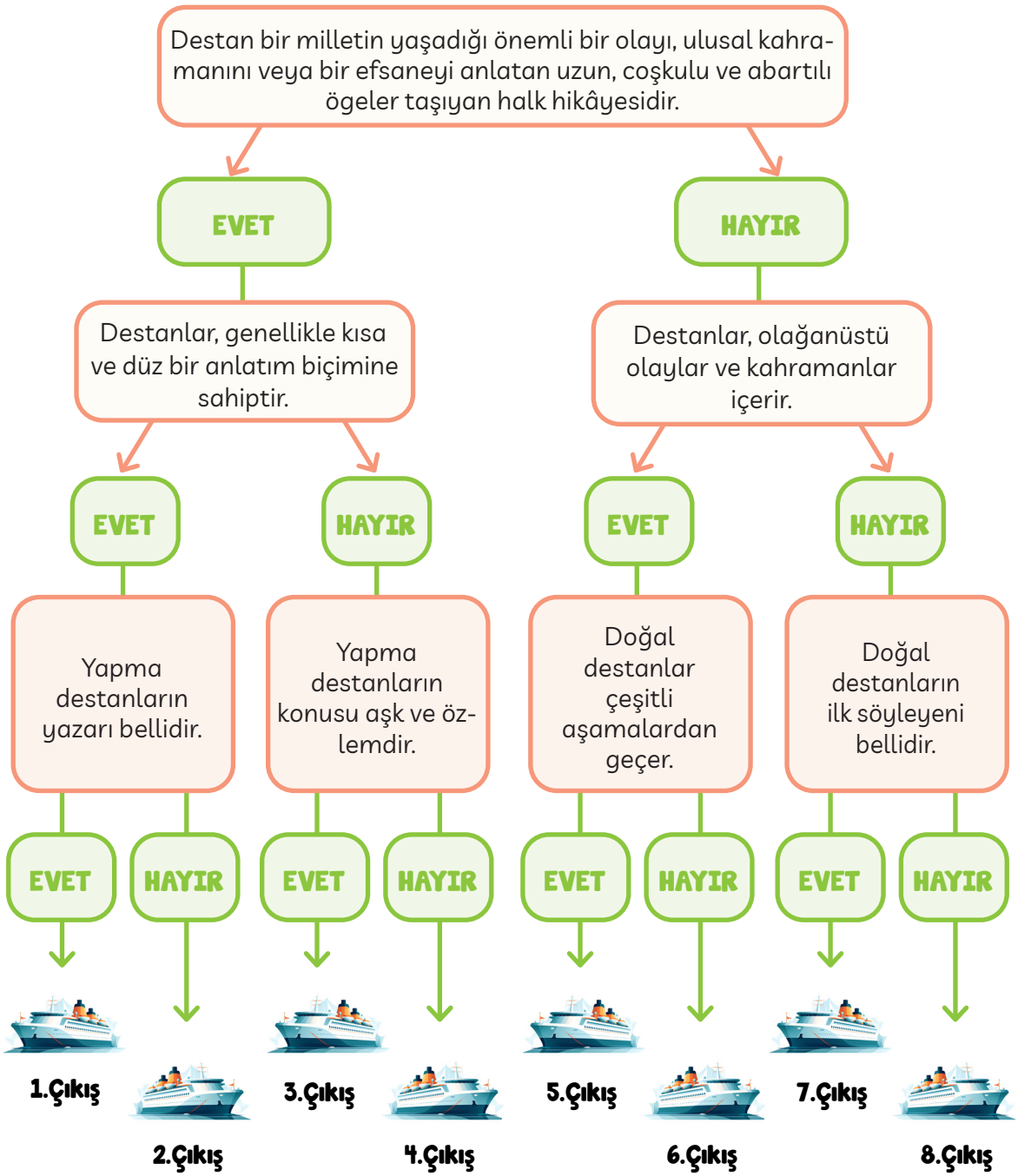

Cevap: .....

5. ETKİNLİK

Yazıyorum

Yapma destanlarda toplumu derinden etkileyen olaylar anlatılır. Aşağıda verilen adımları takip ederek yakın tarihte toplumumuzu etkileyen bir olaydan esinlendiğiniz destan yazınız. Yazdığınız destanı sınıfta okuyunuz.

Yapma Destan Yazma Adımları

1. Yakın tarihte yaşanmış önemli bir olay seçiniz. Bu olay, sizin ilginizi çeken ve üzerinde düşünmenizi sağlayan bir olay olmalıdır.
2. Seçtiğiniz olayı daha iyi anlamak için araştırınız. Olayla ilgili haberleri, makaleleri ve kitapları okuyunuz.
3. Olayı, bir destana dönüşecek şekilde düzenleyiniz.
4. Aşağıdaki soruların cevaplarını belirleyiniz.
   - Destanın adı ne olacak?
   - Destanın konusu nedir?
   - Destanın ana fikri nedir?
   - Destanın olay örgüsü nasıl olacak?
   - Destandaki kişiler kimler olacak?
   - Destanın dil ve üslubu nasıl olacak?
5. Destanı, belirlediğiniz unsurlara uygun olarak yazınız.

SÖZLÜK

A

abıkevser : Cennette bulunduğuna inanılan ırmak, havuz veya çeşmenin suyu.

âfâk : Ufuklar.

âfet : Güzelliği ile insanı şaşkına çeviren.

âgûş : Kucak.

ahali : Bir memleket, şehir veya semtte oturanların, yaşayanların hepsi.

akçe : Küçük gümüş para.

akıbet : Bir iş veya durumun sonu veya sonucu; serencam.

akın : Düşman topraklarına tedirgin etme, yıldırma, vb. amaçlarla toplu olarak yapılan baskın.

akvam-ı beşer : İnsan kavmi.

alaca : Birkaç rengin karışımından oluşan renk, ala.

alp : Yiğit.

arzu : İstek.

asar : Yüzyıllar.

aşevi : Yoksullara parasız yemek yedirilen veya dağıtılan yer.

aşık oyunu : Çift tırnaklı hayvanların ön dizlerinde bulunan bir eklem kemiği ile oynanan oyun.

aşikâr : Belli.

avane : Yardımcı.

avare : İşsiz güçsüz dolaşan (kimse).

âvîze : Tavana asılan, şamdanlı, lambalı, cam veya metal süslü aydınlatma aracı.

aygır : Damızlık erkek at.

azim : Bir işteki engelleri yenme kararlılığı.

B

bac almak : Vergi, haraç almak.

berk : Sert, sağlam.

beşer : İnsanoğlu, insan.

boy : Ortak bir atadan türediklerine inanılan, toplumsal ve ekonomik ilişkilerinde anaerkil, ataerkil anlayışı uygulayan geleneksel topluluk; kabile.

budun : Millet.

buyruk : Emir.

C

cihân : Dünya.

cihât : Yönler, taraflar.

cüda : Yurt, baba ocağı gibi çok sevilen şeylerden ayrılmış olan, uzak kalmış olan.

cümbüş : Eğlence.

Ç

çapar : Takadan büyük, baş ve kıç tarafı yukarı kalkık bir tür Karadeniz kayığı.

çay : Dereden büyük, ırmaktan küçük akarsu.

çığrışma : Hep birlikte çığlık atma.

D

dehşet : Bir tehlike veya korkunç bir şey karşısında duyulan ürküntü.

devir : Çağ.

devrim : Belli bir alanda hızlı, köklü ve nitelikli değişiklik.

dizgin : Gemin uçlarına bağlanarak hayvanı yöneltmeye yarayan kayış.

dövünmek : Aşırı üzüntü, çaresizlik, pişmanlık duyarak çırpınmak, kendi kendini dövmek; vurunmak.

düvel : Devletler.

E

ebediyet : Sonsuzluk.

eda etmek : Dinî buyrukları yerine getirmek.

edvar : Çağlar, devirler.

ehli salib : Haçlı.

elçi : Bir uzlaşma sağlamak veya iş bitirmek için birinin yanına gönderilen kimse.

engin : Ucu bucağı görünmeyecek kadar geniş, çok geniş; vâsi.

eren : Olağanüstü sezgileriyle birtakım gerçekleri gördüğüne inanılan kimse.

esbâb : Sebepler.

esrar : Sırlar.

ezelî : Öncesiz.

F

fağfuri : Çin'de yapılmış olan (kâse, tabak, vazo vb. porselen eşya).

fecir : Tan.

fehmetmek : Anlamak.

ferman : Emir.

G

gam yememek : Kaygılanmamak.

gazel : Yaprak.

gergef işlemek : Üzerine kumaş gerilerek nakış işlemeye yarar, çoğu dikdörtgen biçiminde olan çerçeveyle nakış işlemek.

gök kubbe : Gök.

gönenmek : Mutlu, mesut olmak, rahat bir hayat sürmek, sevinç duymak; sevinmek.

görkem : Göz alıcı ve gösterişli olma durumu.

gövermek : Yeşermek.

güreşmek : Belli kurallar içinde, güç kullanarak iki kişinin türlü oyunlarla birbirinin sırtını yere getirmeye çalışmak.

H

hacet : Allah'tan yerine getirilmesi beklenen dilek.

hâdise : Olay.

hakan : Türk, Moğol ve Tatar hanları için "hükümdarlar hükümdarı" anlamında kullanılan bir ünvan.

hakîkat : Gerçek.

hamdüsena : Allah'a olan şükran duygularını bildirme.

harap : Bayındırlığı kalmamış, yıkılacak duruma gelmiş; yıkkın, viran.

harp : Savaş.

hasret : Özlem.

hayasız : Utanma duygusu olmayan, sıkılmayan.

hayıflanmak : Yapılamayan bir şey için üzüntü duymak.

hercümerç : Karmakarışık olan.

heybe : At, eşek vb. binek hayvanlarının eyeri üzerine geçirilen veya omuzda taşınan, içine öteberi koymaya yarayan, kilim veya halıdan yapılmış iki gözlü torba.

heyhât : Yazık, ne yazık.

hikmeti hüda : Bir şeyin oluşundaki akıl erdirilemeyen gizli sebep.

hilâl : Ayın ilk günlerinde aldığı yay biçimi.

himmet : Yardım, kayırma.

hindu : Hindistan'ın Mecusi halkından olan kimse.

huşu : Yüreği ürperme ve korku ile dolu olarak Allah'a boyun eğme.

hür : Özgür.

hürmet : Saygı.

hüsran: : Beklenilen şeyin elde edilememesi yüzünden duyulan acı; batkı.

I

ırak : Uzak.

İ

ibret : Kötü bir olaydan alınması gereken ders, uyarıcı sonuç.

ihsan : Bağışlama, bağışta bulunma.

ilahi : Tanrı ile ilgili olan, Tanrı'ya özgü olan; tanrısal.

inzibat : Silahlı kuvvetlerde, ordudaki düzeni sağlamak amacıyla görevlendirilmiş er.

istiap : İçine alma, sığdırma.

istiklâl : Bağımsızlık.

istila : Bir ülkeyi silah gücüyle ele geçirme.

işe koşmak : Birine iş yaptırmak.

K

kadırga : Hem yelken hem kürekle yol alan, özellikle Akdeniz'de kullanılmış bir savaş gemisi.

kağan : Hanların bağlı olduğu devlet başkanı.

kandil : İçinde sıvı bir yağ ve fitil bulunan kaptan oluşmuş aydınlatma aracı; yağ kandili.

kargı : Silah olarak kullanılan, ucu sivri ve demirli uzun mızrak.

katar : Bir arada giden veya uçan hayvan dizisi.

keçe : Yapağı veya keçi kılının dövülmesi veya ayakla tepilmesiyle elde edilen kaba kumaş.

kerevet : Üzerine şilte serilerek yatmaya veya oturmaya yarayan, duvara bitişik, ayakları olan, tahtadan sedir.

kesif : Yoğun.

kımız : Kısrak sütünün mayalanmasıyla yapılan, az alkollü, ekşi bir Türk içkisi.

kızak : Tersanelerde üzerinde gemi yapılan, onarılan veya gemiyi suya indirip sudan çıkarmaya yarayan ızgara.

koru : Bakımlı, küçük orman.

koyak : Dağlar ve kayalıklarda oluşmuş doğal çukur.

kulan : İki üç yaşında dişi tay, kısrak.

kuruntu : Bir konuyla veya durumla ilgili kötü ihtimalleri akla getirip kaygılanma.

kuşku : Bir kimse veya olay hakkında yeterli ve kesin bilgiye sahip olmamakla birlikte bazı belirti ve sezgilerle oluşan olumsuz düşünce.

L

lağım : Düşmanın kale duvarlarını yıkmak veya düşman ordugâhına zarar vermek amacıyla, düşman siperlerine doğru yer altından açılan dar yol; sıçan yolu.

lahit : Duvarları taş veya tuğladan, üstü taş bir kapakla örtülü mezar.

M

mağrip : Batı.

mahbes : Cezaevi.

mahluk : Yaratık.

mahsul : Ürün.

mahşer : Büyük kalabalık.

makber : Mezar.

meçhul : Bilinmeyen, bilinmedik.

medeniyet : Uygarlık.

mehtap : Ay ışığı.

melun : Lanetlenmiş kimse.

mercan : Mercan balığının iskeletinden elde edilen ve süs eşyaları yapımında kullanılan madde.

mevki : Yer.

mil : Türlü işlerde kullanılmak için yapılan ince ve uzun metal çubuk.

misli menendi yok : Benzeri olmamak.

muhafız : Koruyucu.

muhannet : Alçak, namert olan (kimse).

mukaddes : Kutsal.

musiki : Kulağa hoş gelen sesler dizisi.

mülk : Ülke.

münasebet : İki şey arasındaki uygunluk.

müstahkem : Berkitilmiş, sağlamlaştırılmış, tahkim edilmiş.

N

nâm : Ün.

nedamet : Pişmanlık

nefer : Er.

nesil : Kuşak.

O

oba : Göçebelerin konak yeri.

Ö

özge : Başka.

P

pâk : Temiz.

payan : Son, sonuç, nihayet.

peçe : Kadınların sokakta yüzlerine örttükleri ince siyah örtü; nikap.

perçem : At, aslan vb. hayvanların ensesinde veya boynunda bulunan ve saça benzeyen uzun kıllar, yele.

peydah olmak : Çıkmak, ortaya çıkmak, oluşmak.

pınar : Yerden kaynayarak çıkan su; bulak, göze.

piyade : Yaya olarak savaşan askerlerin oluşturduğu sınıf.

R

Rab : Allah.

rükû : Namazda elleri dizlere dayayıp öne doğru eğilme.

S

saadet : Mutluluk.

saika : Yıldırım.

salık vermek : Tavsiye etmek.

sarp : Dik, çıkması ve geçilmesi güç (yer).

savlet : Şiddetli saldırı.

seher : Sabahın güneş doğmadan önceki zamanı veya şafak sökmek üzere olan zaman; seher vakti.

serap : Atmosferde ışık ışınlarının kırılmasından doğan ve çöllerde kolaylıkla gözlemi yapılabilen göz yanılması.

serhat : Sınır boyu.

seyis : At bakıcısı.

sığınak : Kötülüklerden koruyan, sığınılan kimse veya şey.

siper : Korunulacak, arkasına, altına veya içine girerek saklanılacak yer.

suni : Yapay.

sürur vermek : Sevinç vermek.

Ş

şakımak : Ötücü kuşlar ezgili ses çıkarmak, ötmek; şakramak, terennüm etmek.

şanlı : Ünlü.

şark : Doğu.

şölen : Belli bir amaçla düzenlenen eğlence.

şühedâ : Şehitler.

T

tahrip : Yıkma, kırıp dökme, harap etme, bozma.

tansık : Mucize.

tasa : Kaygı.

tay : Üç yaşına kadar olan at yavrusu.

tayfa : Gemide türlü işlerde çalıştırılan sefer işçisi, uşak.

tazarru : Yakarma.

tebdil-i kıyafet : Kıyafet değiştirme.

tehaşşüt : Yığınak.

tellal : Herhangi bir şeyi, olayı veya bir şeyin satılacağını halka duyurmak için çarşıda, pazarda yüksek sesle bağıran kimse.

teskin : Acı, öfke, heyecan vb. duyguları yatıştırma, dindirmeye çalışma.

teveccüh etmek : Bir yere yönelmek.

tevhît : Allah'ın birliğine inanma, bir sayma, bir olarak bakma.

tevkîf : Durdurma.

tılsım : Doğaüstü işler yapabileceğine inanılan güç.

tûfan : Çok yoğun veya şiddetli şey.

tutsaklık : Tutsak olma durumu; esirlik, esaret.

türbedâr : Türbede hizmet gören, türbeyi bekleyen kimse.

U

ufuk : Düz arazide veya açık denizde gökle yerin birleşir gibi göründüğü yer; çevren.

ulus : Millet.

ulusallık : Millîlik.

utku : Zafer.

V

vahiy : Bir buyruk veya düşüncenin Allah tarafından peygamberlere bildirilmesi.

vahşet : Yabani, vahşi olma durumu.

Y

yâhut : Veya.

yaylım ateşi : Birden çok ateşli silahın aynı zamanda ateş etmesi.

Z

zül : Ayıplanacak şey.

METİN KAYNAKÇASI

- AKIN, Gülten, "Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı", Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1972, s. 16-19, 53-54.
- ARICI, Ali Fuat, "Padişahın Kızları Masalı", İstanbul Masalları, Büyüyenay Yayınları, İstanbul, 2001, s. 115-117.
- AYDOĞAN, Rüştü, "Hiç Yüzünden", Keloğlan Masalları, Evrensel İletişim Yayınları, Ankara, 2016, s. 51-52.
- ÇELİK, Ahmet, (Haz.) "Oğuz Kağan Destanı", Türk Destanları, Erdem Çocuk Yayınları, İstanbul. 2023, s. 27-29, 37-39, 44-46.
- DAĞLARCA, Fazıl Hüsnü, "Sultan Mehmet'in Gemileri", Fazıl Hüsnü Dağlarca Bütün Şiirleri 1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2021.
- GÜNEY, Eflâtun Cem, "Tasa Kuşu", Masallar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Mersin, 1992, s. 332-337.
- SEPETÇİOĞLU, Mustafa Necati, " Göç Destanı", Karşılaştırmalı Türk Destanları, İrfan Yayınları, İstanbul, 2019, s. 144-146
- SEPETÇİOĞLU, Mustafa Necati, " Köroğlu Destanı", Karşılaştırmalı Türk Destanları, İrfan Yayınları, İstanbul, 2019, s. 163-173.
- TEZEL, Naki, "Akıllı Evlat", Türk Masalları, Bilge Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 374-378.
- UYSAL, Başak, "Keloğlan ve Tarhana Tozu", Çocuklar İçin Türk Masallarından Seçmeler-4, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2023.
- ÜNÜVAR, Zehra (Haz.), "Dirse Han Oğlu Boğaç Han", Dede Korkut Hikâyeleri, Bilgi Yayınevi Çocuk Kitaplığı, Ankara, 2018, s. 13-16.
- ÜNÜVAR, Zehra (Haz.), "Koca Duha Oğlu Deli Dumrul", Dede Korkut Hikâyeleri, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2018, s. 91-99.
- ZARİFOĞLU, Cahit, Yürekdede ile Padişah, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2023.
- https://www.sozluk.gov.tr (Erişim Tarihi: 28.01.2024)
- https://aregem.ktb.gov.tr/TR-12775/tekerlemeler.html (Erişim Tarihi: 13.02.2024)
- https://oygm.meb.gov.tr/kitap/kitap/17/files/basic-html/page14.html (Erişim Tarihi: 08.01.2024)
- https://www.elibrary.az/docs/jurnal/jrn2015_482.pdf (Erişim Tarihi: 03.02.2014)
- https://www.ktb.gov.tr/TR-96408/ataturk-kurtulus-savasinda--cahit-kulebi.html (Erişim Tarihi: 10.01.2024)
- https://safahat.diyanet.gov.tr/PoemDetail.aspx?bID=11&pID=128 (Erişim Tarihi: 18.01.2024)
- https://tunceli.meb.gov.tr/canakkale/canakturkuakanyazi.html (Erişim Tarihi: 20.01.2024)

KAYNAKÇA

Genel Ağ Kaynakçası ve Görsel Kaynakça için karekodu okutunuz.

Bu kitaba sığmayan daha neler var!

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Kişiselleştirilmiş Öğrenme ve Raporlama

Canlı Ders

Zengin İçerik

Sosyal Etkileşim

Puan ve Armalar

EBA Portfolyo

eba
www.eba.gov.tr

Google play

App Store

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.